

Koljonvirran
taistelun 27.10.1808
aikaisen sillan
paikka ja
rakenne

Pekka Honkakoski

Pekka Honkakoski
Sonkajärvi, 2008

Luvat:

Museovirasto, tutkimuslupa, dnro 3/307/2008, 14.5.2008

Erkki Ryytty, Pappilan kalastuskunnan esimies, 10.6.2008

Reijo Lappalainen, Koljolan kalastuskunnan esimies, 10.6.2008

Perhe Aini ja Veijo Huttunen, Koljonvirta, tutkimuslupa 12.5.2008

Ilkka Niskanen, karttapohjien käyttö lupa, Iisalmen kaupunki, tekniset palvelut, 26.6.2008

Aaro Väänänen, niittolupa, puistotöiden johtaja, Iisalmen kaupunki, 15.7.2008

Kartat:

Iisalmen kaupunki, Erkki Väisänen, 1988

Iisalmen kaupunki, Ilkka Niskanen, 2008

Jouko Pennasen arkisto, 1988

Iisalmen kotiseutumuseo, 1988

Kansallisarkisto, 2008

Vuoden 2008 tutkimusryhmä:

Pintatutkimusryhmä: Liisa, Niina ja Pekka Honkakoski

Sukeltajat: Arto Mähönen, Jarkko Tyyskä, Arto Tissari ja Ari Tissari

Suunnittelu: Pekka Honkakoski

Teksti: Pekka Honkakoski

Kuvat: Pekka Honkakoski, Museovirasto, Antti Inkisen arkisto

Piirroksat: Pekka Honkakoski

Taitto: Pekka Honkakoski

Paperi: 100g/m²

Valmistus: Pekka Honkakoski, Sonkajärvi

© Pekka Honkakoski

ISBN: 978-952-92-4891-9

Kaunista on tietää

Koljonvirran
kaksisataavuotinen
salaisuus

Esipuhe

Suomen sodan aikaisesta Koljonvirran taistelusta on kulunut kaksisataa vuotta. Taistelun aikaisen sillan paikka ja rakenne ovat olleet epäselviä, minkä vuoksi tähän tutkimukseen on ryhdytty. Yhdistämällä erilaisten karttojen tietoja toisiinsa, tutkimalla Koljonvirran pohjaa ja käyttämällä historiallista kokonaispäättelyä, on saatu selville uutta ja aiempaa varmempaa tietoa taistelun aikaisen sillan paikasta ja rakenteesta.

Museovirasto on auttanut tutkimuksessa monella tavalla. Erityiset kiitokset osoitan yli-intendentti Sirkku Döllelle. Yhteistyö museoviraston Itä-Suomen aluevalvojan Minna Leinon kanssa on ollut hedelmällistä. Iisalmen kaupungin entinen geodeetti Erkki Väisänen antoi jo vuonna 1988 luvan käyttää paljon karttapohjia Koljonvirran alueesta. Samaa myönteisyttä osoitti mittausmekaniko Ilkka Niskanen tutkimuksen nyt jatkua. Iisalmen urheilusukeltajista koottu uusi tutkimusryhmä toimi yhtä

asianmukaisesti kuin aikaisempi ryhmä kaksikymmentä vuotta sitten. Koljonvirran rannalla asuvat Aini ja Veijo Huttunen ovat tukeneet tätä tutkimusta monella miellyttävällä tavalla. Jouko Penaseen viitataan mielelläni, sillä hän on Koljonvirran taistelun paras paikallinen ja laajalti muuallakin tunnettu asiantuntija.

Koljonvirta ei paljastanut salaisuuksiaan helpolla. Jos luet tämän kirjoitusjärjestyksessä, törmäät niihin ongelmiin, joihin tämän kirjoittaja törmäsi. Tällä tavoin sinun on mahdollista päästä kokeilemaan historiallisen päättelyn mahdollisuuksia ja rajoituksia. Samalla saat kurkistaa Suomen sodan yhden kuuluisaksi tulleen taistelun maailmaan.

Toivon sinulle mielenkiintoisia lukuhetkiä.

27.10.2008

Pekka Honkakoski

Iisalmen Paloisvirta ja Koljonvirta

PALOISVIRTA

Iisalmen kaupunki sijaitsee Pohjois-Savossa Kuopion ja Kajaanin puolivälissä. Kaupungin keskustan eteläpuolella on Paloisvirta.

KOLJONVIRTA

Iisalmen kaupungin keskustasta noin viiden kilometrin päässä pohjoiseen on Koljonvirta. Koljonvirta on kapea kaartuva salmi, joka johtaa vedet Pikku-Iijärvestä Iisalmen länsipuolen Poroveen.

TAISTELUNAIKAINEN SILTA

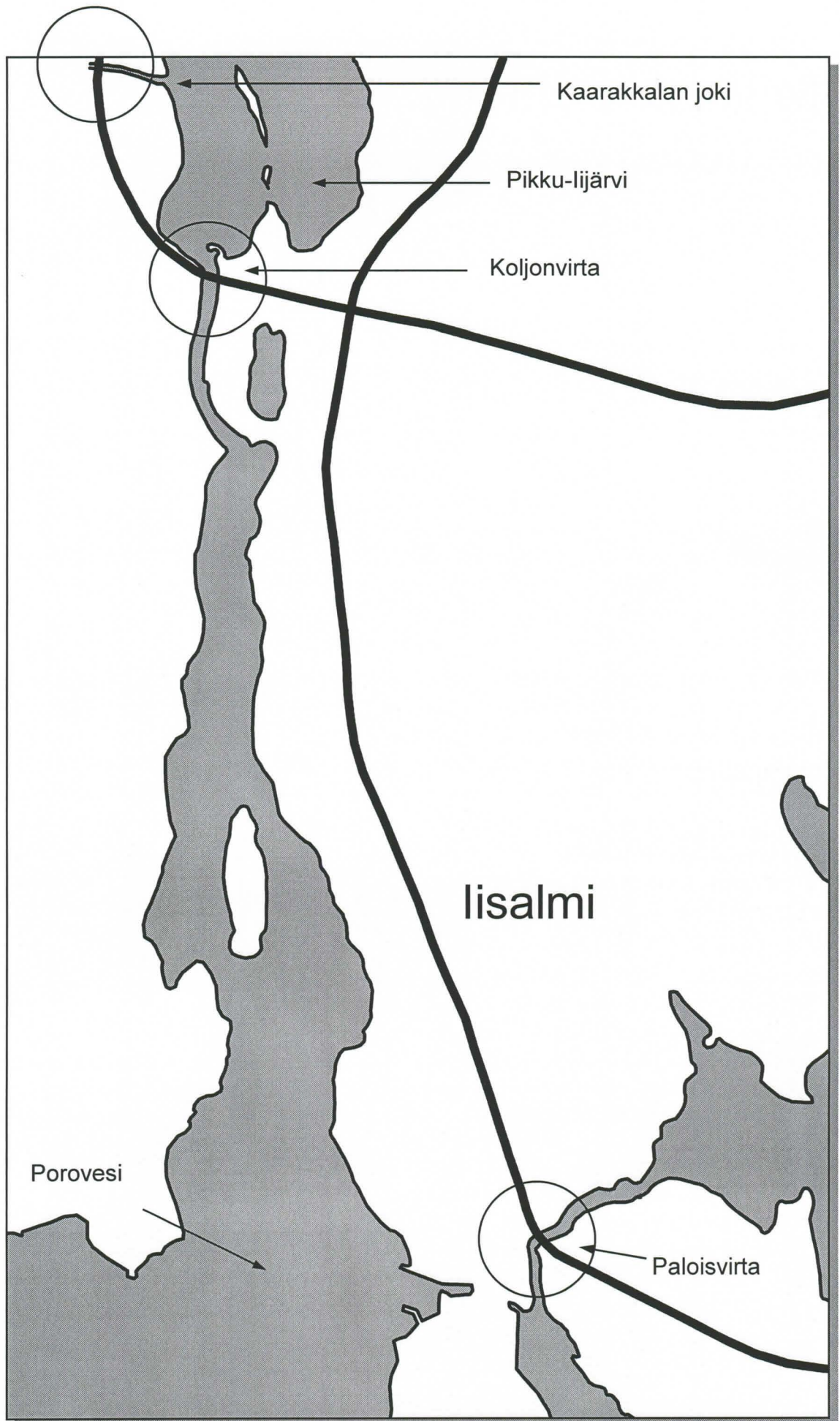
Suomen sodan 1808 aikainen Koljonvirran taistelunaikainen silta on sijainnut hyvin lähellä nykyistä Koljonvirran siltaa.

KAARAKKALAN JOKI

Kolmas silta, jota tämä tutkimus vähän sivuaa, on Kaarakkalan joen silta. Se löytyy parhaiten kulkemalla Koljonvirran sillalta maantietä pohjoisen suuntaan kilometrin matkan. Nykyisin tämän sillan paikalla on pienessä ojamaisessa uomassa tavallinen maantiesilta.

Koljonvirran ja Paloisvirran sillat. Kartan pohjoisreunassa näkyy Kaarakkalan joen silta. Piirros peruskartan mukaan 2008, PH.

Mitä aikaisemmin on tiedetty

Suomen sodan aikana tapahtunut Koljonvirran taistelu 27.10.1808 käytiin Koljonvirran sillan lähialueella. Vaikka taistelu ei varsinaisesti vaikuttanut sodan kulkuun, se tuli kuuluisaksi koko Suomessa myöhemmin J. L. Runebergin Vänrikki Stålin kertomusten välityksellä.

Ensimmäisessä Koljonvirran taistelussa 27.10.1808 Sandelsin johtamat suomalaisruotsalaiset joukot löivät ruhtinas Dolgorukin johtamat venäläiset. Toisessa vähemmän tunnetussa ns. Iisalmen taistelussa 10.-11.11.1808 Sandelsin joukot eivät saaneet tuhottua Koljonvirran siltaa ja Sandels hävisi venäläisille.

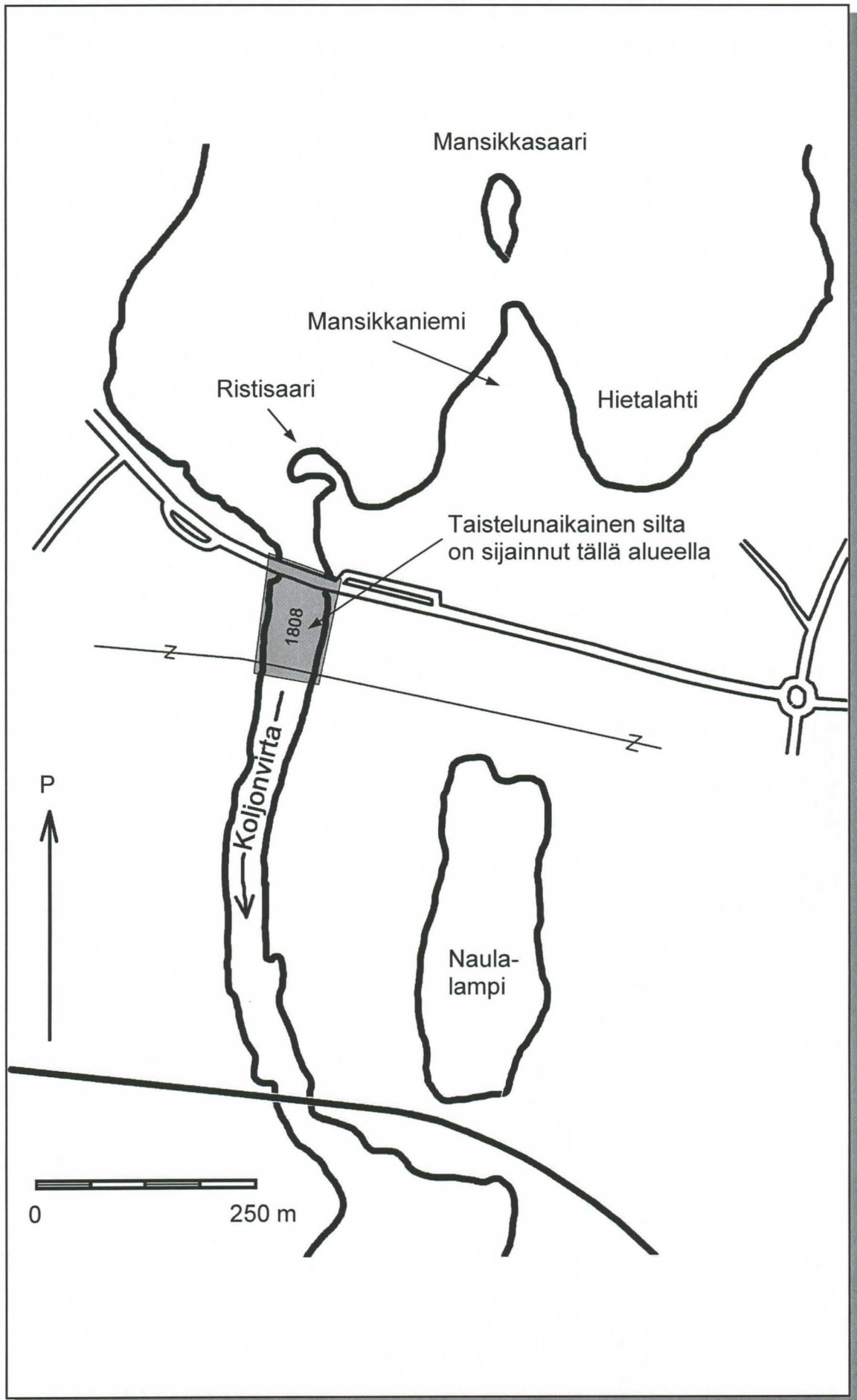
Koljonvirran taistelun aikaisen ylikulun tarkka sijainti ja rakenne ovat olleet epäselviä. Taistelun aikainen silta on ajateltu olleen Koljonvirran nykyisen sillan eteläreunassa. Eteläisin ajateltu sillan paikka on ollut 150 metriä nykyisestä sillasta alavirran suuntaan (kartoissa näkyvän sähkölinjan kohdalla). Oletus on perustunut siihen, että virran pohjasta on

löytynyt tältä kohdalta paljon puuta (A. Kellberg, suullinen tiedonanto, 1988).

Vuonna 1988 Iisalmen urheilusukeltajien tutkimusryhmä tutki aluetta. Silloin Koljonvirran taistelun aikainen sillanpaikka siirtyi huomattavasti lähemmäksi nykyistä siltaa. Karttatietojen perusteella taistelunaikaisen sillan pohjoisraja arvioitiin olevan noin 30 metriä ja eteläisin raja enintään 60 metriä nykyisen sillan keskiviivasta (Rissanen, Honkakoski, 1989).

Vuonna 2000 museoviraston inventoinnissa Koljonvirran taistelun aikainen silta siirtyi viimeisen käsityksen mukaiselle paikalleen nykyisin käytössä olevan sillan alle.

Koljonvirran taistelun aikaiset eri aikoina arvioidut sillanpaikat peruskartan mukaan 2008, PH.

Koljonvirran taistelupaikan inventointi vuonna 2000

TIMO YLIMAUNU

Vuoden 2000 inventoinnissa Koljonvirran taistelun aikaisen sillan paikaksi on ajateltu nykyisen sillan alusta, tai korkeintaan kymmenen, kaksikymmentä metriä nykysillasta etelään (Ylimaunu, 2000, s. 9).

Inventoinnin mukaan ”Koljonvirran taistelun aikaisen pukkisillan tilalle tehtiin 1800-luvun kuluessa tukevampi hirsiarkkusilta. Tämä sijaitsi aivan nykyisen sillan kohdalla” (Ylimaunu, 2000, s. 9).

Näiden tietojen perusteella on ajateltu, että taistelunaikaisen sillan jäänteet ovat luultavasti hävinneet jo 1800-luvulla sen päälle rakennetun suuremman hirsiarkkusillan vuoksi.

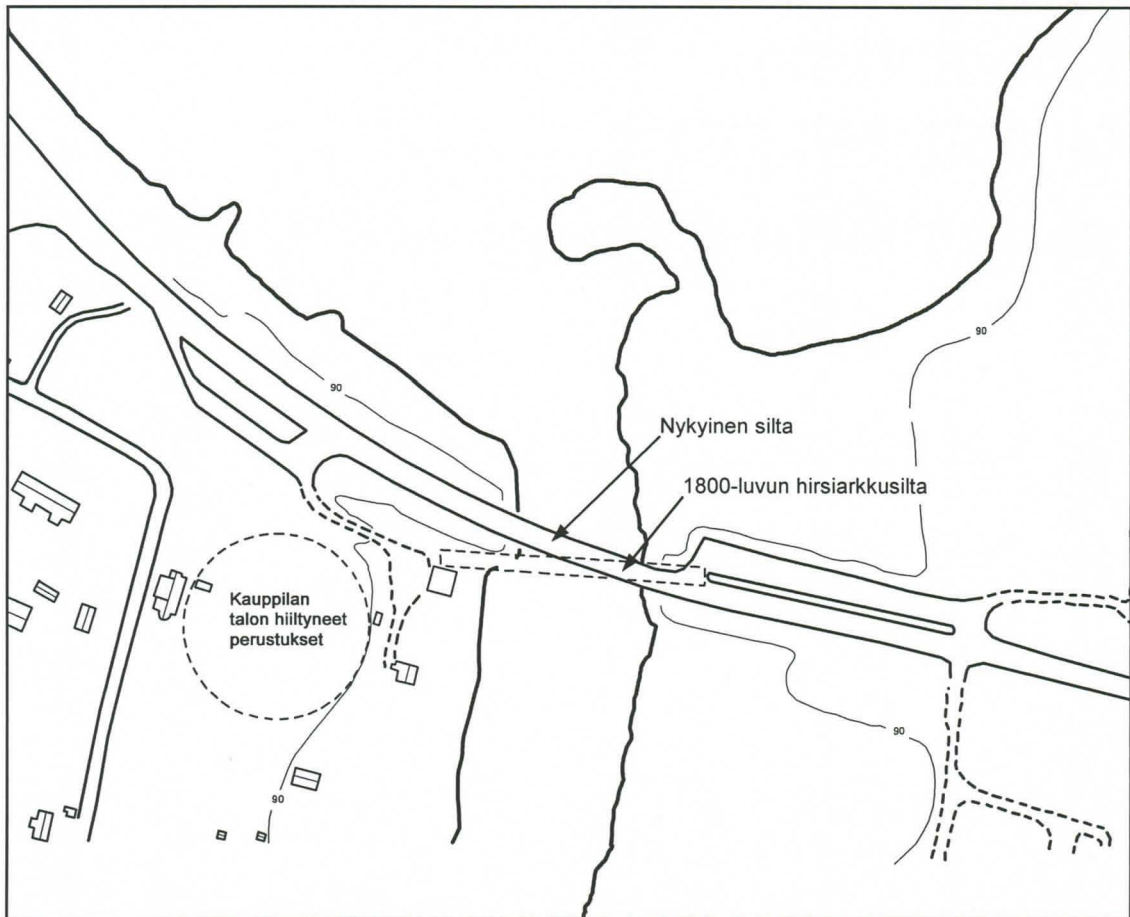
Vuonna 1929 rakennettiin uusi kiviarkkuinen teräsbetonisilta 1800-luvun hirsiarkkusillan pohjoispuolelle.

Vuoden 1929 silta korvattiin vuonna 1971 rakennetulla nykyisellä ontelolaatasillalla, joka rakennettiin 1800-luvun hirsiarkkusillan päälle (Ylimaunu, 2000, s. 9).

Vuoden 2000 inventoinnissa liitteenä olevan kartan mukaan 1800-luvun hirsiarkkusilta on sijainnut itäpäästään kokonaan nykyisen sillan alla ja länsipäästään hieman nykyisen sillan eteläpuolella. Tämä arvio vastaa Bernh. Gagneurin 21.1.1928 tekemää arviota.

PÄÄTELMÄT

Edellisten tietojen perusteella on ajateltu, että Koljonvirran taistelun aikainen silta oli nykyisen vuonna 1971 valmistuneen sillan kohdalla, mutta eri kulmassa virtaan nähden. Samoin on ajateltu, että taistelunaikaisen väliaikaisen hirsipukki-

Yleiskartta, Leirintäalue, Muinaisjäännökset, Koljonvirran taistelu 27.10.1808, Kartta 9, Mittausdokumentointi, T. Ylimaunu, Museovirasto, Rakennushistorian osasto.

Yleiskartta, Venäläisten asemat, Koljonvirran taistelu 27.10.1808, Kartta 8, Mittausdokumentointi, T. Ylimaunu, Museovirasto, Rakennushistorian osasto.

sillan jäänteitä tuskin kannattaa etsiä, koska sen päälle on rakennettu aluksi 1800-luvulla hirsiaarkkusilta ja tämän jälkeen vielä vuonna 1971 nykyinen teräsbetonisilta.

On pidetty melko todennäköisenä, että Koljonvirran taistelun aikaisen sillan rakenteet ovat kadonneet näiden kahden siltatyömaan alle, mutta mahdollisuuksien rajoissa on pidetty joidenkin jäänteiden löytymistä nykyisen sillan vierestä länsirannalta.

[Yllä: Timo Ylimaunun vuoden 2000 Koljonvirran inventoinnin karttaliitteet 8 ja 9 on yhdistetty toisiinsa. Rantaviivat ja muutamia rakennuksia on jätetty näkyviin. Yhdistäminen ja piirros 2.4.2008, PH.]

Koljonvirran taistelunaikaisen sillan rakenne

SILLAN EPÄSELVÄ RAKENNE

Sen lisäksi, että Koljonvirran taistelunaikaisen sillan tarkka paikka on ollut epäselvä, myös sillan rakenne on aiheuttanut ongelmia tutkijoille ja kirjoittajille.

HIRSIPUKKISILTA

Pukkisilta rakennetaan asettamalla virtaan pukkimaisia hirsirakennelmia, joiden pystyhirret asettuvat kivenkoloihin. Vaakasuunnassa olevien hirsien päälle tehdään sillan kansi.

HIRSIARKKUSILTA

Arkkusillat ovat pukkisiltoja tukevampia. Silta-arkuissa on hirsiset pohjat ja sivuseinät. Kesäaikaan tyhjät silta-arkut uitetaan paikoilleen ja täytetään kivillä. Talvella tehdään joen jäähän riittävän

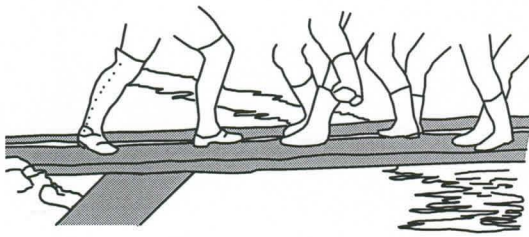
suuri avanto, mihin arkku asetetaan, jonka jälkeen se täytetään kivillä.

KIRJALLISET LÄHTEET

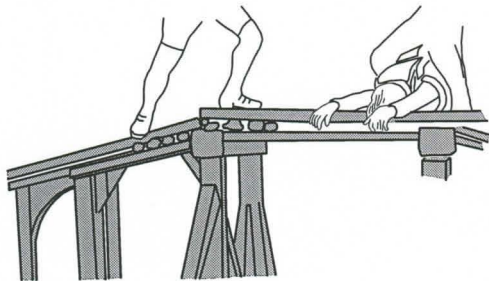
Ainakin viidenkymmenen vuoden ajan on tiedetty, että vuoden 1808 kevättulva vei mennessään Koljonvirran ja Paloisvirran sillat, ja että Koljonvirran sillan tilalle rakennettiin taistelua edeltävänä keväänä tilapäinen hirsipukkisilta. Tämän väliaikaisen sillan tarkempi rakenne on ollut tuntematon, mutta sen on ajateltu olleen hyvin vaatimaton, joko kaiteeton tai kaiteellinen.

MAALAUKSET

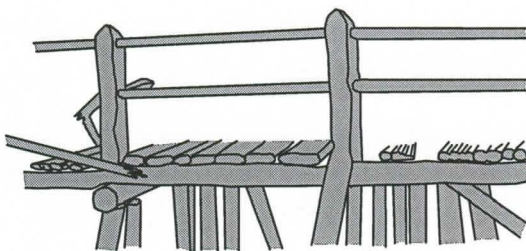
J. L. Runebergin vänrikki Stålin kertomusten (Fänrik Ståls sägner, 1848 ja 1860) pohjalta on usea taiteilija tehnyt maalauksia Sven Dufvasta Koljonvirran sillalla.

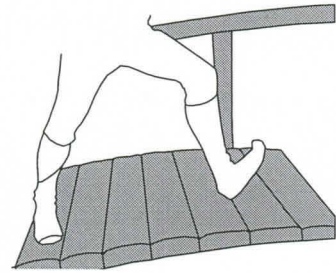
Thor Rasmussen on maalannut pystyssä olevan hirren päälle vain kaksi lankkua sillan kanneksi, eikä hänen sillassaan ole kaiteita.

Carl Theodor Staaf (1816-1880) oli yksi ruotsin suosituimmista muotokuvamaalareista. Hänen Vänrikki Stålin kuvituksessaan vuodelta 1862 sillassa on pystyssä olevien hirsipukkien päällä melko kapea ja kaiteeton sillan kansi.

August Malmström (1829-1901) oli Tukholman kuninkaallisen tiedeakatemian professori. Hän kuvitti vuonna 1883 julkaistut Vänrikki Stålin kertomukset. Hänen maalauksessaan on pystyssä olevien hirsien päällä kaiteellinen sillan kansi.

Albert Edelfelt (1854-1905) oli suomalainen tuottelias ja arvostettu maalari. Hän sai Vänrikki Stålin kertomukset kuvitettavakseen vuonna 1894. Työ valmistui vuoteen 1900 mennessä. Edelfeltin Sven Dufva piirroksessa Koljonvirran taistelunaikaisessa sillassa on kapea kaiteellinen sillankansi.

Kaikki teokset ovat syntyneet 1850-luvun jälkeen Vänrikki Stålin tarinoiden perusteella ja ne ovat todennäköisesti enemmän tai vähemmän taiteilijoiden omien mielikuvien mukaisia. On todennäköistä, että teokset ovat vaikuttaneet kuitenkin jälkipolvien ajatuksiin Koljonvirran taistelunaikaisen sillan muodosta ja rakenteesta.

RISTIRIITAINEN AKVARELLI

Joitakin hirsiarkullisia maalauksia löytyy. Näistä tärkein on venäläisen majuri A. A. Thesleffin (1778-1847) akvarelli Koljonvirran taistelusta. Maalauksessa olevan sillan rakenne ei sovi millään tavalla aiemmin esitettyihin muiden taiteilijoiden töihin, eikä myöhemmin esitettyihin kirjallisiin tietoihin. Koska A. A. Thesleff oli itse mukana Koljonvirran taistelussa silminnäkijänä, akvarellista otettu valokuva on pyydetty aiempaa tarkempaan tutkimukseen.

Valokuva Thesleffin akvarellista on nähtävissä museovirastossa ja lisälmesa Koljonvirran historiapolun kuvatauluissa taustakuvana.

Tutkimusmenetelmät

AINEISTON KÄSITTELY

Tätä tutkimusta varten valmistettiin karttapohja Iisalmen kaupungin kartta-aineiston avulla (Ilkka Niskanen, Iisalmen kaupunki, 2008). Tähän karttapohjaan liitettiin vanhojen karttojen tietoja.

Kustakin yhdistelmästä arvioitiin Koljonvirrassa olleiden siltojen keskinäisiä suhteita ja niitä verrattiin muihin tietoihin. Tällaista yhdistämistä ei ole tehty aiemmin.

Vanhat kartat ja asiakirjat käytiin aiempaa tarkemmin lävitse.

Koljonvirran pohjan rakennetta mitattiin ja verrattiin edellisiin tietoihin.

Yksityiskohtaisemmat tiedot karttojen yhdistämisen tavasta, asiakirjojen kääntämisen ja tulkitsemisen tavasta sekä virran pohjan tutkimisesta on esitetty tekstissä asianomaisissa kohdissaan.

TIETOJEN LÄHDEKRITTINEN YHDISTÄMINEN

Tutkimuksessa kerätyt tiedot on yhdistetty toisiinsa. Yhdistämistä ei ole tehty sattumanvaraisesti, vaan tietojen yhdistämisessä on pyritty lähdekritiikin avulla arvioimaan, onko lähteessä esiintyvä tieto sellainen, että voidaan katsoa sen kertoman asian olleen niin todellisuudessa kuin (Pentti Renvall, 1983, s. 221).

Koska etukäteen ei tiedetty, mitkä tiedot ovat luotettavia, mitkä epävarmoja ja mitkä virheellisiä, ei päättelyn pohjaksi ole otettu jotain ehdottoman varmaksi selvitettyä yksittäistä tosiseikkaa, vaan eteneminen on tapahtunut Pentti Renvallin esittämän kokonaiskuvan rakentamisen avulla.

Tutkimuksen kuluessa jokin asia on oletettu todellisuutta vastaavaksi ja sen pohjalta on katsottu sopivatko muissa

lähteissä esiintyvät asiat ja muiden lähteiden tiedot siihen. Tällöin jokainen uusi tällä tavalla todettu suhde, joka sopii rakennettavaan kokonaiskuvaan ja muihin tietoihin, vahvistaa omalta osaltaan historiallisen kuvan totuudenmukaisuutta. Se mitä tällöin etsitään, ei ole yksittäisiä paikkansapitäviä tietoja, vaan sellaista kokonaisratkaisua, johon mahdollisimman monet eri lähteissä olevat seikat ristiriidattomasti sopivat (Renvall, s. 231).

RISTIRIIDAT APUVÄLINEINÄ

Tietolähteiden keskinäisiä ristiriitoja on käytetty Pentti Renvallin kehotuksen mukaan tutkimuksen apuvälineenä. Tavallisesti ristiriitatilanteissa löytyy jokin luonnollinen selitys; asia muistetaan väärin, asia on muuttunut kerrottaessa tai tieto on kirjattu virheellisesti asiakirjoihin.

Jos tyydytään kaikkien ristiriitojen kohdalla selitykseen, että toinen tietolähde on oikeassa ja toinen väärässä, saattaa silloin, Renvallin mukaan, jäädä huomaamatta jokin täysin uusi asia, johon kaikkien lähteiden tiedot juuri tämän ristiriidan avulla yrittävät viitata (Renvall, s. 87).

Sellaisessa tilanteessa, jossa lähdetiedot ovatkin oikeita, mutta jollakin tapaa ristiriidassa aikaisemmin rakennetun historiallisen kuvan kanssa, on syytä arvioida, voisiko aiemmin rakennetun historiallisen kuvan muuttaminen aikaan saada sen, että kaikki havaitut ristiriidat katoavat.

Tällaisessa tilanteessa yksi ristiriitainen havainto, saattaa viedä tutkimusta eteenpäin tai ainakin uuteen suuntaan paljon enemmän kuin useat ristiriidattomat toisiinsa sopivat tiedot. Ristiriita kertoo joka tapauksessa sen, mihin suuntaan tutkimusta kannattaa laajentaa ja tarkentaa (Renvall, s. 221).

Monta oletusta

Tässä tutkimuksessa on tehty monta oletusta. Oletusten pohjana olevat tiedot ja niistä tehdyt päätelmät on jätetty tarkoituksella lukijan nähtäväksi ja arvioitavaksi, vaikka se pidentää tekstiä huomattavasti.

Tämä esitystapa helpottaa paljon myöhempiä tutkijoita, koska kaikki kartat, kuvat ja tiedot löytyvät nyt samasta paikasta.

Muiden lukijoiden kannalta pitkä teksti on harmillinen, mutta sivu kerralla luetuna se voi olla salapoliisimainen, ja se tuo esille historiallisen päättelyn mahdollisuudet ja vaarat. Tällä tavalla päätset aivan itse tekstin etenemisen myötä arvioimaan tässä tehtyjä päättely- ja ratkaisuyrityksiä ja niiden luotettavuutta.

Tulokset

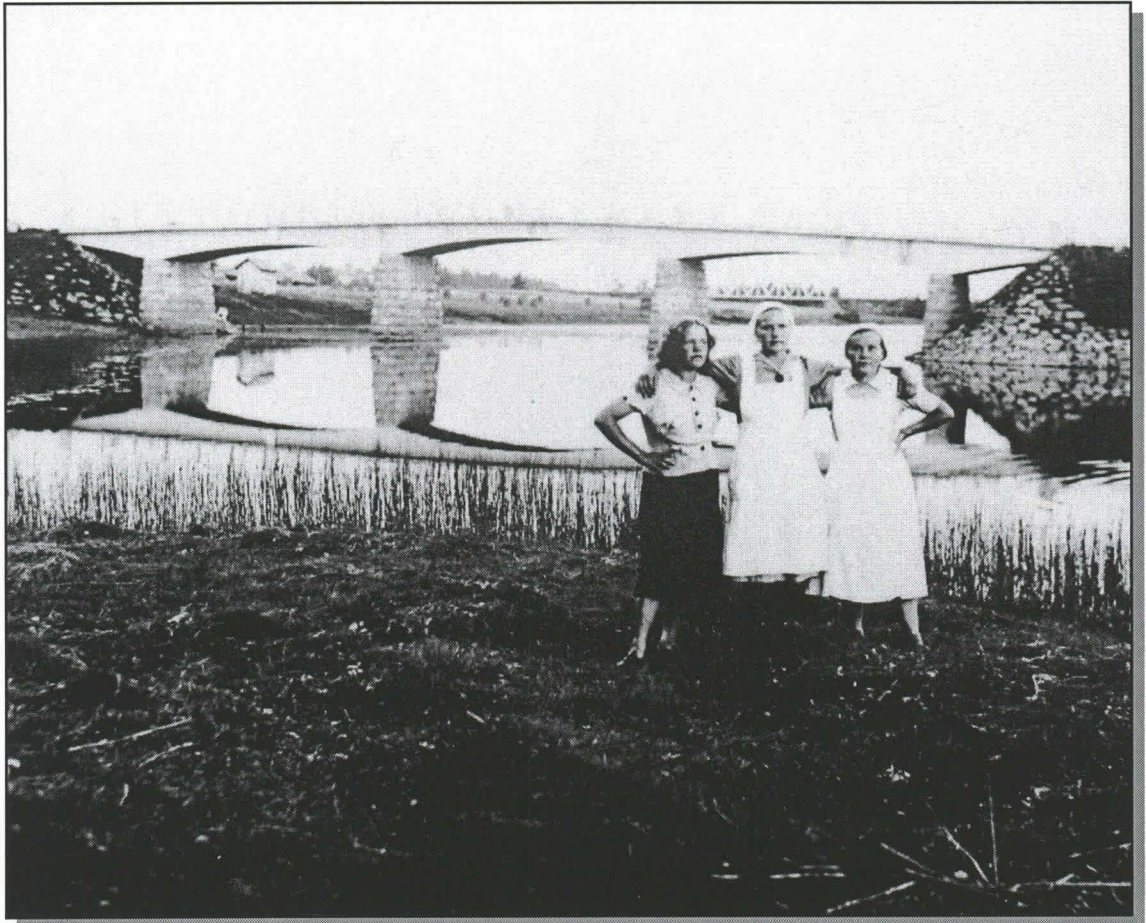

VUODEN 1971 SILTA

Entisten siltojen paikat on helpoin ymmärtää lähtemällä liikkeelle nykyisestä vuonna 1971 valmistuneesta sillasta ja etenemällä kohti 1800-lukua niin pitkälle kuin se on mahdollista.

Nykyisessä sillassa on kaksi teräsbetonista silta-arkkua keskellä virtaa. Sil-
lan kaidepilareissa on betoniin valettuna vuosiluku 1971.

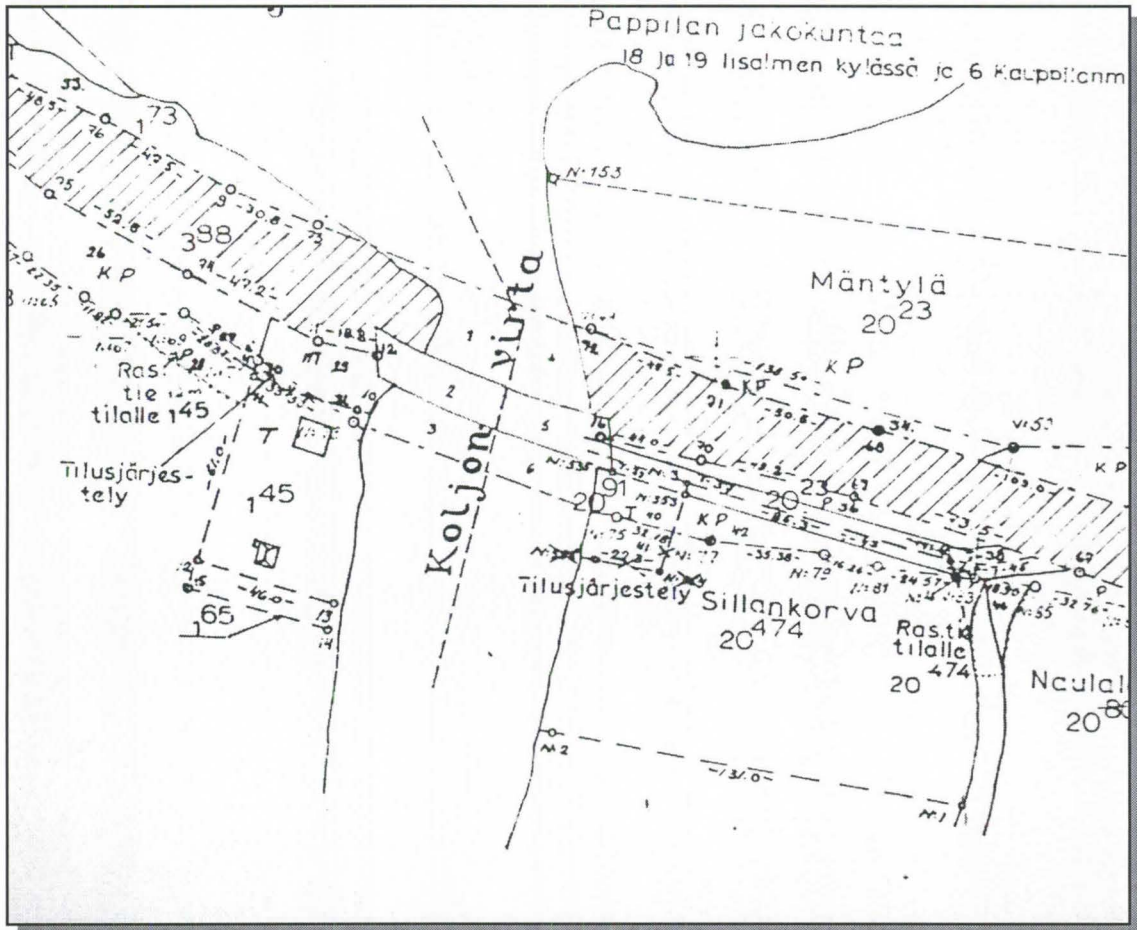
Koljonvirran nykyinen silta Ristisaaresta etelän- ja myötävirran suuntaan katsottuna. Valokuva 19.10.2008 PH.

VUODEN 1929-1930 SILTA

Nykyistä ylikulkua edeltävä silta on tehty vuonna 1929-1930. Siinä on ollut neljä kivistä arkkua. Silta on sijainnut nykyisen ylikulun pohjoispuolella (Ristisaaren puolella). Tätä pohjoisempaa ei mikään silta ole voinut olla käytännöllisten syiden vuoksi, sillä virran länsiranta loppuu kivetyksen kohdalle.

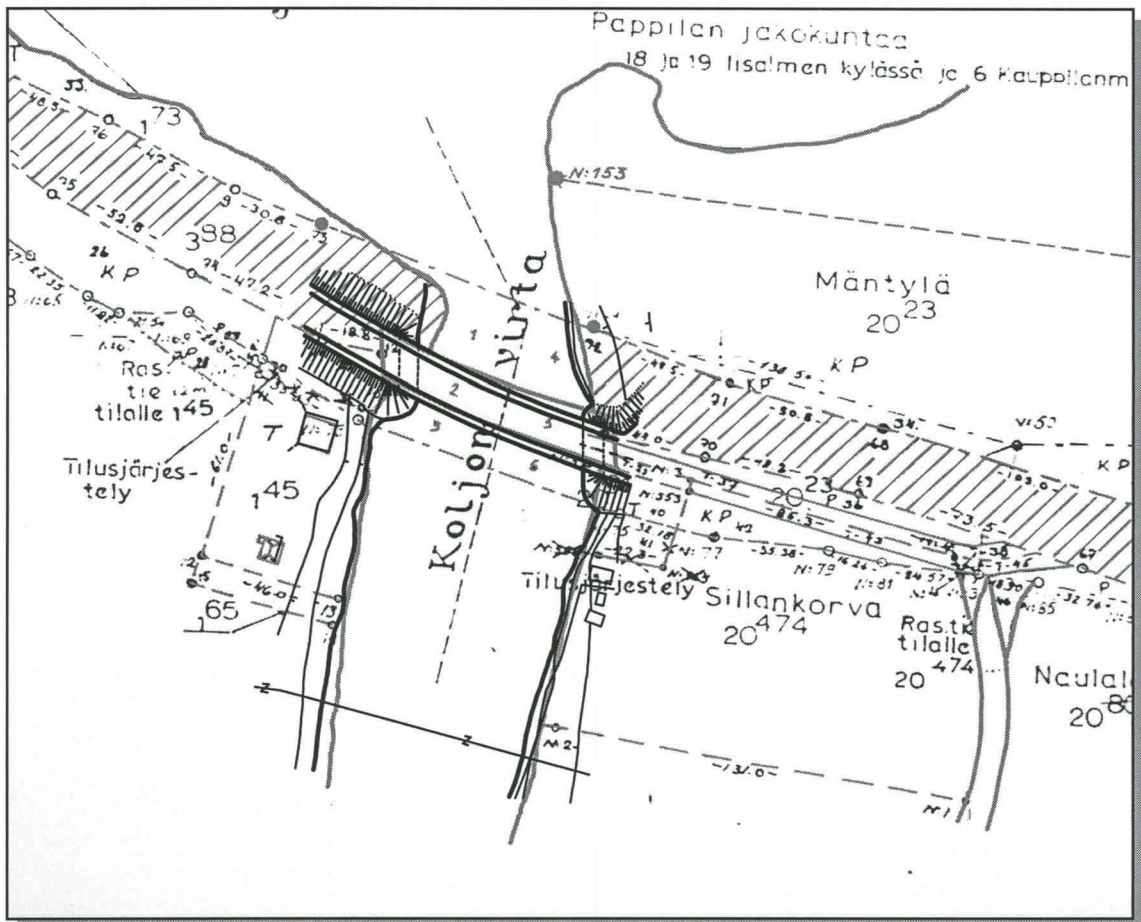
Koljonvirran vuonna 1929-1930 valmistunut silta valokuvattuna tuntemattomana ajankohtana. Kuva on otettu ylävirran puolelta Ristisaaresta etelän suuntaan. Kuvan henkilöt ja kuvan ottaja ovat tuntemattomia. Kuva on lisämelaisen Antti Inkisen arkistosta.

VUOSIEN 1972-1973 TILANNE

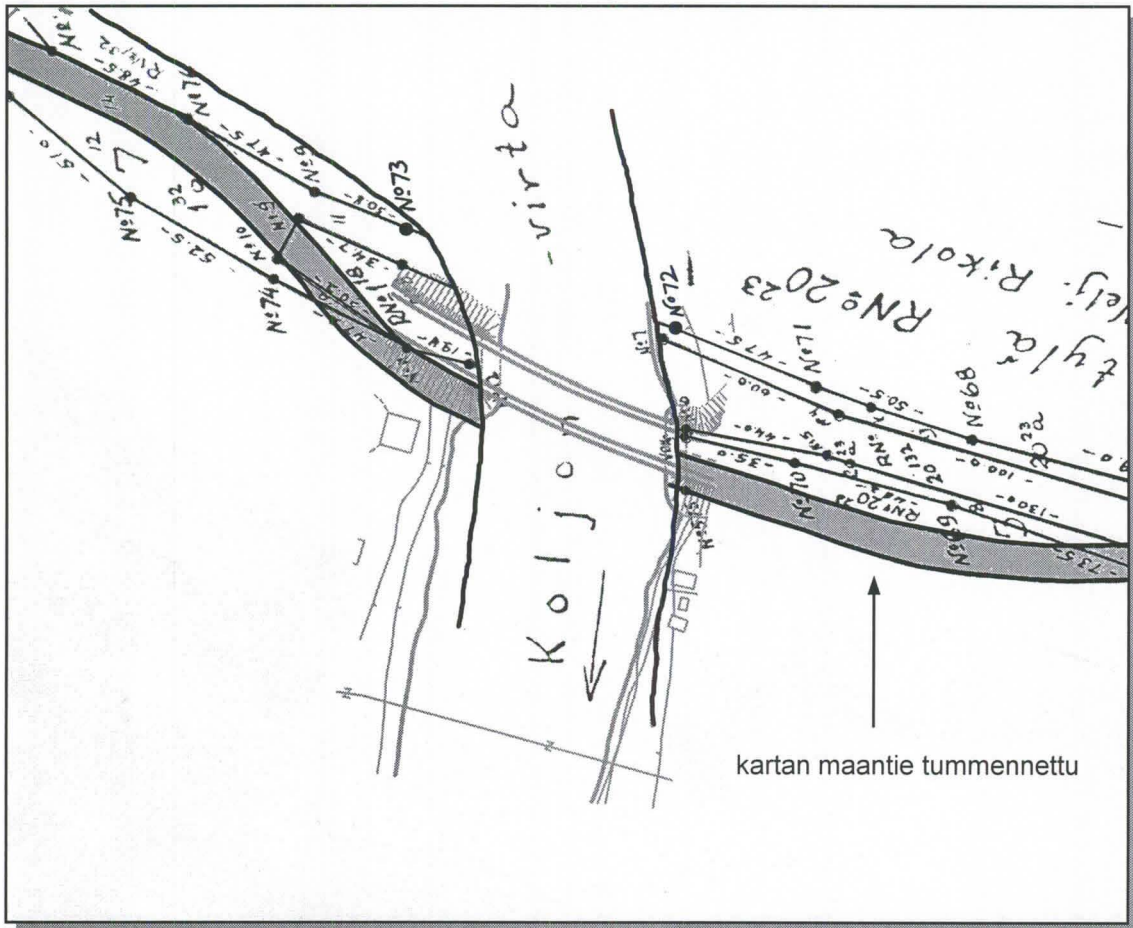
Juhani Raivola on mitannut kartan Valtatie n:o 19 varten vuosina 1972-1973 (Iisalmen kaupungin kiinteistö- ja maanmittausosasto, kaupungingeodeetti Erkki Väisänen, 1988)

Kartasta nähdään kahden viimeisen sillan paikat. Nykyinen silta on virrassa olevien numeroiden 2 ja 5 kohdalla. Vuonna 1929-1930 valmistunut silta on ollut kartan numeroiden 1 ja 4 kohdalla.

YHDISTETTY KARTTA

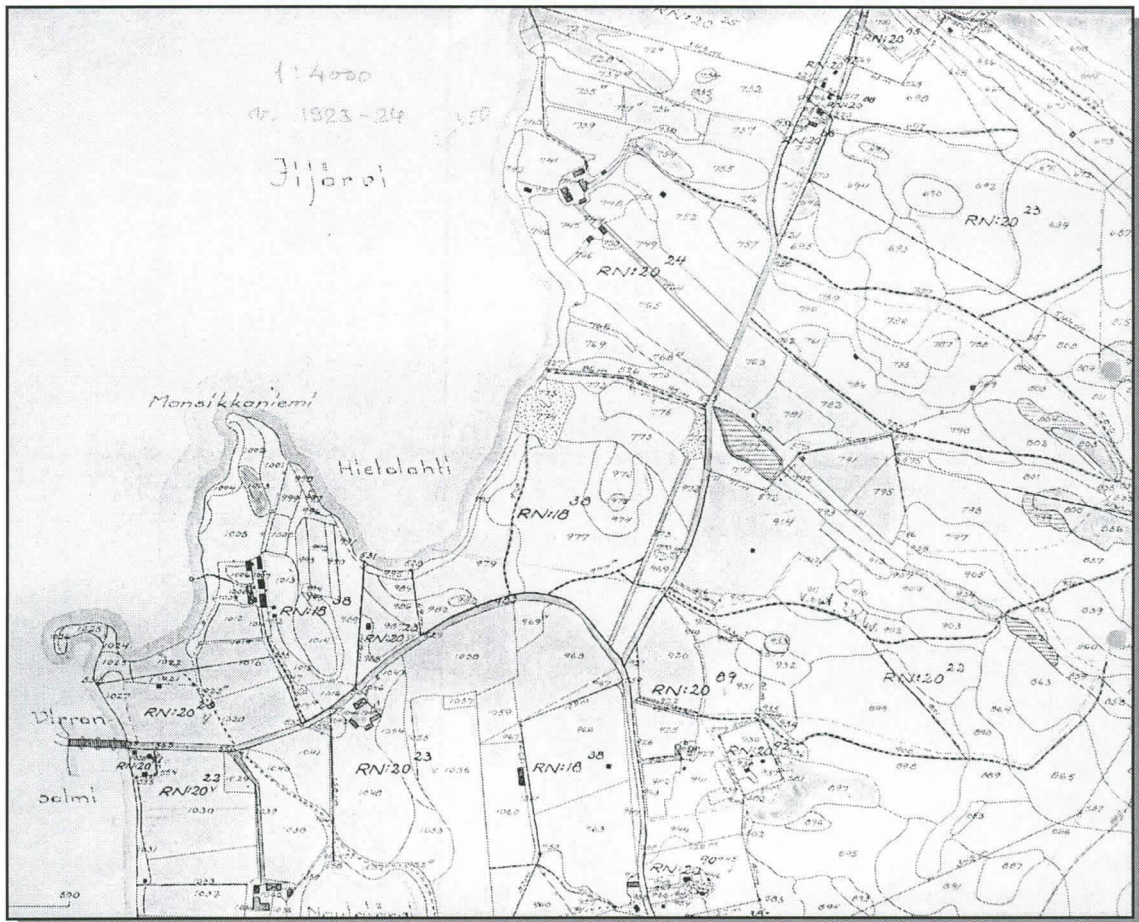
Koljonvirran nykyinen silta on helppo yhdistää vuoden 1972-1973 karttaan. Nykyisen sillan pohjoispuolella on vuoden 1929 tielinja ja sillanpaikka. Nykyisen sillan eteläpuolella näkyy todennäköinen näitä kahta siltaa edeltäneen sillan paikka virrassa olevien numeroiden 3 ja 6 kohdalla.

1954-1956 KARTTA

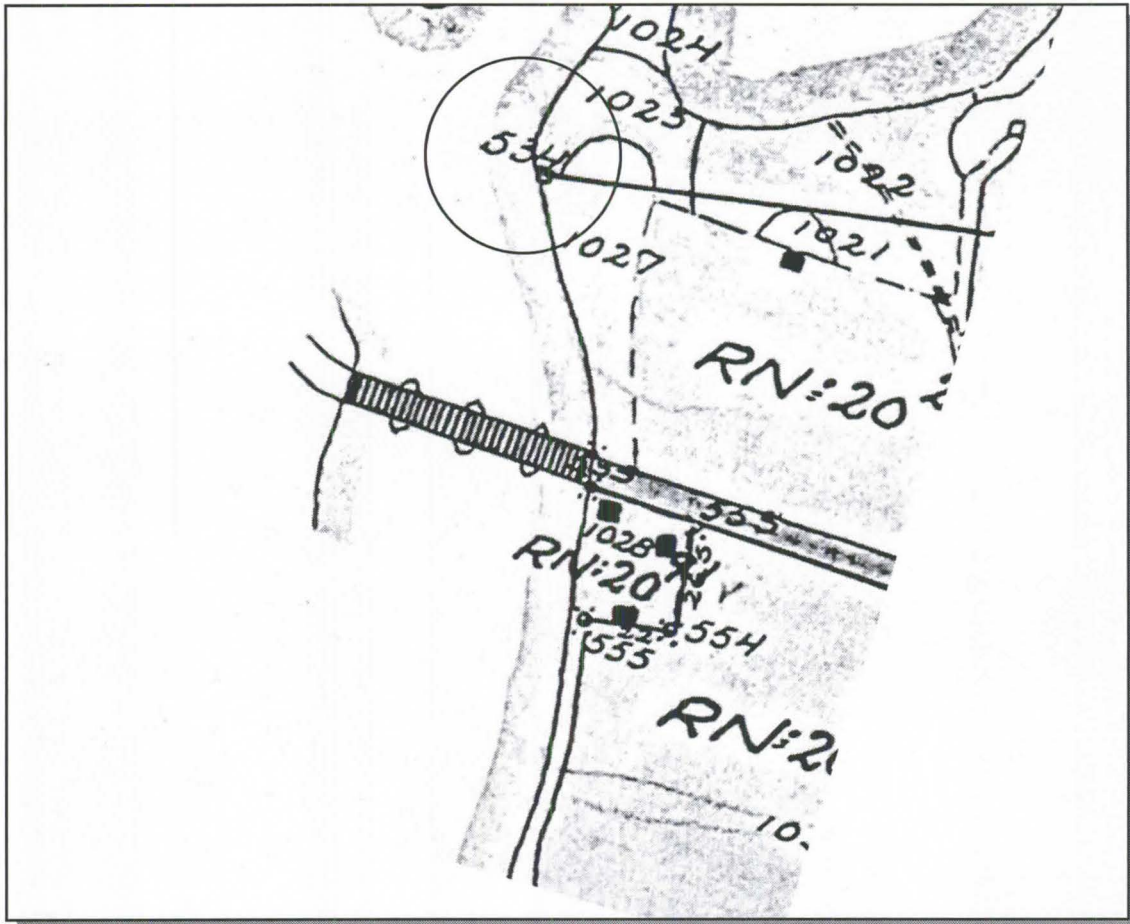
J. Airaksisen kartasta (Iisalmi-Oulu maantietä varten omistusoikeuksin pakolunastettavista tiluksista Iisalmen maalaiskunnassa 1954-1956, [Väisänen, 1988]) näkyy nykyisen sillan eteläpuolelle johtava tie. Tie osoittaa melko tarkasti ennen vuotta 1929 tehtyä kiviarkkusiltaa edeltäneen sillanpaikan. Kartta on helppo yhdistää edellisiin karttoihin virran ja sillan lähellä olevien pyykkien 72 ja 73 avulla.

1923-1924 KARTTA

Koljonvirran alueesta on olemassa vanha kartta vuodelta 1923-1924 (Väisänen, 1988). Kartassa näkyy silloinen Koljonvirran silta.

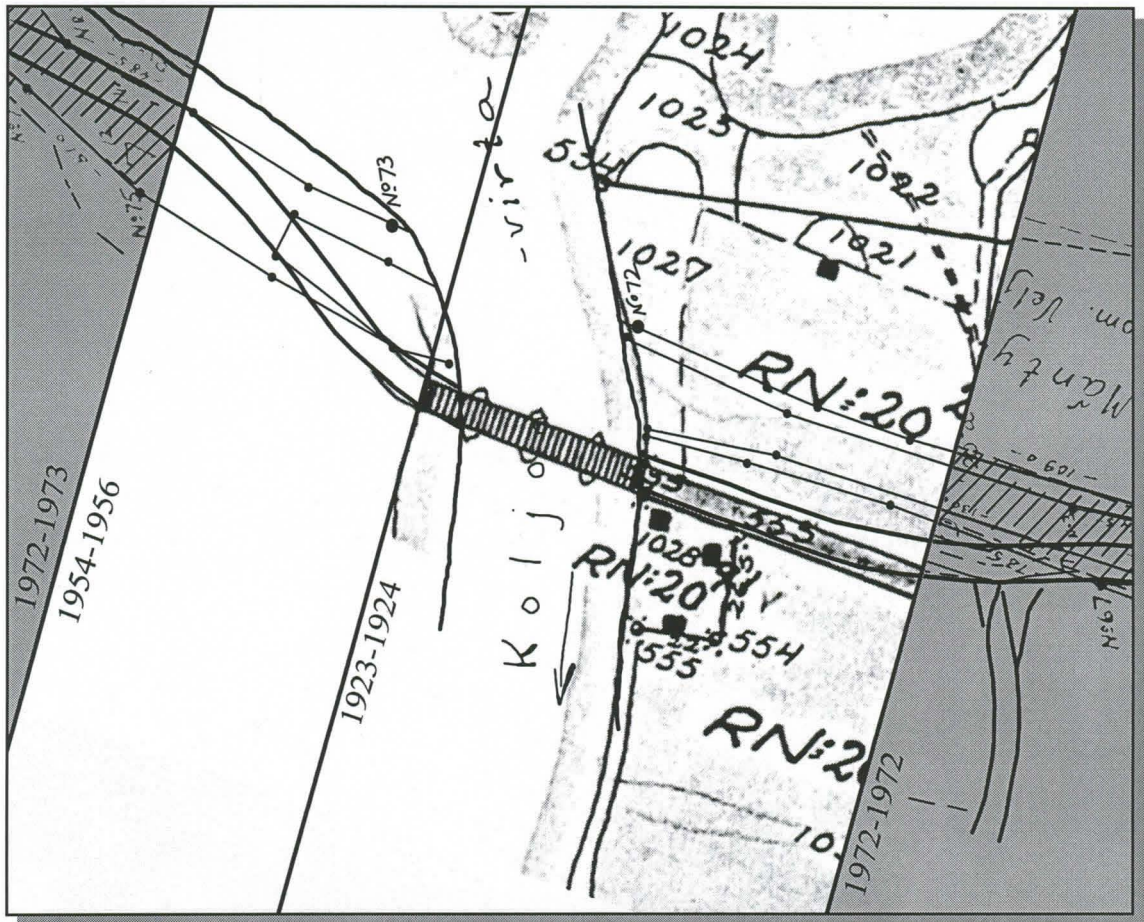

KOLJONVIRRAN SILTA 1923-1924

Vuoden 1923-1924 kartan siltaan on piirretty kolme virrassa olevaa päistään suppenevaa tai pyöreää silta-arkkua. Tämä ei tarkoita välttämättä sitä, että niin olisi ollut todellisuudessa, sillä karttaa ei ole tehty siltaa varten, vaan laajaa virran itäpuolen maa-alueita varten, ja kartanpiirtäjä on voinut vain merkitä sillan karttaansa yllä olevalla tavalla.

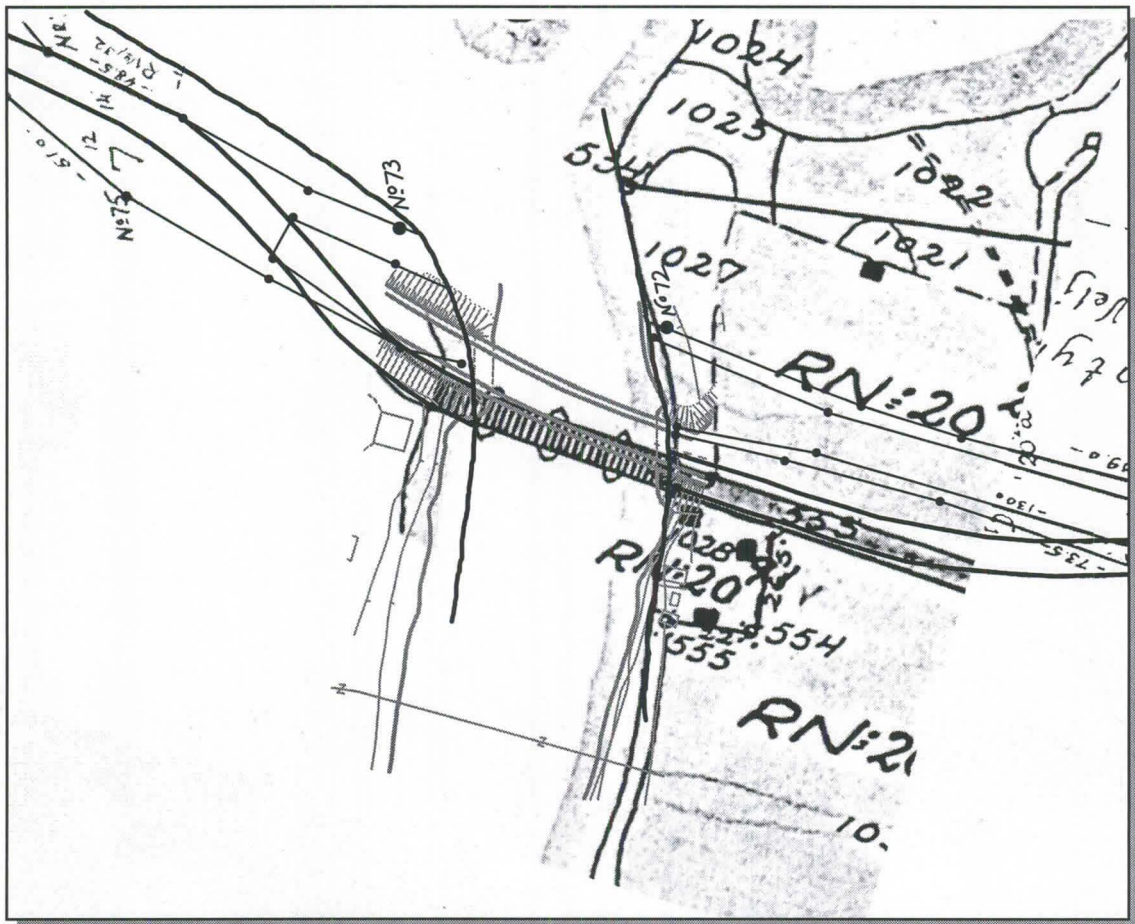
Mikäli 1920-luvulta löytyy valokuvia, joissa sillassa on piirroksen mukaiset silta-arkut, voidaan piirrosta pitää luotettavana. Muussa tapauksessa piirroksen silta-arkut ovat syntyneet jollakin yllä kuvatulla tavalla, mihin tähän mennessä löydetyt valokuvat sopivat.

Vuoden 1923-1924 karttapiirroksen silta voidaan liittää tarkasti aikaisempiin karttoihin rajapyykin numero 534:n ja tien avulla.

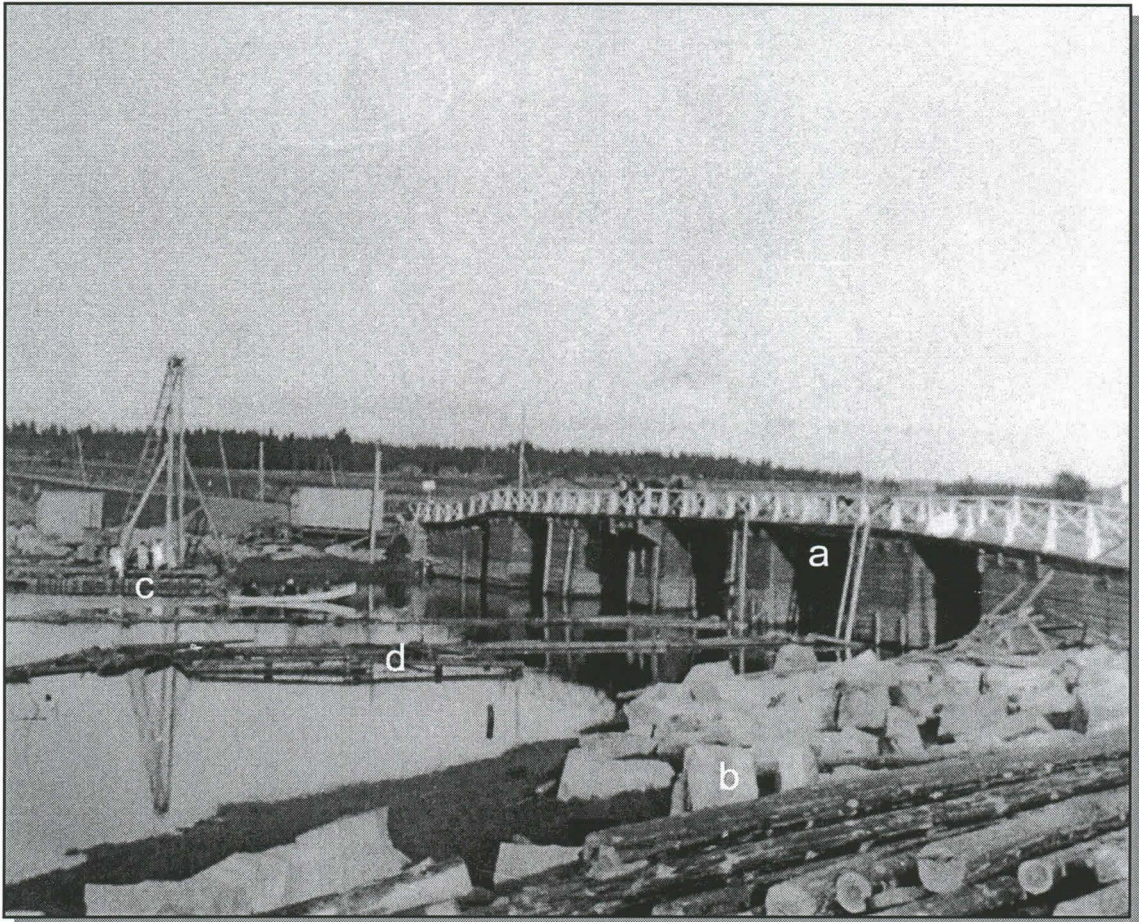
YHDISTETYT KARTAT

Kun kaikki edelliset kartat yhdistetään, nähdään, että vuoden 1954 karttaan, Koljonvirran rantaan meneväksi, merkitty tie osuu hyvin vuoden 1923 kartan sillanpaikan kohdalle.

NYKYINEN SILTA

Yhdistetystä kartasta näkee, että vuoden 1923-1924 kartan silta on sijainnut aivan nykyisen sillan vieressä ja ehkä itäpäästään vähän nykyisen sillan alla.

VALOKUVA VUODELTA 1929-1930

Iisalmelaisen Antti Inkisen arkistossa on yksi hyvä valokuva Koljonvirran nykyistä edellisen sillan rakentamisesta ja sitä edeltäneestä vuoden 1923-1924 hirsiarkkusillasta. Valokuvan ottaja on seissyt Koljonvirran länsirannalla ylävirran puolella. Kuvassa oleva entinen hirsiarkkusilta (a) sijaitsee vuoden 1923-1924 karttaan merkityn sillan kohdalla. Sillassa on viisi virrassa olevaa tylppää silta-arkkua ja kaksi muita leveämpää silta-arkkua rannoilla.

Etualalla on vuoden 1929-1930 uuden sillan rakennustarpeita (b). Itärannalla näkyy vaaleapukuisia naisia seisomassa sinne valmistuvan silta-arkun kohdalla (c). Vuoden 1929-1930 silta valmistuu näiden pisteiden väliin. Virrassa näkyy todennäköisesti virtaan tulevan silta-arkun rakentamisen valmisteluja (d) ja uittopuomeja.

Vuoden 1929-1930 sillan rakennustyömaa valokuvattuna Koljonvirran ylävirran puolelta länsirannalta. Kuvan ottaja on tuntematon. Kuva on Antti Inkisen arkistosta.

Nykyisen Koljonvirran sillan paikka jää kuvassa valmisteilla olevan uuden ki-viarkkusillan ja kuvassa näkyvän hirsiarkkusillan puoliväliin (suunnilleen kuvassa olevan veneen keulan ja hirsiarkkusillan väliin).

1800-1900
-lukujen
vaihde

Signe Brander

EDITH RISSANEN 1910-1917

Museovirastossa on Edith Rissasen kustantama värillinen postikortti. Emme tiedä, milloin kortin kuva on otettu, mutta se on varmasti postileimaansa 3.8.1917 vanhempi. Postikortissa on Koljonvirran hirsiarkkusilta. Sillassa on seitsemän tylppää hirsiarkkua, joista viisi on virrassa ja kaksi molemmilla rannoilla (yli-intendentti Sirkku Dölle, suullinen tiedonanto, 1.2.2008).

SIGNE BRANDER 1907

Kenraali Hugo Schulmanin teos ”Taistelu Suomesta 1808-1809” valmistui sata vuotta sitten Suomen sodan muistoksi. Teosta myytiin pieninä viikoksina kirjakauppojen kautta koko maassa. Teoksen mainostamiseen käytettiin neiti Signe Branderin Koljonvirran sillasta vuonna 1907 ottamia valoku-

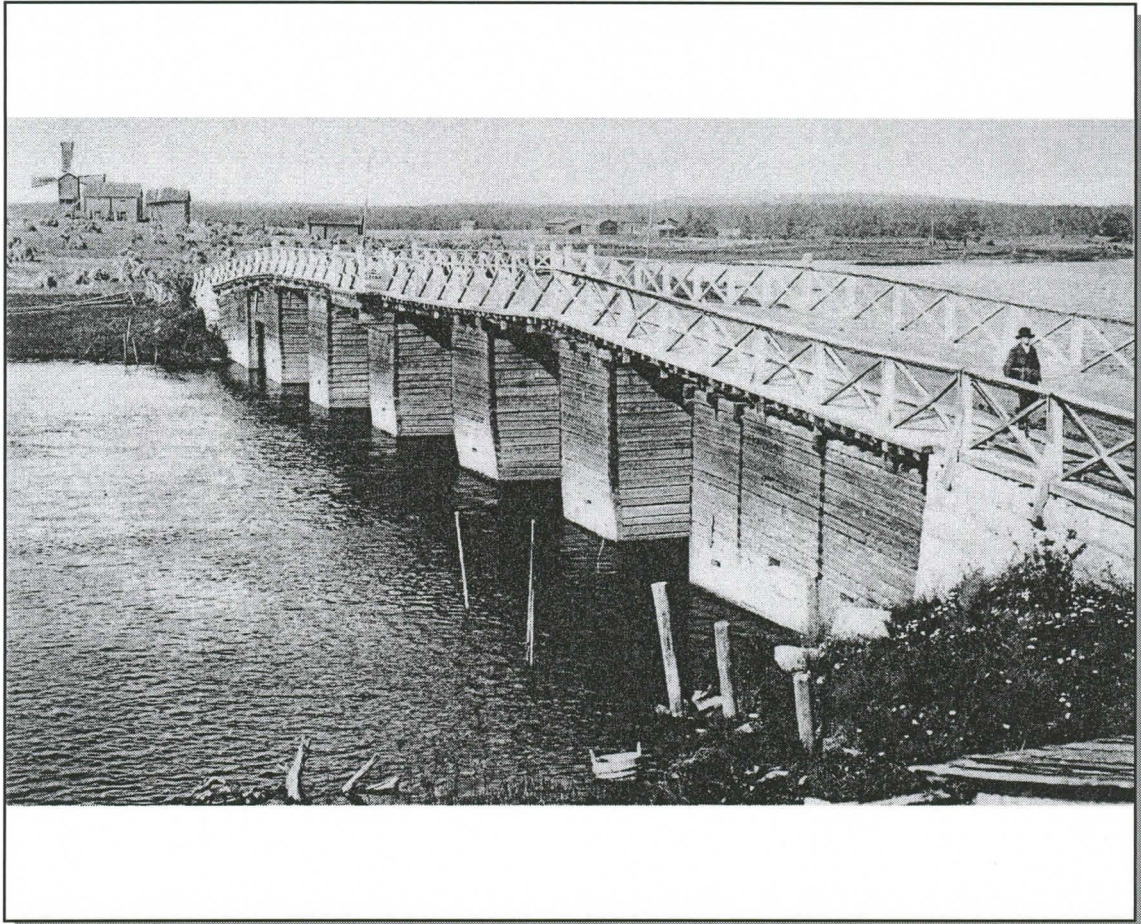
via. Kuvia säilytetään museovirastossa Helsingissä.

BRANDERIN KUVIEN SILTA-ARKUT

Kaikissa Signe Branderin valokuvissa, joissa vuoden 1907 Koljonvirran silta näkyy, on sillassa seitsemän tylppää hirsiarkkua, joista viisi on virrassa ja kaksi leveämpää molemmilla rannoilla (Sirkku Dölle, suullinen tiedonanto, 1.2.2008). Sillan kansi on vaakasuora neljän silta-aukon leveydeltä.

Valokuvista näkyy entisten tulvien silta-arkkuihin jättämiä jälkiä. Signe Branderin valokuvista parhaiten esillä olevassa silta-arkussa on näkyvissä noin 19 hirsikerrosta päällekkäin valokuvan aikaisen vedenpinnan tason yläpuolella. Entiset tulvat ovat värjänneet silta-arkkujen hirsistä ainakin 7 hirsikerran verran.

Antti Inkisen arkistossa olevassa vuoden 1929-1930 Koljonvirran sillan valokuvassa on seitsemän typpää hirsiaarkkua, joista viisi on virrassa ja kaksi leveämpää molemmilla rannoilla. Sillan kansi on vaakasuora neljän silta-aukon leveydeltä. Parhaiten näkyvässä silta-arkussa on noin 15-18 hirsikertaa. Tulvat ovat värjänneet ainakin 5-8 alinta hirsikertaa valokuvan vedenpinnan tasosta lukien.

Valokuvien perusteella kyse on yhdestä ja samasta sillasta.

Koljonvirran silta vuonna 1907 virran itäranalta ja alavirran puolelta kuvattuna. Taustalla näkyy vuoden 1907 Kauppilan talon rakennuksia ja tuulimylly. Vuoden 1808 Kauppilan talo, joka paloi Koljonvirran taistelussa, sijaitsi todennäköisesti lähempänä Koljonvirtaa ja taistelunaikaista siltaa.

Kuva julkaistaan tässä museoviraston luvalla 910/08. Alkuperäinen kuva on museovirastossa Neg. 115840 nimellä "Virtain silta". Valokuva Signe Brander 1907. 1808-1809 sodan muistopaikkoja. Valokuvapostikortti.

Vuoden 1900 korjaus

VUODEN 1900 SILLAN KOROTUS

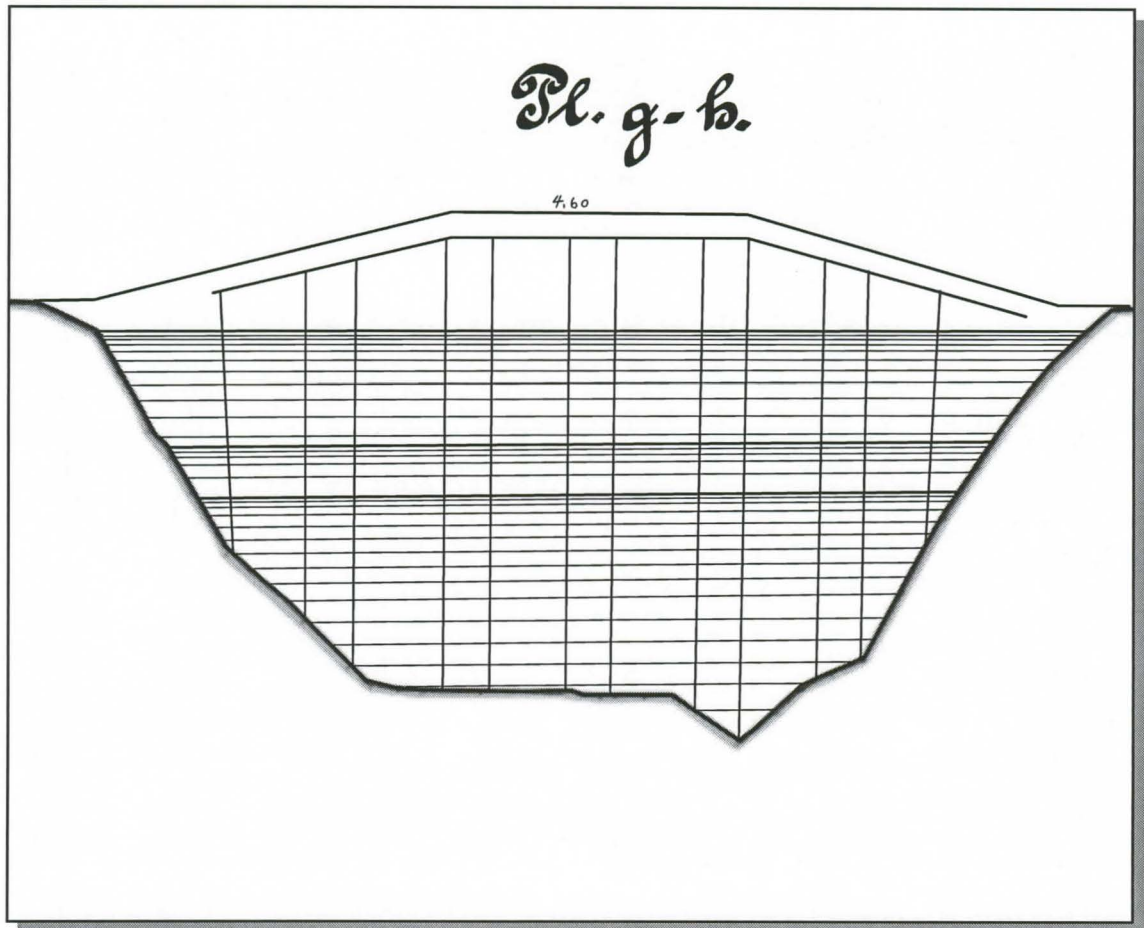
Jouko Pennanen kertoo, että Koljonvirran sillan yläosa rakennettiin uudelleen vuonna 1900, ts. siltaa korotettiin (Jouko Pennanen, suullinen tiedonanto 1.2.2008).

Emme tiedä tarkalleen, rakennettiinko sillan kansi uudelleen vai korotettiin siltaa, ja jos korotettiin, niin kuinka paljon. Lopputuloksen täytyy olla kuitenkin korjauksen jälkeen todennäköisesti vuoden 1907 Signe Branderin valokuvien mukainen.

Tie ja vesirakennusten ylihallituksen Kuopion piirin vt. insinööri Karl Hahl on piirtänyt Koljonvirran sillan ja päivännyt sen joulukuulle 1896 (DI Pentti Huttusen tutkielma 2006, s. 6).

Hahlin piirroksessa sillassa kansi on vaakasuorassa kahden silta-aukon levey-

deltä. Piirroksessa voi olla Koljonvirran sillan rakenne ennen vuoden 1900 korjausta (Huttunen, s. 6, Pentti Huttunen, suullinen tiedonanto 2.4.2008). On myös mahdollista, että piirroksessa on jonkinlainen suunnitelma sillan keski-osan korotuksesta.

Koljonvirran siltapiirustus 1896. Piirros on tehty Karl Hahlin piirroksen mukaan. Kuva DI Pentti Huttusen tutkielmasta Koljonvirran sillan rakennushankkeesta vv. 1875-1877, 10.3.2006. Piirros 2008, PH.

Alkuperäinen kuva: Karl Hahl, vt insinööri Kuopion piiri, Kuopio, Joulukuulla 1896, Tiehallituksen arkisto. Kuvan pystymittakaava 1:100, vaakamittakaava 1:500.

ANNA SAHLSTEN 1891

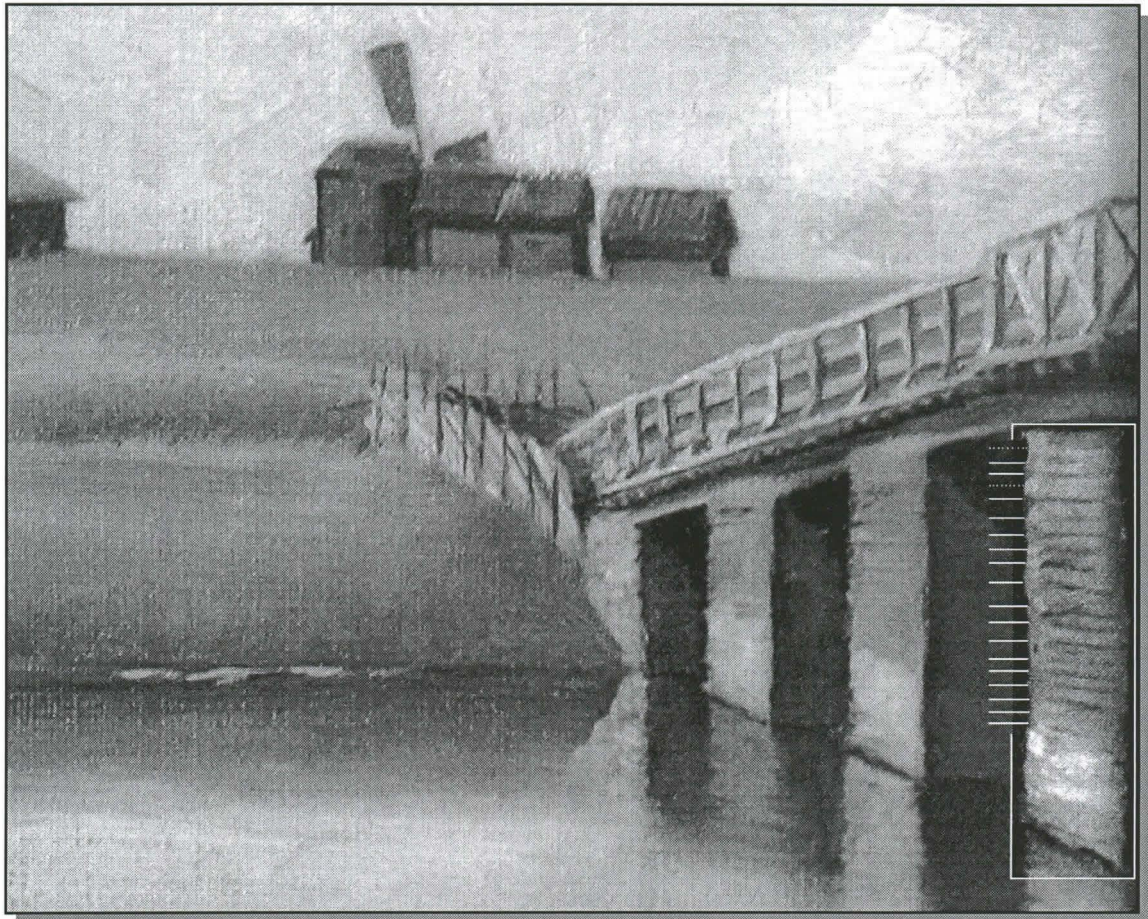
Vuodelta 1891 on olemassa Anna Sahlstenin öljyvärimaalaus ”Virran talo”, jossa Koljonvirran silta näkyy osittain. Maalauksista on pidetty tähän saakka vanhimpänä säilyneenä kuvana Koljonvirran sillasta.

Silta näkyy siten, että taiteilija on ollut virran itärannalla ja siltaan nähden alavirran puolella. Taustalla näkyy virran länsirannalla oleva Kauppilan silloinen talo, ulkorakennuksia ja tuulimylly. Taulun sillassa on näkyvissä neljä silta-arkkua. Arkut ovat tasakylkisiä. Taulun perusteella silta-arkkujen lukumäärää ei voi varmasti sanoa, mutta hirsiaarkut sopivat tähän mennessä kuvattuun siltaan.

Sillankaiteet ovat erilaisia, kuin Signe Branderin myöhemmissä valokuvissa, mikä voisi sopisi sillan kannen uusimistietoihin. Maalauksen sillan kansi ei nouse

Anna Sahlsten, Virran talo, 1891, öljyvärimaalaus, Iisalmen kaupungin taidekokoelmat, nro 48. Valokuva 2008, PH.

kohti sillan keskustaa, kuten Hahlin poikkileikkauspiirroksessa, mutta koska kyse on maalauksesta, on hankala sanoa, merkitseekö tämä mitään.

Anna Sahlsten, Virran talo, 1891, osasuurenno sillasta, laitimaisen silta-arkun sävyjä on korostettu keinotekoisesti. Kuva 2008, PH.

Vuoden 1891 sillan silta-arkkujen hirsikertojen todellista määrää emme saa selville, koska kyseessä ei ole valokuva, vaan maalaus.

Maalaukseen on kuitenkin piirretty noin 18 hirttä tulvavesirajan yläpuolelle. Niitä on muutama enemmän kuin mitä vuoden Signe Branderin (1907) ja Antti Inkisen (1929-1930) valokuvissa niitä on.

Näyttää siltä, että Anna Sahlstenin 1891 maalauksen, Signe Branderin 1907 valokuvien ja Antti Inkisen arkiston 1929-1930 valokuvan silta ovat yksi ja sama silta, jota on välillä korjattu.

Vuonna 1877 Koljonvirran silta rakennettiin vanhalle paikalle

VANHALLE PAIKALLE

Koljonvirran sillan korjaamisurakasta vuosien 1875-1877 välisenä aikana on säilynyt paljon tietoa. Sillan korjaaminen pantiin alulle vuonna 1875. Tarkoitus oli rakentaa silta ”uudelle paikalle”, mutta niin ei tehty, vaan se rakennettiin ”vanhalle paikalle” (Jouko Pennanen, suullinen tiedonanto 1.2.2008).

DI Pentti Huttunen on tehnyt tutkielman Koljonvirran sillan rakennushankkeesta vuosina 1875-1877. Tutkielman tekijän isoisän isä rakensi silloin Koljonvirran sillan vedenpäällisen osan uudelleen (Pentti Huttunen, suullinen tiedonanto 2.4.2008).

Tapahtumat etenivät seuraavasti. Vuonna 1875 Iisalmen ja Lapinlahden seurakuntien eroamisen yhteydessä käytiin lävitse, mitkä sillat pitäjän alueella tehdään uudestaan ja mitkä korjataan pai-

kalleen hyväksi kuljettavaan kuntoon (yhteensä 29 nimeltä mainittua siltaa). Siltojen uudelleen rakentamiset ja korjaamiset huutokaupattiin.

Koljonvirran silta oli huutokaupattu 5.2.1876 rakennettavaksi uudelleen yläosastaan talollinen Joel Johan Huttuselle. Tämän jälkeen syntyi uusi käsitys Koljonvirran siltaurakan laajuudesta, jonka vuoksi August Rissanen laati 19.2.1876 uuden siltaa koskevan kuulutuksen (Huttunen, 2006, s. 3):

”Koska tietooni on tullut että Lapinlahden ja Iisalmen seurakuntalaiset on Kunta kokouksessa tehdyssä keskuus sovinnossa silloista päättäneet että Koljon eli Wirran silta pitäisi kokonaisuudessaan pohjasta pitäin tehdä uudesta, mutta kun mainittu silta minusta, 5. päivänä sisällä olevaa Hel-

mikuuta pidetyssä urakka tarjouksessa myötiin uudesta rakennettavaksi ainoastaan yksi kyynärä alemmaa nyky veden pintaa ylös asti, joka voisi saattaa seurakuntien kesken riitoja että siitä jako ei voisi tulla päätökseen; Sentähden ja koska talollinen Joel Johan Huttunen, joka sanotussa tarjouksessa laskeutui alimpaan huutoon sillan yläpuolen rakentamisesta, ei tahto luopua huudostaan; tulee mainitun sillan alapuolen eli pohjan rakentaminen myöskin urakka huudolla vähemmän vaativalle Lauantaina 4. päivä Maalis kuuta ala kirjotetun tykönä Iisalmen kauppalassa rakettavaksi tarjottavaksi. Huuto tilaisuudessa annetaan huutajaille likempiä tietoja miten rakennus tulee tehtäväksi kuin myös muista asiaan kuuluvista ehdoista, joista halullisille huutajaille tietä annetaan. Iisalmella, 19 Helmi kuuta 1876. August Rissanen.” (Huttunen, 2006, s. 2-3)

”Pöytäkirja, kirjoitettu kuntakokouksessa Iisalmen pitäjäntuvassa Helmi kuun 28 päivänä 1876: Tähän kokoukseen olivat siltain osakkaat kuulutuksen kautta kutsutut keskustelemaan; ellei olisi paras luopua 28 p Marraskuuta tehdystä päätöksestä muuttaa Koljolan silta uudelle sijalle, ja rakentaa sitä uudelleen vanhalle pohjalle, koska siten vältettäisiin monet hankaluudet, joita muutos matkaansaattaisi. Keskusteltua päätettiin yksimielisesti rakentaa Koljolan silta vanhalle paikalle. Pöytäkirja luettiin ja hyväksyttiin paikalla. Kuntakokouksen puolesta Johannes Lagus, Abram Walta, Paavo Lappalainen, Olli Halonen, Johan Niskanen” (Huttunen, 2006, s. 3).

Helmikuussa ja huhtikuussa 1877 oli vielä kaksi pitäjänkokousta sillan ylimääräisestä korottamisesta. Ensimmäisessä kokouksessa siihen ei suostuttu, mutta toisessa siihen myönnyttiin usein ehdoin (Huttunen, s. 4-5).

Vuonna 1875 alulle pantu Koljonvirran sillan korjaustyöt valmistuivat vuonna 1877 (Jouko Pennanen, suullinen tiedonanto 1.2.2008; Huttunen, 2006, s. 5).

VUODEN 1877 KORJAUS

Edellisen perusteella tiedämme, että silta rakennettiin entisen sillan paikalle ja lopputuloksen pitäisi näkyä korotettuna siltana vuoden 1891 Anna Sahlstenin maalauksessa, taiteilijan vapaus huomioiden, ja mahdollisesti Karl Hahlin piirroksessa vuodelta 1896 (riippuen oliko kyseessä piirros entisestä sillasta vai suunnitelmapiirros uudesta sillasta).

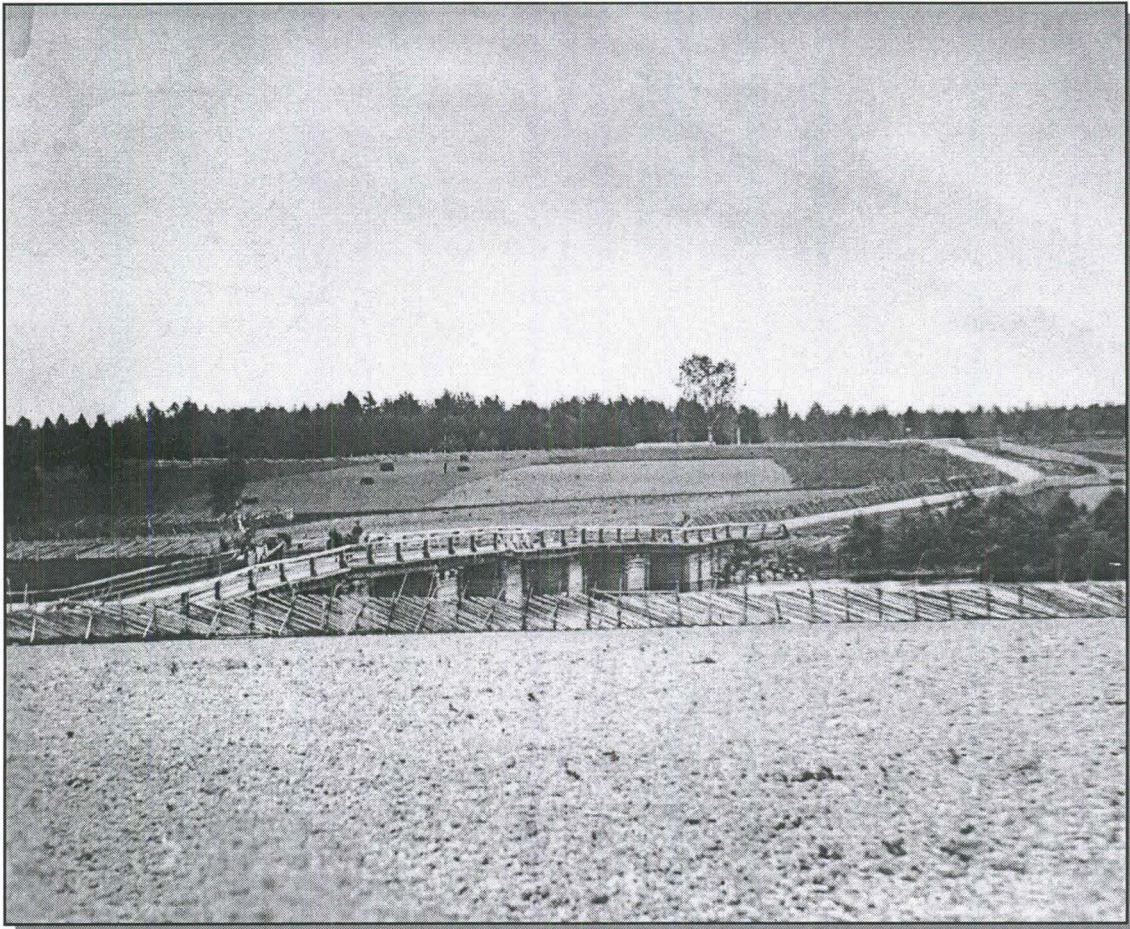
SILTA ENNEN VUOTTA 1877

Aiemmin ei ole tiedetty, millainen vuoden 1877 korjausta edeltävä silta on ollut. Asia selvisi kuitenkin vuonna 1872 otetusta valokuvasta.

1872

VANHIN VALOKUVA

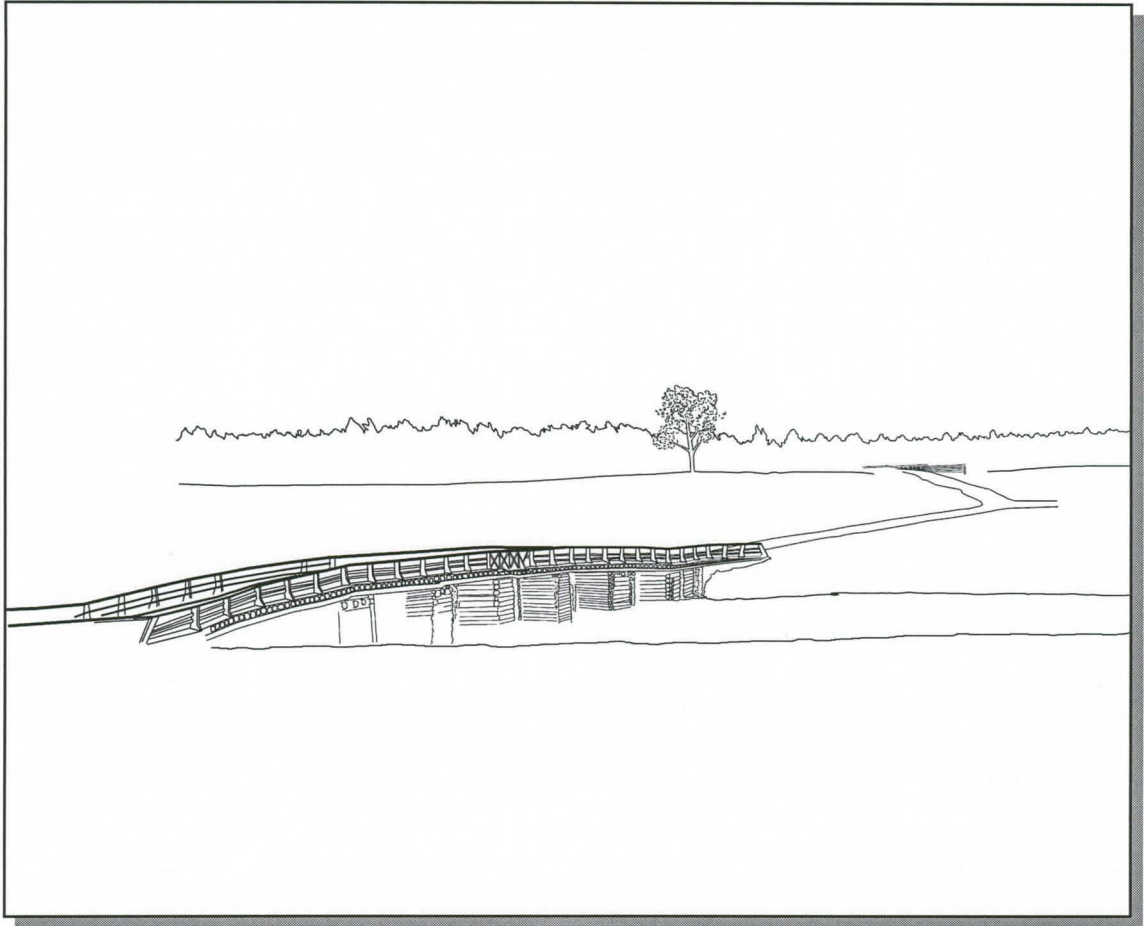
Museovirastosta löytyy kaksikymmentä vuotta Anna Sahlstenin maalausta vanhempi valokuva, josta näkyy Koljonvirran sillan tilanne. Valokuva on noin vuodelta 1872, joten kuvassa näkyy Koljonvirran sillan tilanne viitisen vuotta ennen vuoden 1877 sillankorjausta, joka tehtiin ”vanhalle paikalle”, eli juuri tässä kuvassa olevan sillan paikalle.

Sillan valokuva on diaroitu museovirastoon vuonna 1873, jota aluksi pidettiin valokuvan kuvaamisvuotena. Selvisi kuitenkin, että kuva on lahjoitettu Suomen muinaismuistoyhdistykselle jo syyskuussa vuonna 1872 (yli-intendentti Sirkku Dölle, suullinen tiedonanto 1.2.2008). Tämäkään ei ole välttämättä valokuvan kuvausaika, mutta varmasti voidaan sanoa, että kuvaa ei ole otettu syksyn 1872 jälkeen.

Vanhin tähän mennessä tunnettu valokuva Koljonvirran ylitse menevästä sillasta. Kuva on otettu mahdollisesti alkusyksystä vuonna 1872. Kuvaaja on ollut Koljonvirran länsirannalla alavirran puolella. Kuvaaja on tuntematon. Kuva on museovirastossa Neg. 38002 (KL69.1) nimellä ”Virta bro i Idensalmi”. Kuva julkaistaan tässä museoviraston luvalla, 175/08.

Valokuva on ollut esillä aiemminkin. Esimerkiksi Oulujokilaakson historiassa (Huurre, Vahtola, 1991, s. 537) se on Koljonvirran taistelun maininnan yhteydessä, mutta ilman tietoa kuvausvuodesta. Joissakin muissa selvityksissä kuva on sekoittunut Signe Branderin ottamiin valokuviin, jolloin se on saanut vahingossa kuvatekstiinsä vääräksi kuvausvuodeksi vuoden 1907 (Koljonvirran ympäristöhoitosuunnitelma luonnos 7.9.1998).

Valokuvan sillassa on seitsemän silta-arkkua, joista viisi on virrassa ja kaksi rannoilla.

Silta-arkut ovat matalia. Korkeimmassa silta-arkussa on näkyvissä 12 hirsikertaa, joita vasten tulva on nostanut vettä digitaalisesta suurennoksesta katsottuna vähintään 5-6 hirsikerran verran. Itäranan silta-arkussa on näkyvissä 7 hirsikertaa, ja ainoastaan kaksi hirsikertaa näyttäisi olleen tuonaikaisten viimeisten tulvien jättämien pysyvien jälkien yläpuolella.

Matalien siltojen ongelmana ovat olleet kevättulvat. Keväiset hyytöpadot tai veden nousu sillan kannen ylitse ovat voineet viedä koko sillan mennessään. Vedennousu on voinut vaurioittaa siltaa tai ainakin se on estänyt ylikulun joksikin aikaa.

On todennäköistä, että vuoden 1872 valokuvassa näkyvä Koljonvirran sillan mataluus yhdistettyinä eri vuosien kevättulviin oli yksi niistä syistä, miksi vuonna 1877 valmistuneen uuden sillan

Havainnepiirros Koljonvirran sillasta n. vuodelta 1872 museoviraston valokuvan Neg. 38002 (KL69.1) "Virta bro i Idensalmi" mukaan. Sillassa on seitsemän hirsiarkkua, joista viisi on virrassa. Tarkasta digitaalisesta suurennoksesta näkyy sillan rakenne. Piirros 2008, PH.

silta-arkut olivat huomattavan paljon korkeampia — sellaisia millaisina me näemme ne Anna Sahlstenin maalauksessa.

Myös muut syyt, kuten lisääntynyt vesiliikenne suuremmilla aluksilla Koljonvirran sillan yläpuolella sijaitsevalle Sallahmin rautaruukille, ovat voineet vaikuttaa tässä todettujen korkeampien silta-arkkujen tarpeeseen, mikä tulee hyvin esille Pentti Huttusen tutkielmasta.

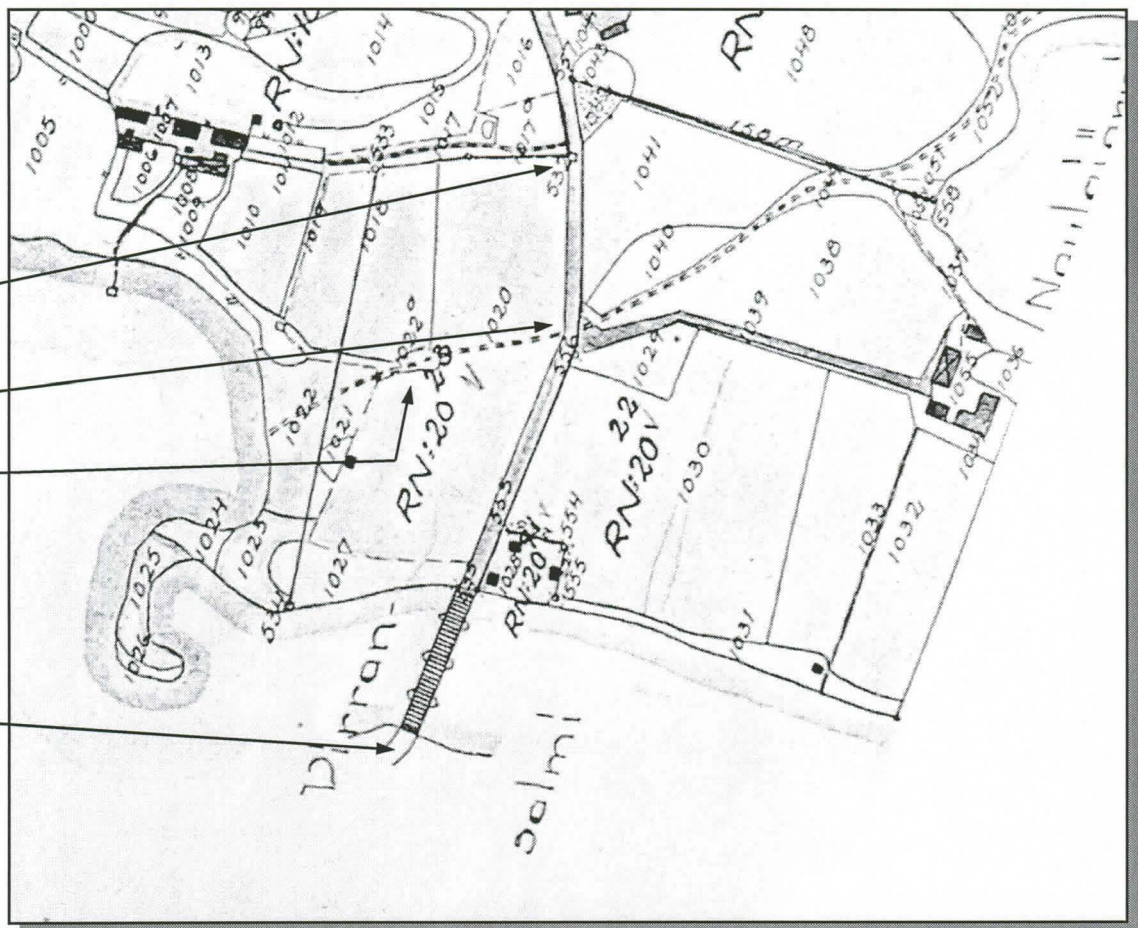

VALOKUVAN KIINTOPISTEITÄ

Vuoden 1872 valokuvassa ja vuoden 1923-1924 kartassa on useita yhteisiä kiintopisteitä, joiden avulla valokuva ja kartta voidaan yhdistää.

Näistä kiintopisteistä parhaimpia ovat taustalla näkyvä tienristeys (a), itärannalla näkyvä tien mutka ja siitä etelään lähtevä tie (b) ja virran itärannalla oleva vanha kulkupaikka (c).

Aivan tarkkaa sillan sijaintia ei valokuvan perusteella voi sillalle laskea, mutta kun tähän arvioon liitetään pitäjänkokouksen 28.2.1876 erilliset tiedot uuden sillan rakentamisesta ”vanhalle paikalle”, niin näyttää hyvin todennäköiseltä, että tällä hetkellä vanhin valokuvassa oleva tunnettu Koljonvirran silta on sijainnut vuoden 1923-1924 kartan sillan kohdalla.

Tämän perusteella vuoden 1877 oman paikkansa päälle kokonaan uusiksi rakennettu silta näkyisi myöhemmin Anna Sahlstenin maalauksessa ja Signe Branderin valokuvissa, ja se olisi sijainnut aivan nykyisen sillan eteläreunassa ja ehkä osittain nykyisen sillan alla.

Aiemmin oli ajateltu, että Koljonvirran taistelunaikaisen väliaikaisen hirsipukki-sillan päällä on ollut kaksi myöhemmpää siltaa. Tämän uuden selvityksen perusteella näyttää siltä, että vähintään kolme siltaa on sijainnut samalla paikalla päällekkäin.

VUOTTA 1872 VANHEMPI AIKA

Emme tiedä, milloin vuonna 1872 muinaismuistoyhdistykselle lahjoitetussa valokuvassa näkyvä silta on rakennettu. Emme tiedä myöskään tätä edeltäneen sillan paikkaa tai rakennetta.

Vuoden 1923-1924 kartasta yhteisiksi kiintopisteiksi vuoden 1872 valokuvan kanssa ajatellut kohteet. 2008, PH.

Näin tietoja yhdistäen olemme päässeet kuitenkin etenemään ajassa vuonna 1971 rakennetusta nykyisestä Koljonvirran sillasta melko tarkalleen sata vuotta taaksepäin vuoteen 1872, johon tutkimus tuntuu pysähtyvän.

Uusi tulkinta
Koljonvirran
taistelun aikaisesta
sillasta ja sen
paikasta

Vuoden 1781 isojakokartta

ISOJAKOKARTTA 1781

Maanmittari Jacob Westzynthus on piirtänyt isojakokartan Iisalmen alueesta vuonna 1781. Karttaa säilytetään Kuopion läänin maanmittauskonttorin arkistossa (Iisalmen kaupungin kiinteistö- ja maanmittausosasto, kaupungingeodeetti Erkki Väisänen, 1988). Peruskarttaan verrattuna isojakokartta on yllättävän tarkka. Kartat on yhdistetty toisiinsa Ristisaaren, Mansikkasaaren, Mansikkaniemen, Hietalahden ja Naulalammen suhteen.

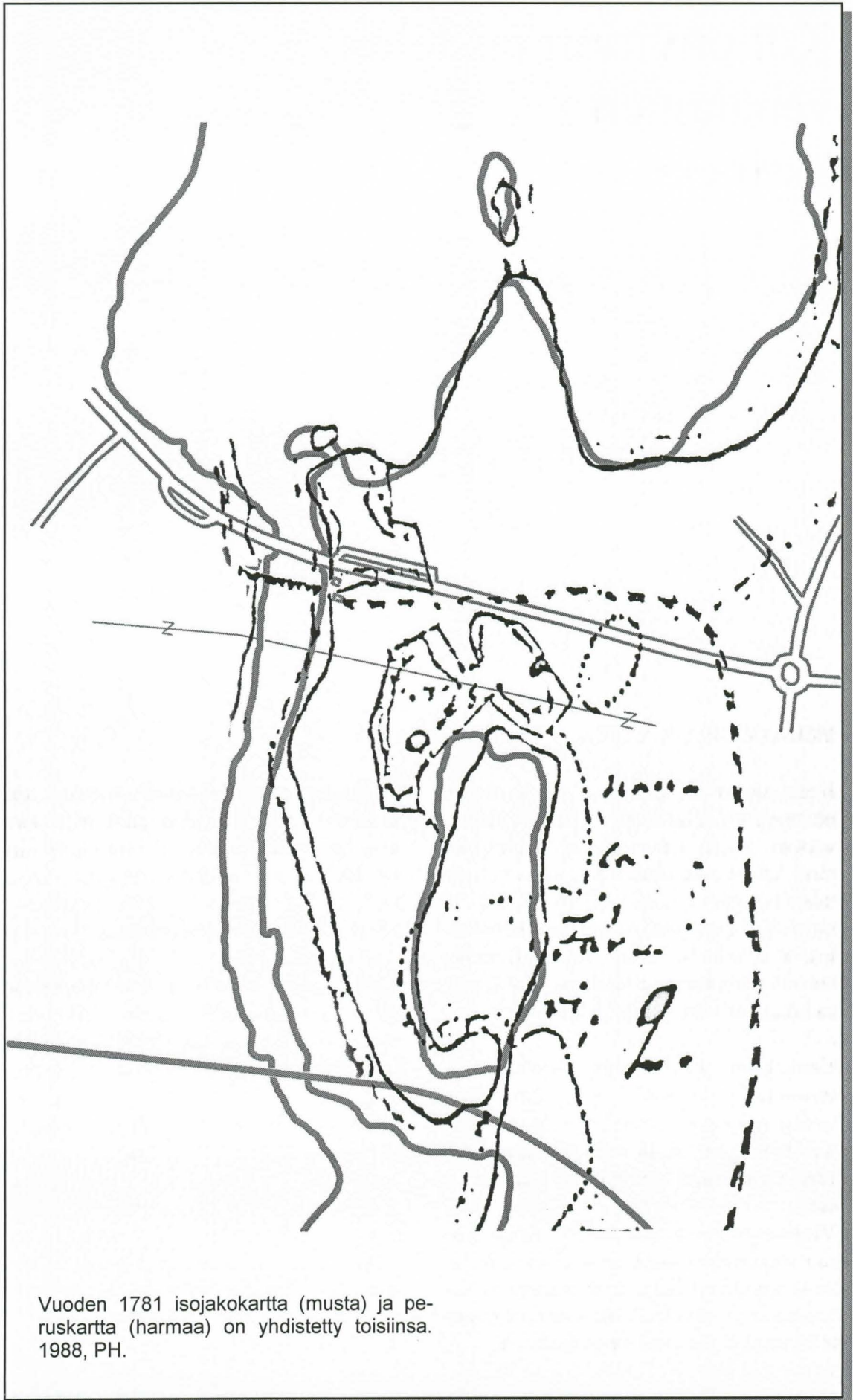
Yhdistetystä kartasta näkyy, että vuonna 1781 tie kääntyy Iisalmen suunnasta tullessa Koljonvirran sillan jälkeen jyrkästi oikealle ja seuraa Koljonvirran länkirantaa varsin pitkän matkaa virran suuntaisesti. Mikäli tilanne on ollut todellisuudessa tämän kartan mukainen, ei vuoden 1781 silta ole voinut olla nykyisen Koljonvirran sillan paikalla. Yhdis-

tetystä kartasta saadaan selville jonkinasteisen todennäköisyyden tarkkuudella missä vuoden 1781 silta on voinut sijaita.

Mikäli vuoden 1781 ylikulun paikka olisi säilynyt samassa kohdassa kartan piirtämisestä seuraavat kolmekymmentä vuotta, ei ole poissuljettu, että tässä kartassa näkyy Koljonvirran taistelun aikaisen ylikulun paikka.

Isojakokarttaa ei ole tarkoitettu näin tarkkaa vertailua varten, emmekä tiedä kartanpiirtäjän tietolähteitä, mutta olettamme, että sillanpaikan merkintä pitää suunnilleen paikkansa, ja lähdemme vertaamaan tätä oletusta muihin tietoihin.

Koljonvirran taistelun venäläinen kartta

VENÄLÄINEN KARTTA

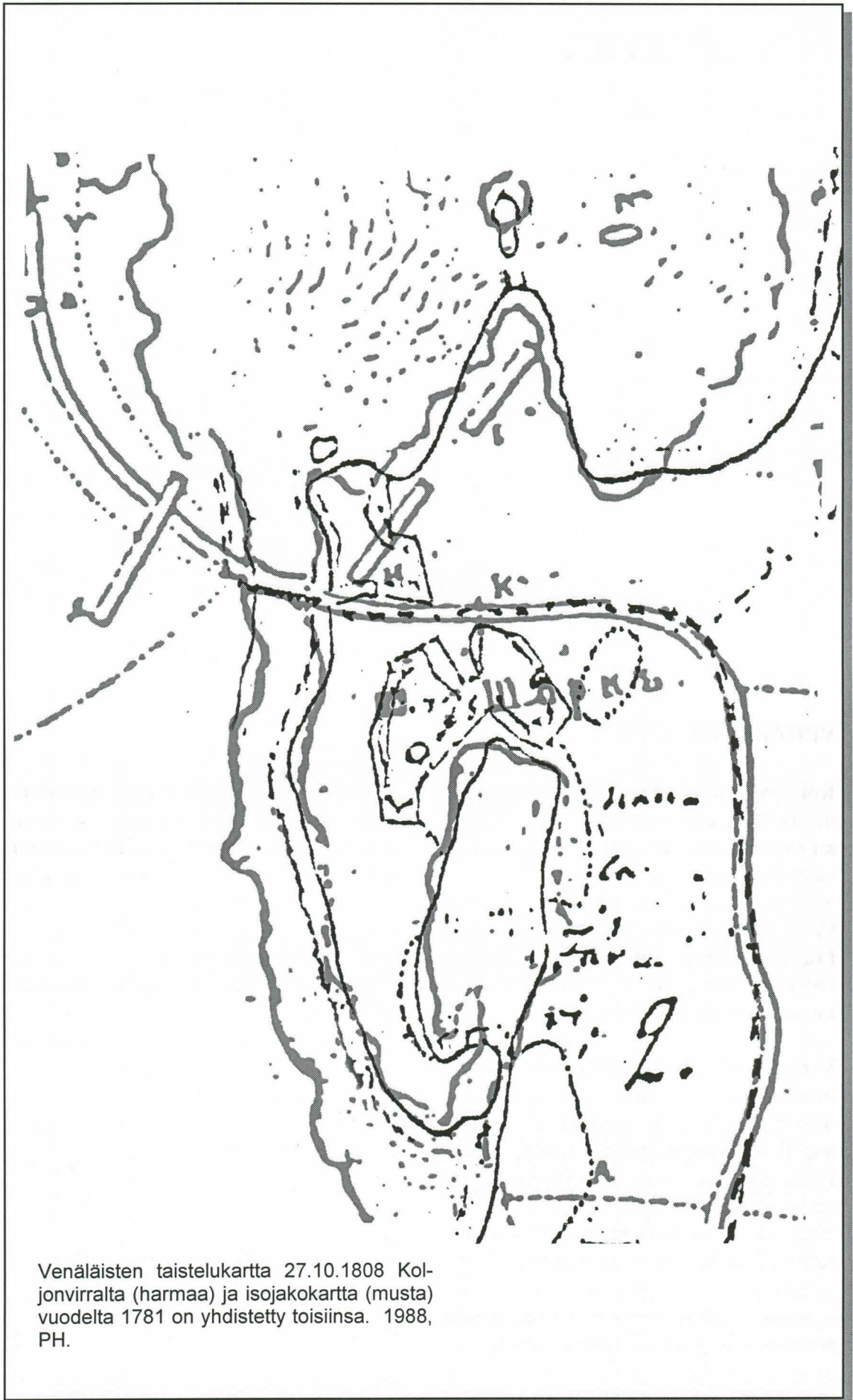
Koljonvirran taistelusta on olemassa venäläinen taistelukartta (Jouko Pennasen arkisto, 1988). Kartan venäläinen päiväys 15.10.1808 tarkoittaa Koljonvirran taistelun päivämäärää 27.10.1808 (+12 pv, Jouko Pennanen, suullinen tiedonanto). Kartta lienee tehty ajallisesti melko lähellä Koljonvirran taistelua, joten ajan muokkaava vaikutus jää vähäiseksi.

Venäläisen taistelukartan piirtotarkkuutta emme tiedä, mutta se on yllättävän tarkka nykyiseen peruskarttaan verrattuna. Isojakokartan ja venäläisen taistelukartan yhdistäminen onnistuu helposti.

Yhdistetyn kartan perusteella Koljonvirran taistelunaikainen silta osuu niin lähelle vuoden 1781 isojakokartan ylikulun paikkaa, että kyse on todennäköisesti yhdestä ja samasta sillanpaikasta.

Venäläisessä taistelukartassa tieura on piirretty melko leveäksi eikä siinä näy tien pienimpiä mutkia. Koljonvirran sillan yli menevä tie ei näy ainakaan tässä kartassa kääntyvän Iisalmen suunnasta tultaessa sillan jälkeen oikealle.

Koska näiden kahden kartan tiedot ovat selvässä ristiriidassa vuoden 2000 inventoinnin kanssa, on vanhat ruotsalaiset kartat tarkastettu yksityiskohtaisesti.

Venäläisten taistelukartta 27.10.1808 Koljonvirralta (harmaa) ja isojakokartta (musta) vuodelta 1781 on yhdistetty toisiinsa. 1988, PH.

Nordensvan

NORDENSVAN 1898

Koljonvirran taistelusta on olemassa useita ruotsalaisia karttoja. Seuraavassa on esitelty tärkeimmät vanhenevassa aikajärjestyksessä.

C. O. Nordensvan on esittänyt kirjassa *Finska Kriget 1808-1809* kartan ”**Slaget vid virta bro**”. Siinä tie jatkuu Koljonvirran sillan jälkeen suorana.

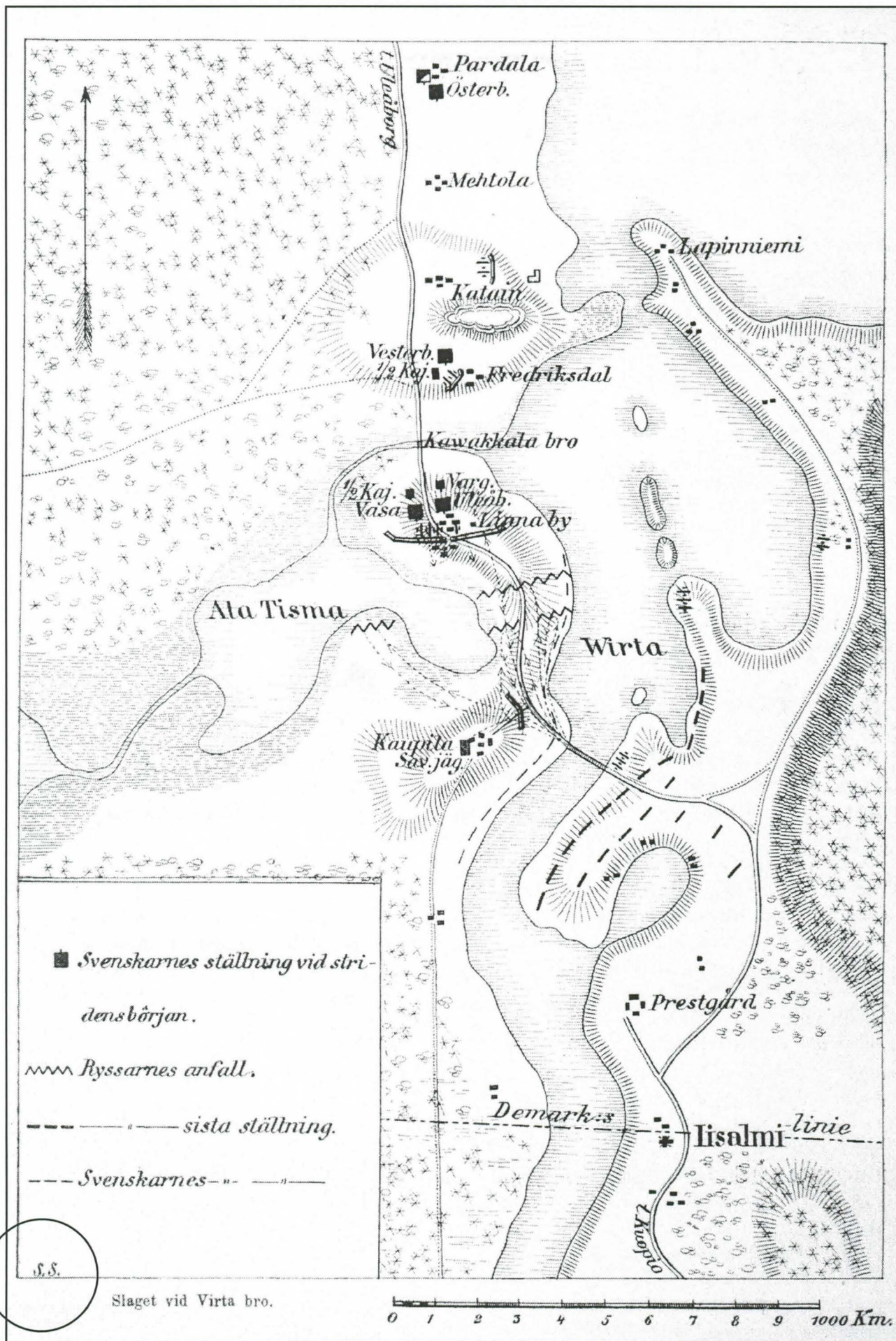
Karttaan ei ole merkitty alkuperäistä piirtäjää eikä päivämäärää. Kartan vasemmassa alalaidassa näkyy nimikirjaimet S.S., jotka näyttäisivät tarkoittavan kirjapainon kaivertajaa, koska ne löytyvät kymmenistä muista kirjassa olevista kartoista ja kuvista, sekä kirjaa varten otettujen valokuvien painojäljistä.

Kirjassa oleva Koljonvirran kartta lienee piirretty jonkin aikaisemman kartan perusteella, sillä kirja on painettu 90 vuotta Koljonvirran taistelun jälkeen.

Rippuu siitä, kuinka tarkka tämä lähdekartta on ollut ja kuinka tarkasti meille tuntematon S.S. on lähteensä jäljentänyt, voiko tämän kartan perusteella tehdä luotettavia päätelmiä.

Näin monen epävarmuustekijän vuoksi tätä karttaa ei käytetä tämän tutkimuksen päätelmissä.

Kartta kirjasta *Finska Kriget 1808-1809, Skildrad af C.O.Nordensvan, Stockholm, Albert Bonniers förlag 1898, s. 370.*

S.S.

Slaget vid Virta bro.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 1000 Km.

J. J. Burman

BURMAN

Kapteeni Johan Jakob Burman oli Sandelsin adjutantina paikanpäällä Koljonvirran taistelussa. Aiemmin kirjaa ”**Anteckningar förda under tiden från år 1785 till år 1816 jemte Relation on Savolaks-brigadens operationer under 1808 och 1809 års krig**” on pidetty Johan Jakob Burmanin kirjoittamana. Samoin kirjassa olevia karttoja on pidetty hänen piirtäminään. Viereisellä sivulla on kirjan kansilehti, jossa hänen nimensä on alleviivattu kirjastossa.

Pohjois-Savon, Etelä-Savon ja Hämeen maakuntakirjastojen sähköisissä tietokannoissa, yliopistokirjastojen Lindatietokannassa ja Helsingin yliopiston Helka-tietokannassa kirja on merkitty Johan Jakob Burmanin kirjoittamaksi. Pohjois-Savon maakuntakirjaston vanhat pahviset luettelokortit tarkistettiin, ja niihin tekijäksi on merkitty Johan Jakob Burman.

Kirja on painettu vuonna 1865. Johan Jakob Burman kuoli jo vuonna 1824. Tämän vuoksi koko kirja tutkittu tarkemmin.

Kirjan esipuheen lopusta selviää kirjan todellinen kirjoittaja, joka on Johan Jakob Burmanin poika, luutnantti J. C. Burman. Hän kertoo tehneensä tämän kirjan isänsä muistiinpanojen perusteella.

ANTEKUNNGÅR,

förda under tiden från år 1785 till år 1816

jemte

Relation om Savolaks-brigadens

operationer under 1808 och 1809 års krig,

af

Johan Jakob Burman,

Öfverste-Löjtnant, Riddare af Kongl. Svärds-Orden m. m.

I tvänne afdelningar,

med *Plancher och Kartor.*

— 546 —

STOCKHOLM,
1865.

J. C. Burman

EI TEKIJÄN NIMEÄ

J. C. Burmanin tekemän kirjan sivulla 82 on Koljonvirran taistelua kuvaava kartta. Ongelma on se, että tässä kartassa ei ole tekijän nimeä eikä päivämäärää.

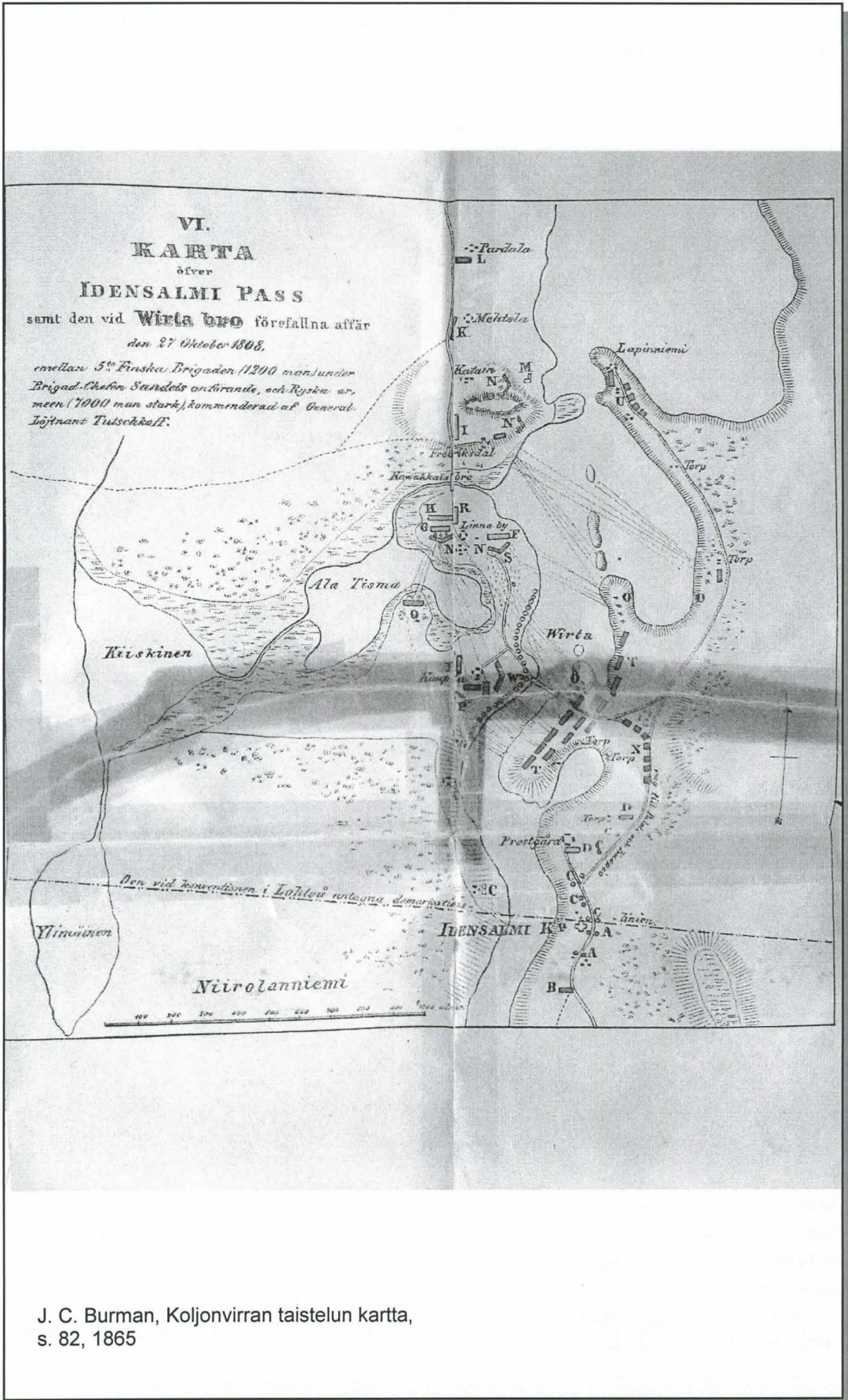
Helsingin lyseon historian ja maantieteen opettajana 1853-1871 toiminut Robert Alfred Renvall (1829-1895) on julkaissut seitsemän vuotta J. C. Burmanin kirjaa aikaisemmin oman Suomen sotaa käsittelevän kirjansa. Kirjassa on Koljonvirran taistelua kuvaava kartta. Tämä kartta muistuttaa J. C. Burmanin kirjan karttaa. Kartat ovat niin toistensa näköisiä, että aluksi J. C. Burmanin kirjan karttaa pidettiin R. A. Renvallin kirjan kartan painokopiona, mutta näinkään asia ei ole.

Joka tapauksessa näyttää siltä, että J. C. Burmanin kirjan kartanpiirtäjällä — oli

se kuka tahansa — on ollut melko varmasti käytössään aikaisemmin painettu Renvallin kirja karttoineen, tai jokin yhteinen mutta meille tuntematon lähdekartta.

Tämän vuoksi J. C. Burmanin ja R. A. Renvallin kartat on otettu tarkempaan keskinäiseen vertailuun.

J. C. Burman, Koljonvirran taistelun kartta,
s. 82, 1865

Karttojen yksityiskohdat

PIIRRETTY ERIKSEEN

Kun J. C. Burmanin ja R. A. Renvallin kirjojen karttoja tarkastelee riittävän suurella suurennoksella, näkee että pienet yksityiskohdat eroavat toisistaan. Vertailu on viereisellä sivulla.

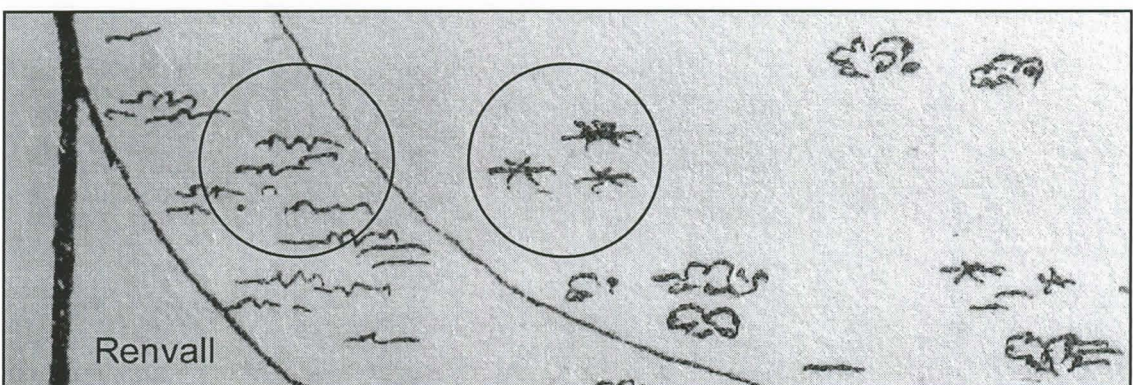
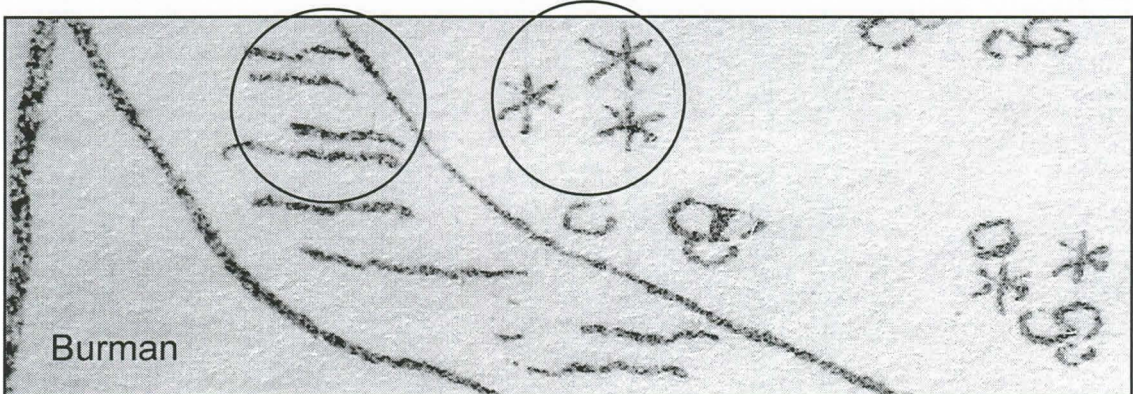
Parhaiten tämä tulee esille sanassa ”Karta”, joka on selvästi erilainen. Taustakuvioissa tähdet ja pienet ympyrät on piirretty myös toisistaan poikkeavalla tavalla. Näiden ja muiden yksityiskohtien eroavaisuuksien perusteella kartat eivät ole toistensa kopioita, vaan molemmat on piirretty erikseen.

Renvallin kirjan kartan piirtojalkei on tervämpää ja koko kartta on tarkemman ja siistimmän näköinen, vaikka sinänsä tällainen piirtotarkkuus ei kerro kartassa olevien varsinaisten tietojen tarkkuudesta mitään.

Renvallin (1858) ja Burmanin (1865) kirjojen Koljonvirran taistelua kuvaavien karttojen yksityiskohtien vertailu. Valokuvat 26.4.2008 PH.

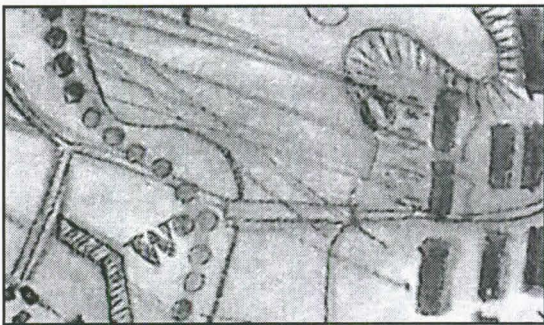
KARTA
öfver
IDENSALMI PASS
at den vid **Wirta bro** förefallna
Burman
den 27 Oktober 1808,

KARTA
öfver
IDENSALMI PASS
den vid **Wirta bro** förefal
Renvall
1808

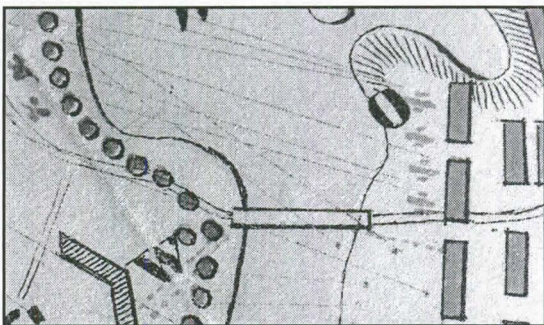
Burmanin ja Renvallin Koljonvirran sillat

BURMANIN SILTA

J. C. Burmanin kirjassa (1865) olevassa kartassa Koljonvirran sillan yli kulkeva tie on piirretty lähteväksi sillan nurkkauksesta viistosti oikealle.

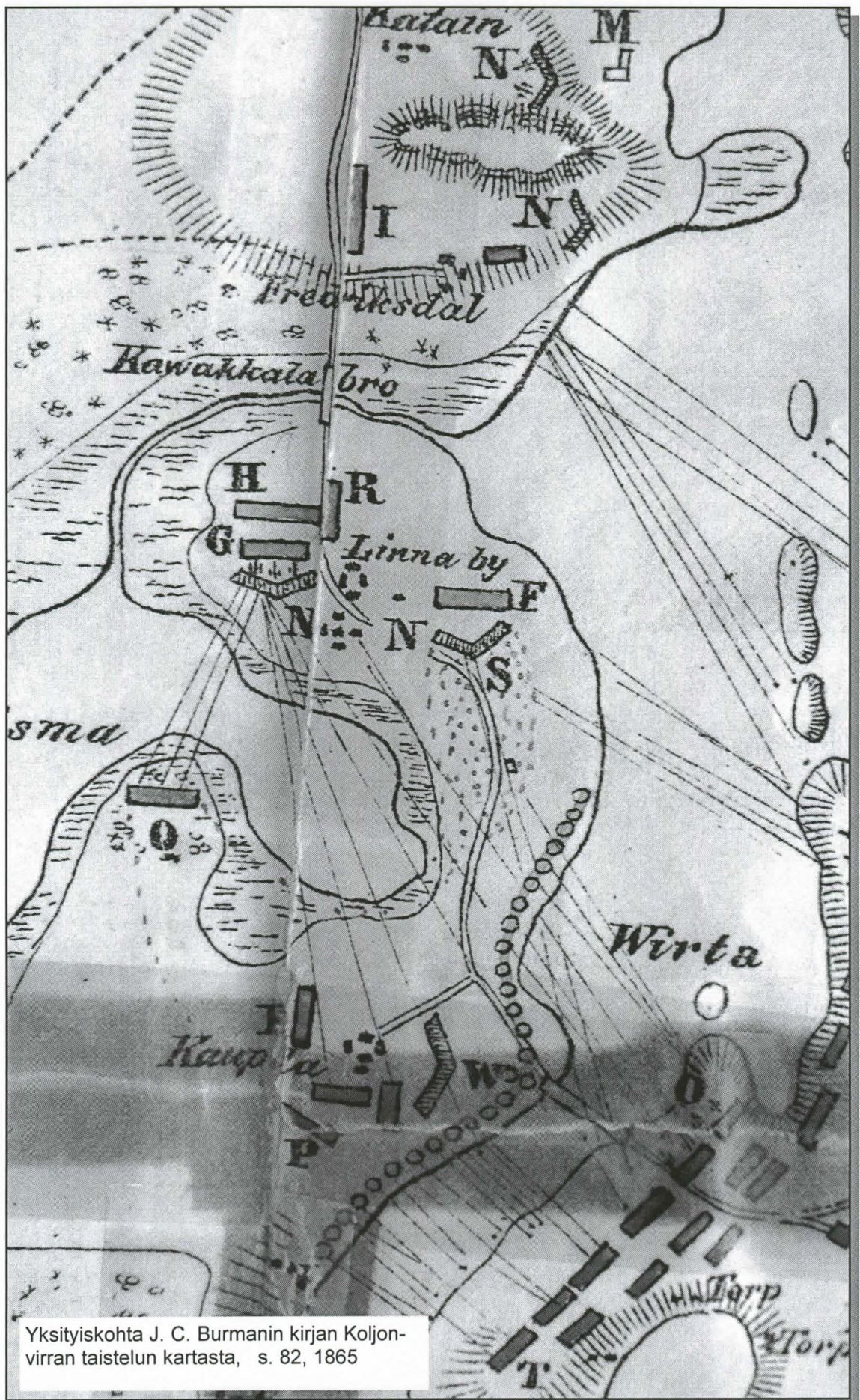
RENVALLIN SILTA

Renvallin kirjassa (1858) olevassa kartassa Koljonvirran sillan yli kulkeva tie on piirretty keskeltä sillanpäätyä lähteväksi. Pian tämän jälkeen tie tekee pienen mutkan oikealle.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Koska J. C. Burmanin kirjassa olevan Koljonvirran kartan piirtäjä on meille tuntematon, kartta on mahdollisesti Renvallin kirjan kartasta piirtämällä tehty kopio ja koska emme tiedä J. C. Burmanin kirjan kartanpiirtäjän muiden tietojen tarkkuutta, ei J. C. Burmanin kirjassa olevia karttaa oteta johtopäätösten perustaksi tässä selvityksessä.

Yksityiskohta J. C. Burmanin kirjan Koljonvirran taistelun kartasta, s. 82, 1865

R. A. Renvall

RENVALL 1858

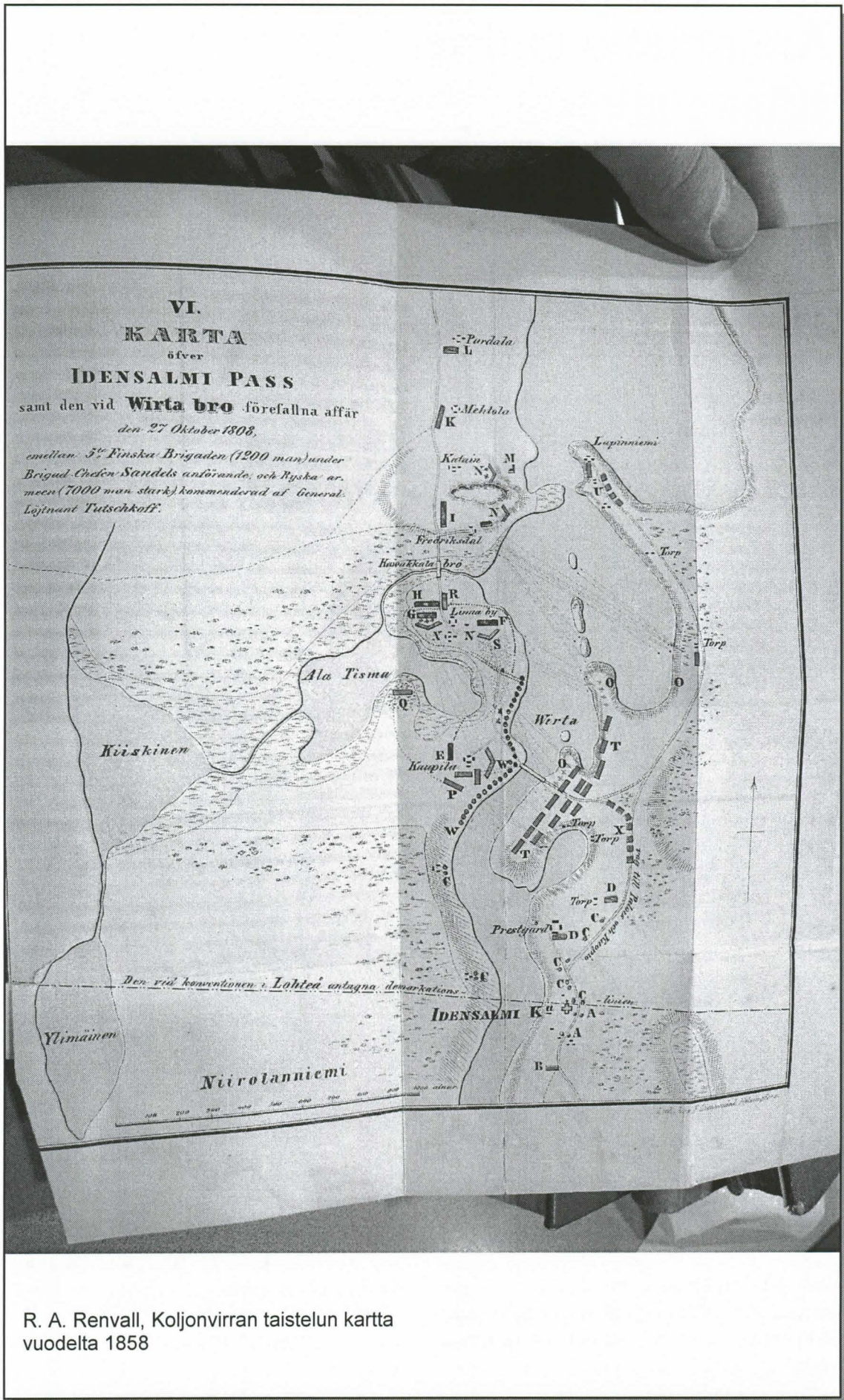
Robert A. Renvall on kirjoittanut, toimittanut ja kustantanut kirjan:” **Bidrag till Känedom om Finlands Natur och Folk, utgifna av Finska Vetenskaps-Societen, Andra Häftet, Helsingfors, Finska Litteratersällskapets tryckeri 1858**”

Kirja käsittelee vuoden 1808-1809 sota-tapahtumia J. J. Burmanin muistiinpanojen perusteella. Kirjassa on kahdeksan erinomaisen hyvänlaatuista ja tarkasti piirrettyä ja väritettyä karttaa. Kartat on laadittu ja painettu, ajankohta huomioiden, laadukkaasti [Lith. hos F. Liewendal, Helsingfors].

Missään kirjan kartoista ei ole piirtäjän nimeä tai karttojen tekoaikaa. Kirjan painoajan perusteella nämäkään tuskin ovat alkuperäisiä Johan Jacob Burmanin piirtämiä karttoja.

Kartanpiirtäjä selviää jälleen kirjan esipuheen lopusta. Siellä Renvall kirjoittaa, että kartat on tehty suurella tyyliopillisella tarkkuudella ja että ”hän on itse piirtänyt ne kaikki”. Voisi kuvitella, että Renvallilla olisi voinut olla alkuperäisiä Burmanin karttoja käytettävänä.

Renvallin karttojen perusteella tehtävät johtopäätökset ovat yhtä tarkkoja, kuin mitä Renvallin saatavilla olleiden tietojen tarkkuus on ollut. Tämän lisäksi emme tiedä, mitä hän on piirroksiin lisännyt ja mitä poistanut, ja millä perusteilla. Tiedämme ainoastaan, että hän sanoo tarkentaneensa karttoja — niin paljon kuin mahdollista — hänellä käytettävissä olleiden pitäjän ja kihlakuntien karttojen avulla.

R. A. Renvall, Koljonvirran taistelun kartta
vuodelta 1858

Aiemmat oletukset sillan paikasta

RENVALLIN KARTTA 1858

Renvallin kartasta saa hyvän yleiskuvan koko alueesta, mutta sen mittakaava on vääristynyt ja piirroksen rantaviivat ovat pahasti kiertyneet. Tämä liittyy Renvallilla olleiden alkuperäisten karttojen tarkkuuteen, eikä niinkään Renvallin piirtämistapaan, jonka hän on yrittänyt pitää täsmällisenä.

Viereisellä sivulla olevissa yhdistetyissä kartoissa peruskartta on merkitty pak-sulla mustalla viivalla ja yhteiset kiintopisteet ovat X-merkkien kohdalla.

Jos Renvallin piirros asetetaan vastamaan peruskarttaa Naulalammen ja Ristisaaren suhteen (A), Koljonvirran taistelunaikainen silta osuu noin 150 metriä nykyisen sillan eteläpuolelle. Tämä on ollut mahdollisesti se eteläisin vaihtoehto, missä Koljonvirran taistelunaikaisen sillan on aiemmin ajateltu sijainneen.

Jos Mansikkasaari, Hietalahti ja Mansikkaniemi asetetaan oikeisiin suhteisiin keskenään ja kohdistetaan vastamaan nykyisiä rantaviivoja (B), niin kartan

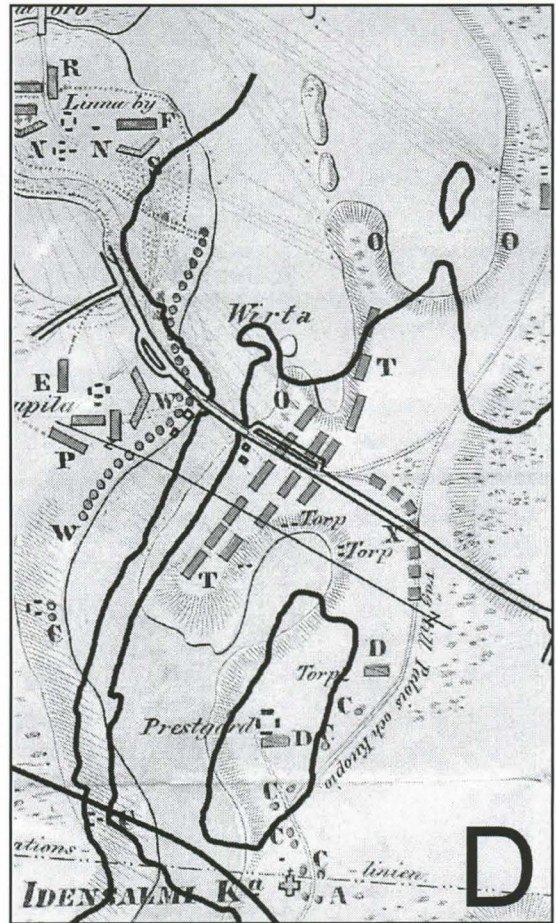
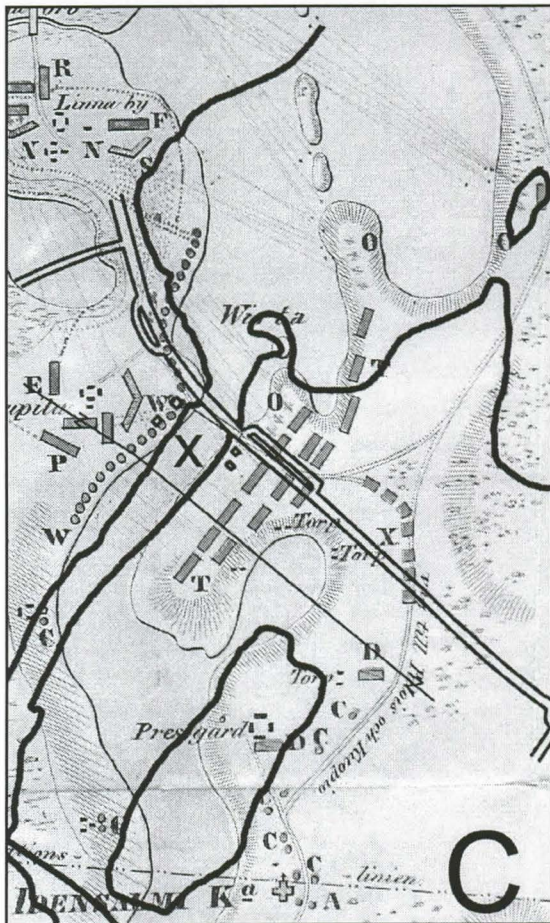
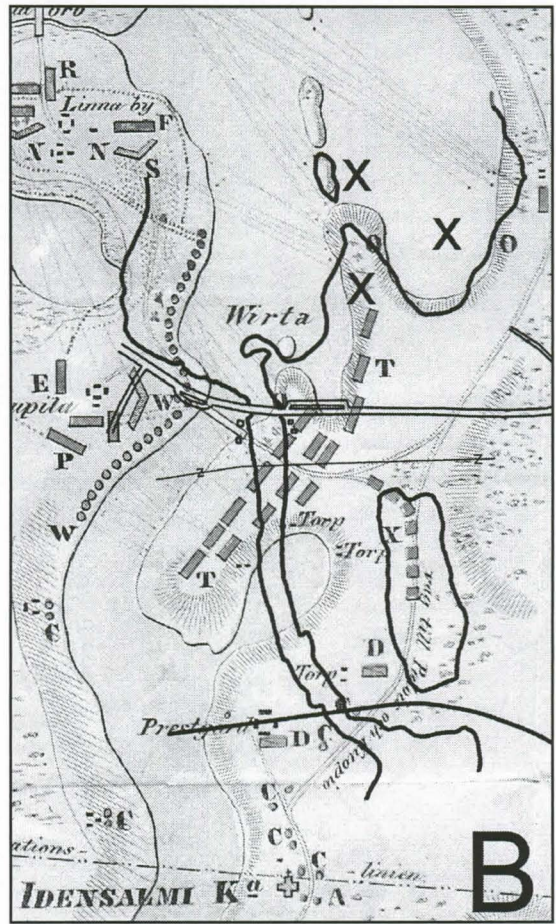
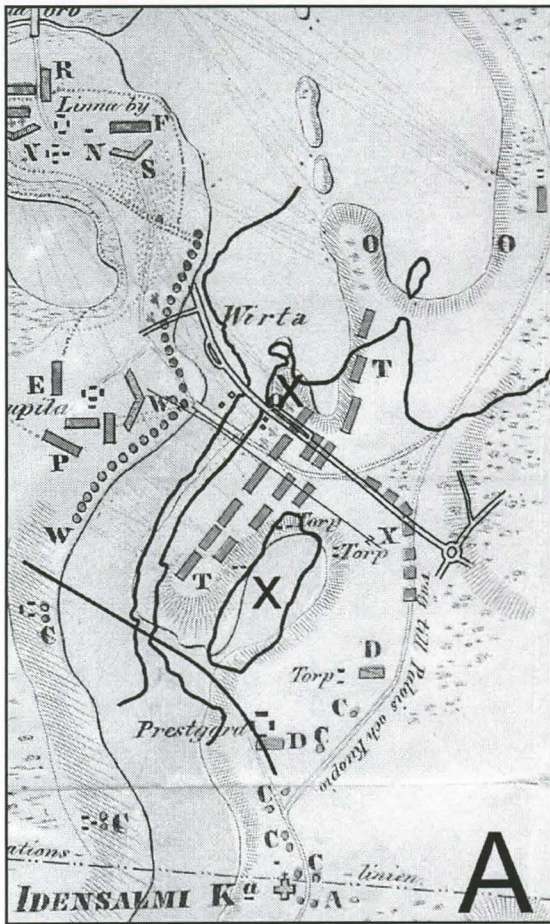
koko alaosa on pahasti vinossa ja Koljonvirran taistelunaikainen silta osuu kuivalle maalle.

Jos Koljonvirran virtaosat sovitetaan leveytensä suhteen vastaamaan toisiaan (C), taistelunaikainen sillanpaikka sijoittuu vinosti nykyisen sillan alle, mutta muut kiintopisteet eivät osu ollenkaan kohdalleen. Tämä sillanpaikan vaihtoehto sillan vinouksineen on lähes identtinen Timo Ylimaunun vuoden 2000 inventoinnissa arvioiman Koljonvirran taistelunaikaisen sillanpaikan kanssa.

Jos sillat asetetaan vastamaan toisiaan mahdollisimman tarkasti päällekkäin (D), niin kartassa juuri mikään muu ei osu kohdalleen.

Vaikka Renvallin kartta on piirretty tarkan näköisesti, niin nyt todettujen suurten mittakaava- ja kiertymävirheiden vuoksi eivät ainakaan todistusvoimaiset päätelmät taistelunaikaisen sillan paikasta ole mahdollisia. Siksi tästäkin kartasta on luovuttu.

J. J. Burman

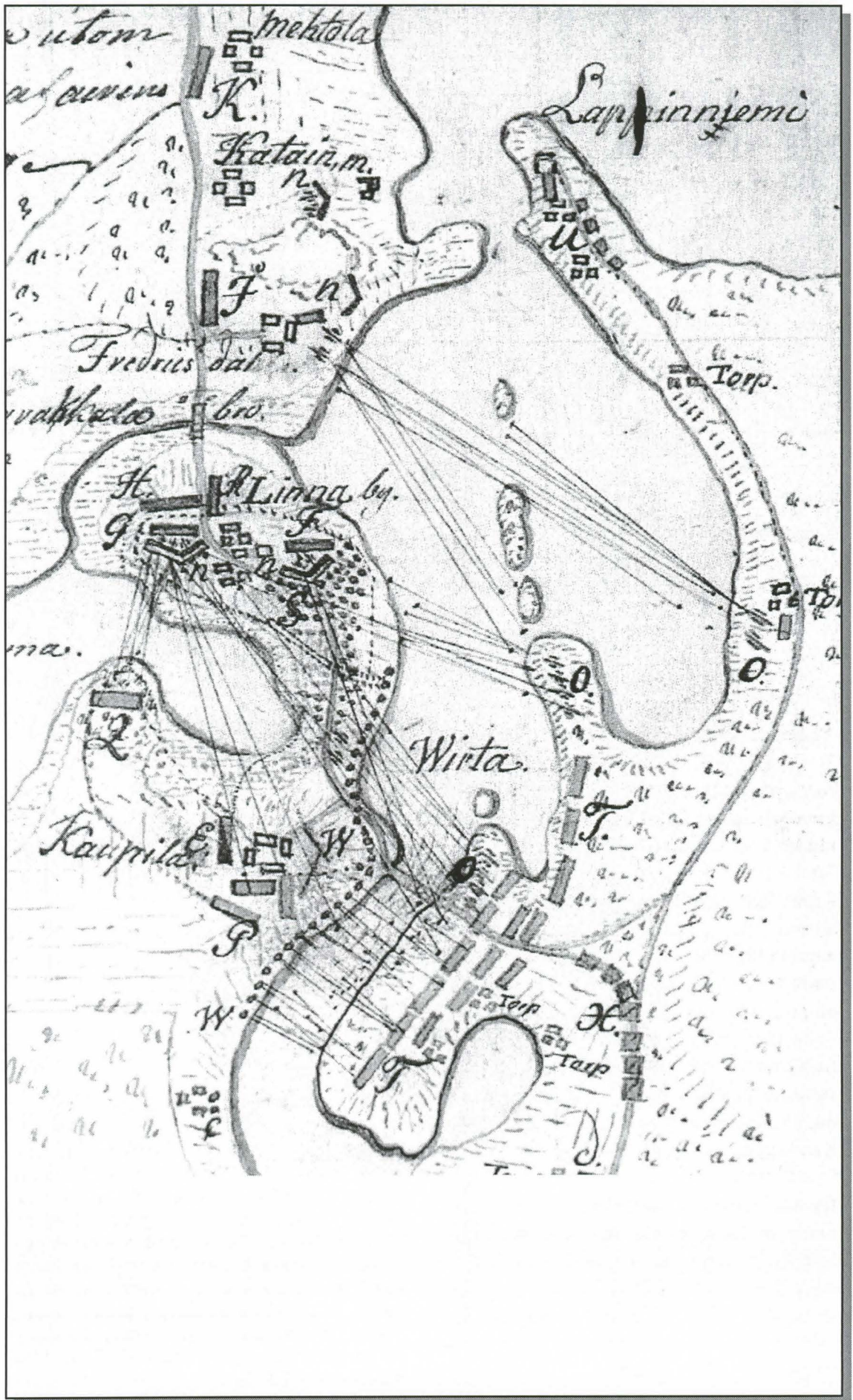
Kartta 7

ALKUPERÄINEN KARTTA

Koljonvirran taistelussa kapteenina toimineen Johan Jakob Burmanin kaksi melko varmasti alkuperäistä karttaa ovat Suomalaisille lukijoille helpoiten löydettävissä Tammen uudessa hienosti tehdyssä moniväriteoksessa *Sota Suomesta* (Lappalainen, Wolke, Pylkkänen, 2007). Kartat ovat monivärisiä ja niissä on paljon yksityiskohtia.

Kartassa nro 7 on merkitty joukkojen sijoituksia, tykistöasemia, ampumasuuntia, merkkejä joukkojen liikkeistä ja selityksiä. Kartassa ei ole kartanpiirtäjän nimeä tai päivämäärää, mutta tekstin käsiala näyttää J. J. Burmannin käsialalta. Tämä kartta voi olla se, jota myöhemmät kartanpiirtäjät — todennäköisesti myös Renvall — ovat käyttäneet lähdekarttanaan. Tässä kartassa Koljonvirran sillan yli menevä tie tekee selvän mutkan sillan jälkeen oikealle.

Osasuunnos Koljonvirran sillan alueesta kartasta No 7. "Charta No 7 öfver Idensalmi pass samt den vid Wirta bro förefallna affairen emellan 5te Finska Brigaden under Brigade Chefen Sandels anförande och Ryska armen. Kuva esimerkiksi teoksessa *Sota Suomesta, Suomen sota 1808-1809*, Jussi T. Lappalainen, Lars Ericson Wolke, Aili Pylkkänen, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Hki, Karisto Oy Kirjapaino, Hämeenlinna, 2007, s 312-313.

J. J. Burman

Kartta 3

Toinen kartoista (Nro 3) on Johan Jakob Burmanin allekirjoittama. Allekirjoitus muistuttaa hänen muita tunnettuja allekirjoituksiaan. Kartan piirtämisen aikaa emme kuitenkaan tiedä.

Kartta on piirretty laajaa kokonaisuutta varten. Jos kartta sovitettaisiin viereiselle sivulle, niin nyt tutkittava alue olisi vain pieni kohta sen sisällä. On kyseenalaista, voiko olla minkäänlaista mahdollisuutta käyttää näin laajaa karttaa niin pienen yksityiskohdan, kuin Koljonvirran sillanpaikan selvitykseen — tai ainakaan luotettaviin päätelmiin sillan mahdollisesta paikasta.

Koska kartta on kuitenkin tällä hetkellä ainoa ja alkuperäisin, se on otettu tässä tutkimuksessa tarkempaan arviointiin.

Osasuurennos Koljonvirran sillan alueesta. No 3, Situatjon Charta ofver lidensalmi Kyrkoby jämte Palois och Wirda Pass, som utvisar Svenska och Ryska Troupper nes ställing vid afairens början den 27 October 1808, författad af J.Burman. (KrA Topografia, Sveriges krig 18.316). Kuva teoksesta Sota Suomesta, Suomen sota 1808-1809, Jussi T. Lappalainen, Lars Ericson Wolke, Aili Pylkkänen, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Hki, Karisto Oy Kirjapaino, Hämeenlinna, 2007, s. 310.

Tien kulku

YKSITYISKOHTA

Burmanin kartasta No 3 on jäljennetty Koljonvirran sillan lähialueen vesistön rantaviivat erilliseen piirrokseen. Sen jälkeen samaan kuvaan on merkitty kaikki ne kynällä tehdyt pienet pisteet, joilla Burman on merkinnyt teiden kulut. Pisteiden lisäksi huomioitiin ruskea väri, jota Burman käyttää tien kohtiin niillä paikoin, joissa pisteitä ei ole. Vie-reisen sivun piirroksessa tiet on merkitty harmaalla. Tällä tavalla on mahdollista laatia piirros siitä, miten Koljonvirran sillan läheisyydessä olevat tiet kulkevat J. J. Burmanin kartassa.

Burmanin kartan mukaan nykyisen Iisalmen kaupungin suunnasta tultaessa kartan tie kääntyy Koljonvirran taistelun aikaisen sillan ylikulun jälkeen oikealle.

IVAN PETROVITSH LIPRANDI

Ruhtinas Dolgorukin esikunnassa Koljonvirralla 1808 palveli nuori yleisesikuntaupseeri, vänrikki, sittemmin kenraalimajuri Ivan Petrovitsh Liprandi (1790-1880), joka piti koko sodan ajan päiväkirjaa (Jouko Pennanen, suullinen tiedonanto, 4.2.2008).

Seuraavassa on sitaatti hänen päiväkirjastaan, koskien Koljonvirran taistelua 27.10.1808: ”Rykmentit lähtivät liikkeelle. Ryhmityksessä 4. jääkärirykmentin täytyi ylimenon jälkeen lyödä ruotsalaiset tarkka-ampujat Kuopiosta, mennä Kauppilan pikkukylän [talon] eteen, joka on vastapäätä siltaa, ja sitten kulkea tietä, joka heti salmen jälkeen kääntyi oikealle, järven Pieli-Järvi rantaan pitkin.” (Jouko Pennanen, suullinen tiedonanto, 4.2.2008). Liprandin Pieli-Järvi tarkoittaa Pikku-Iijärveä (Jouko Pennanen, suullinen tiedonanto, 4.2.2008).

ENSIKÄDEN RIIPPUMATTOMAT TIETOLÄHTEET

Historian tutkimuksissa on yleisesti hyväksytty, että paikkansapitäväksi on katsottava sellaista alkuperäisissä lähteissä esiintyvää asiaa, jonka vähintään kaksi toisistaan riippumatonta luotettavaksi arvioitua ensikäden lähdettä kertoo samalla tavalla, ja mitä enemmän lähteiden tehtävät poikkeavat toisistaan (Pentti Renvall, 1983, s. 218).

Vuoden 1781 isojaon kartassa tie kääntyy oikealle, ja kartan on laatinut senaikainen maanmittari isojakoa varten. Johan Jakob Burmanin kartassa tie kääntyy oikealle, ja se on laadittu muuta tarkoitusta varten. Venäjältä tullut, tästä kaikesta tietämätön, Vänrikki Liprand kuvaa päiväkirjaansa Koljonvirran sillan jälkeisen kohdan samalla tavalla.

Piirros Koljonvirran taistelun aikaisista teistä Koljonvirran sillan lähellä. Piirroksen pohjana on ollut J. J. Burmanin kartta no 3. Sivuhuomiona jäljennystä tehtäessä huomattiin, että J. J. Burmanin on täytynyt olla oikeakälinen. Piirros 2008, PH.

Koska kolme näin paljon toisistaan poikkeavaa alkuperäistä tietolähdettä puhuvat samalla tavalla tien kääntymisestä oikealle, niin tätä asiaa pidetään tässä tutkimuksessa todistusvoimaisena ja luotettavana.

Uusi tulkinta
kevään 1808
tulvasta

Kevättulvat ja tilapäinen hirsipukkisilta

Ainakin viidenkymmenen vuoden ajan on tiedetty, että vuoden 1808 kevättulva vei mukanaan Koljonvirran sillan (Räisänen 1959, Pennanen 1978, 1982) ja tilalle rakennettiin tilapäinen hirsipukkisilta.

UUSIMMAT TEKSTIT

Viimeisten vuosikymmenten aikana kirjoitetuista nykytutkijoiden ja kirjoittajien teksteistä on hankala erottaa, mitkä tiedot sillasta ovat kirjoittajien omia päätelmiä, mitkä ovat peräisin aikaisemmilta tutkijoilta ja mitkä perustuvat alkuperäisiin tietolähteisiin.

JUSSI T. LAPPALAINEN 2007

Sota Suomesta -kirjassa (Karisto, Hämeenlinna, 2007, s. 313) Lappalainen kirjoittaa: ”Silta oli Sandelsin käskyn

mukaan puoliksi revitty; sen luo venäläiset ajoivat kahdeksan tykkiään ja alkoivat ampua niin taajaan, että loppu jäi hajottamatta, päinvastoin venäläiset ryhtyivät tulen suojassa lankuttamaan sillan kantta”. Lappalainen ei kerro sillan rakenteesta tätä enempää.

TAUNO RÄISÄNEN 1959

Iisalmen kauppalan ja kaupungin historiassa 1860-1930 (Kuopio, Savon sanomain kirjapaino, 1959) Tauno Räisänen kirjoittaa: ”...Iisalmen kirkon eteläpuolelle Paloisvirralle, jonka läntisen mutkan kapeaan kahluupaikkaan oli rakennettu silta, kuten kirkon pohjoispuolellekin Koljonvirran ylitse. Näitä siltoja kevättulvat pyrkivät särkemään, kuten tapahtui mm. Suomen sodan keväänä 1808, joten Paloisvirran ja Koljonvirran ylittäminen oli tšekäläisten taistelutoimien aikana mahdollista vain tilapäissil-

toja pitkin”. Valitettavasti emme tiedä Räisäsenkään tietolähteitä tarkemmin.

HUGO SCHULMAN 1908

Kenraali Hugo Schulmanin kirjoittaa teoksessaan Sota Suomesta 1808-1809 valmisteluista ennen taistelua: ”Virran yli tuova silta purettiin. Pari lankkua jätettiin kuitenkin ylikulkemista varten” (Schulman, s. 429). Myöhemmin hän jatkaa itse taistelusta: ”Niin jatkui taistelua kolmisen tuntia, kunnes venäläiset vallittajat riensivät uhkarohkeina sillalle laahaten sinne niskahirsiä ja niiden päälle aidaksia ja risukimppuja (Schulman, s.430). Schulman ei kerro kirjassaan tulvan rikkomasta sillasta tai tilapäisestä hirsipukkisillasta mitään. Koska emme tiedä Schulmanin tietolähteitä, ei tästäkään voi tehdä todistusvoimaisia päätelmiä sillan rakenteesta.

KETKÄ OVAT OIKEASSA?

Ketkä kirjoittajista ovat oikeassa ja ketkä väärässä? Vai onko toisella kirjoittajalla paremmat tietolähteet kuin toisella? Vai onko tässä sellainen tilanne, että ristiriita olemassaolollaan yrittää kertoa meille jostakin kolmannesta ratkaisusta, joka voisi selittää miksi kirjoittajat ovat ristiriidassa toistensa kanssa. Tässä on kuitenkin se suunta, josta on etsitty uusi tulkinta asiaan.

Edellä esitettyjen ristiriitaisuuksien vuoksi kaikki tässä esitetyt tietolähteet hylätään väliaikaisesti.

Tulva särki vain Paloisvirran sillan

Tulva särki Paloisvirran sillan

Iisalmen pitäjänkokouksen alkuperäinen pöytäkirja 26.5.1808 etsittiin (mikrofilmi TK 1458, sivut 153-154, 26 Maij 1808). Se kirjoitettiin puhtaaksi alkupe-
räiseen muotoonsa. Teksti käännettiin ja tulkittiin. Tässä julkaistavaksi tarkoi-
tettu teksti käännettiin vielä erikseen
käännöstoimistossa.

[Vapaa käännös, Birgitta Lehtinen, Tulk-
kaus- ja käännöstoimisto ABL Ky Lehti-
nen, Rovaniemi, 4/2008]:

Kuten Herra Kanslian Vouti ja Kruun-
nun Nimismies Juhani Lindberg vii-
me sunnuntaina ovat antaneet pu-
heenjohtajalle toimeksi nopeasti kut-
sua kokoon Pitäjäläiset neuvottele-
maan toimenpiteestä, joka tulisi toi-
meenpanna Paloisvirran ylikulun jär-
jestämiseksi lautalla sen jälkeen kun
silta vastikään on joutunut veden tul-
vimaksi ja siksi vahingoittuneeksi,
esitti Puheenjohtaja Pitäjäläisille asi-
an ja sen tärkeiden sekä pyysi, että

he nyt sopisivat ja päättäisivät millä
tavalla ja millä perustein lautalla kul-
ku nimetyn virran yli tulisi järjestää ja
valvoa. Jokelasta olevan maanviljeli-
jä Pauli Ryhäsen lausuttua, että hä-
nestä asia ei ole Pitäjän yhteinen,
vaan niiden tilojen yksityinen velvol-
lisuus, joiden velvollisuuksiin kuuluu
rakentaa ja ylläpitää Paloisten siltaa;
kuin myös tässä tilanteessa huoleh-
tia lautan hankkimisesta ja rahoitta-
misesta, mutta Herra Kanslian Vouti
Lindberg väitti vastaan, että Pitäjä-
läisten näin ollen paljon vähemmäs-
sä määrin tulisi pyrkiä kaatamaan tä-
män haitan¹ joillekin yksittäisille koh-
talotovereille, joita he muutama vuosi
takaperin Koljolan [Koljonvirran]
sillan vahingoituttua, yhteisesti sa-
kottivat puutavaralla, joka kului sen
jälleenrakentamiseen.

Pitäjäkokouksen pöytäkirja kertoo, että
tulva ei vienyt Koljonvirran siltaa ke-
vällä 1808 kuten aiemmin on ajateltu,
vaan jo muutamaa vuotta aikaisemmin.
Saman pöytäkirjan mukaan Koljonvir-

¹) Haitta tai ehkä harmi on parempi kuin epäkohta.

Ar 1808 den 26 Maj

Mikrofilmi TK 1458

Isalmen pitäjänkokous

Ar 1808 den 26 Maj hells allmän
Sokneboernes i Isalmen Moderkyrke,
hvar till Sokneboerne genom Søndag
fint ifra Predikstolen skedd Rungelse
blevit kallade. Nærværende en talrik
samling af Moderkyrkeleiets Derrnære
Protokoll findes af indtattened curam
gerens.

Som Herr Expeditions Fogden och Krono Länsmannen
 Johan Lindberg sistande Søndag armodat Ordföran-
 den att sammankalla Sokneboerne
 för att överlägga om den anstalt som borde vidta-
 gas rörande överfarten med färja öfver Palois strö-
 sedan bron nyligen blifvit genom vatten öfversvä-
 ning och därför förstörde förestälde Ordföranden
 mig och dets förstörde förestälde Ordföranden
 Sokneboerne angelägenheten och vigten af denna
 sak och begaste att de nu skulle öfverenskomma
 och besluta på hvad sätt och på hvilka grunder
 färjandet öfver nämnda ström skulle inrättas och
 valställas. Sedan Bonden Pål Ri Ryhänen ifrån
 Jokela yttrat sig att han ansåg det inte vara
 Soknens gemensamma utan de hemmans enskilda
 skyldighet, hvilka det åligger att bygga och vid-
 makthålla. Palois bro, att äfven vid detta tillfälle
 besörja om färje anstalten och bekosta den samma
 utsera om färje anstalten och bekosta den samma
 men Herr Expeditions Fogden Lindberg deremot
 invändt, att Sokneboerne så mycket mindre borde
 söka att ifrån sig hværfva denna olägenhet på
 några enskilda medbröder som de för någon år til-
 baka då Koljola bro förstördes gemensamt be-
 tatte det vike som till dess återbyggnad at-
 gick samt tyckte Sokneboerne att samfäll-
 stå för färja, omkastnaden och utlof de at Gastgi-
 varen Thomas Møyckönen som efter något

Asiakirja jatkuu

ran silta oli ehditty jälleenrakentaa uudelleen kevääseen 1808 mennessä ja pöytäkirja kertoo sillan jälleenrakentamiseen käytetyn puutavaran veloitukselta.

Pitäjänskokouksen pöytäkirjan perusteella voisi olettaa, että Koljonvirrassa oli joko melko uusi tilapäinen hirsipukkisilta, tai sitten tässä esitetyn uuden tulkinnan mukaan tilalle oli ehditty rakentaa — melko varmasti tulvan aiheuttaman siltavahingon vuoksi — keväisiä jäänlähtöjä ja korkeita kevättulvia paremmin kestävä, uusi, tukevampi ja riittävän korkea silta. Tämän tulkinnan mukaan Koljonvirran taistelun syksyllä Koljonvirrassa on ollut hyvä ja kunnollinen hirsiarkkusilta, jota sotilaat purkivat.

Seuraavalla sivulla pöytäkirja jatkuu, ja se kertoo Paloisvirran ylikulun järjestämisestä seuraavaa:

²⁾ Saa olla näin, utlofade = lupasivat

Epäselvä sana "arf???" on arfvode eli korvaus.

Pitäjäläiset suostuivat yhdessä kustantamaan lautan ja lupasivat antaa asian hoitamisen² Kestikievarin pitäjälle Tuomas Möykköselle, joka asiaa hieman pohdittuaan otti hoitaakseen asian ja huolehtiakseen siitä, että kaikki matkustavaiset ja tielläliikkuajat kuljetetaan nimetyn virran yli 4 Pankkoriksin korvauksesta³ viikkoa kohden, vaikka Pitäjäläiset sitoutuisivatkin rakentamaan Sillan tai neljälaitaisen veneen jo perustetun lautan ja pienen veneen lisäksi, jonka Möykkönen itse halusi pitää saatavilla ja jota pidettiin tarpeellisena ja jonka Herra Vallesmanni Lindberg Pitäjäläisten pyynnön jälkeen nyt lupasi hankkia heidän laskuunsa. Kuitenkin pitäjäläiset tekivät yksimielisesti huomautuksen ja väittivät, että Vallesmanni Lindbergin pitäisi niin pian kun vesi laskee siinä määrin, että sillan rakentamiseen voidaan ryhtyä, mitä voimakkaimmin määrätä, että tämä tärkeä työ tehdään niiden toimesta, joiden velvollisuuksiin se kuuluu sekä,

³⁾ Arvi Jänneksen ruotsi-suomi sanakirjassa vuodelta 1887 sanotaan ihan esimerkin kanssa, että 10 Riksdaler banko on suomeksi 10 pankkoriksiä. Voit käyttää tätä, tai muotoa 4 Riikintaalerin [banco] korvauksesta, minkä vain pahimmaksi näet.

nånde åtog sig att förestå och besörja om alla
 resanden och vägfarandas fortskaffande öfver alla
 nämnde ström, i arf???, Fyra Riksdaler
 Banco för hvarje vecka; äfven som de förbunde sig
 att bygga en bro eller fyr-bördig båt som, utom den re-
 dan inrättade färjan och en liten båt hvilka
 Möyckönen sjelf ville hålla till hands, ansågs va-
 ra af nöden och hvilken Herr Befallningsman
 Lindberg efter Söknöernes nu skulle anmodan
 åtog sig att för deras räkning anskaffa Lik-
 väl gjorde Söknöerne enhälligt den erindran och
 påstående att Befallningsman Lindberg borde så
 snart vattnet minskas i den mån, att brobyggn-
 aden kan företagas, foga den kraftigaste an-
 stalt derom, samt detta angelägna arbete verk-
 ställes af dem som det åligger, samt att dess-
 förinnan nödigt virke varder ihopsamlade och
 anskaffadt, hvarjente Söknöerne yrkade der-
 på, att inreplannade bro hadanefter borde
 byggas högre upp eller ofanför det ställe der
 strömmen är starkast och den vattnet med min-
 dre våldsamhet tränger på bron samt således
 ej så lätt som förut skett, kan bortsörja den-
 samma.

Slutligen framträdde Krono Länsman Herr
 Daniel Kauppin, och anförde att som Kaarackala
 och Koljola broar vare öfersvämmade af vatten
 så att del Krigsfolk som är i antågning ifrån
 Osterbotten, ej kunde utan färja demöfver fortkom-
 ma, Söknöerna nu viste Besörja om en sådan
 färja anskaffande och om all del som
 till Krigsfolkets fortkomst öfver sagde pass för
 öfrigt kunde erfordras. Söknöerne, af hvil-
 ka vid tillfrågan, ingen fanns som ville åtaga
 sig ett sådant besörje, Söknöerna såsom

Asiakirja jatkuu

että sitä ennen on kerätty tarpeellinen puutavara. Pitäjäläiset vaativat sen ohessa, että puutavaraa tulisi hankkia mainittua siltaa varten ja että silta tämän jälkeen tulisi rakentaa korkeammalle tai sen paikan yläpuolelle, jossa virta on voimakkain ja missä vesi vähemmällä voimalla painaa siltaa eikä näin ollen niin helposti kuin aikaisemmin on tapahtunut voi tätä pois siirtää.

Joka tapauksessa Koljonvirran jälleenrakennettu silta oli pitäjänkokouksen aikana 26.5.1808 enemmän tai vähemmän tulvan vallassa. Tästä on hyvä kuvaus pitäjänkokouksen pöytäkirjan viimeisessä kappaleessa:

Lopuksi Kruunun Nimismies Herra Daniel Kauppinen tuli esille ja toi julki, että Kaarakkalan ja Koljolan sillat ovat veden tulvimia niin, että osa Sotaväestä, joka on lähestymässä Pohjanmaalta, ei ilman lauttaa voi päästä etenemään niiden ylitse, pitäjäläisten

tulee nyt huolehtia sellaisen lautan hankkimisesta ja kaikesta avunannosta, jota muutoin tarvitaan, jotta Sotaväki pääsee mainitun paikan yli. Kukaan niistä Pitäjäläisistä, joilta asiaa kysyttiin, ei halunnut ottaa sellaisen tehtävän hoitaakseen, asiasta luovuttiin.

Pöytäkirja päättyy Pehr Johan Collanin sekä kolmen muun jäsenen allekirjoitukseen. Pöytäkirja on vielä uudelleen allekirjoitettu kesäkuussa 12.6.1808.

Uudelleen allekirjoittamiseen 12.6.1808 mennessä ei pöytäkirjassa ole merkintöjä Koljonvirran sillan mahdollisesta särkymisestä Koljonvirrassa olleen tulvan loppupuolella, eikä uuden sillan rakentamisesta.

Tässä käsiteltyä 26.5. kokousta seuraava pitäjänkokous pidettiin 5.6.1808. Tämän kokouksen pöytäkirjassa ei ole tulvaa koskevia merkintöjä tai mainintoja uuden sillan rakentamisesta.

Kunno betjäningens anvärdad, jagande för
kunns dervid något hjälp till.
Vid och ett fruntrefna Pehr Joh Collan

På Församlingens vägnar

På församlingens vägnar
Nils Kärkänen från Kärkänen Wehmasjärvi
Johan Mattsson från Wehmasjärvi
Nils Hiko från Nissilä
Anders ? från ?

Utfärdad den 12 Junii 1808. den 12 Junii 1808
Anders ? Christer Ruotsalainen Matts Tenhuin

En 1808 den 5te juniis följde sam-
man församlingens och församlingens
ordens Medlemmar, för att till Ma-
nbygdens församlingens församlingens
gänom alla degen förut, och till
görelse blifvit kallade, sedan som
från samman sammans i måndagen
Maj månad utlyste församlingens
i samman till utlyste utlyste
föredrag, tagit sig till denna dag.
Och för att undersöka om de
sådant som förut förut.

Den församlingens utlyste församlingens
förut, som sammans och församlingens
förut, som sammans och församlingens

7

Öfversimma?

Pitäjänskokouksen pöytäkirjassa on ainakin kaksi kääntämistä hidastavaa kohtaa:

Toinen on ”**pankkoriksi**” ja toinen on ”**yliuida**”. Pankkoriksin suomentaminen on selitetty aiemmin, eikä se vaikuta Koljonvirran sillan tulvatilanteen tulkintaan, mutta toinen voi vaikuttaa.

”**Kaarackala och Koljola broar vare öfversimmade af vatten**” käännettiin ensimmäisellä kerralla: ”**Kaarakkalan ja Koljolan sillat olivat veden yliuimia**”. Tämän ajateltiin tarkoittavan sitä, että tulvavesi meni kokonaan siltojen ylitse, mihin sana ”yliuida” tuntui sopivan. Myöhemmin selvisi, että ”öfversimma” ei ole ruotsia. Ruotsinkieleessä ei ole edes olemassa tällaista sanaa. Tämän vuoksi kyseinen asiakirjan kohta tutkittiin tarkemmin.

Pitäjänskokouksen pöytäkirjan teksti menee todellisuudessa seuraavasti:

”**Kaarackala och Koljola broar vare öfversvämnade af vatten**”.

”Öfversvämnade” on ruotsia ja se tarkoittaa tulvimista. Merkitysero ei näytä kovin suurelta, mutta väärä tekstintulkinta ja sen jälkeen täysin väärä käännös olisivat tässä tilanteessa voineet aiheuttaa merkityksen siirtymän, joka olisi saattanut siirtyä huomaamatta johtopäätöksiin.

On mahdollista, että ainakin nämä kaksi kohtaa ovat voineet joskus aikaisemminkin hankaloittaa tai ainakin hidastaa pitäjänkokouksen pöytäkirjan — varsinkin suomenkielisiä — kääntäjiä jollakin tässä kuvatulla tavalla.

Vaikka näillä huomioilla ei ole tätä enempää todistusvoimaa, niin nämä molemmat vaikeuksia mahdollisesti aiheuttaneet kohdat on haluttu tuoda tässä yhteydessä esille.

Slutligen framträdde kunnos vaars
niet kräppien och anförde att för
Kolvola bruar vore öfversvämnade
att del krigsfolk som ^{är} i ant
ibotten ej kunde bita jära de
Sokneboerne nu vore beford
jät anskaffande och om all del
Krigsfolkets fortkonst öfver sagde
igt kunde effordras. Sokneboer
vid tillfrågan, synes jaas, som
ett fadant bestyr, öfverlämnade

Mikrofilmi TK 1458, Iisalmen pitäjänkokouksen pöytäkirja 26.5.1808. Vaalennetun "öfversvämnade" sanan ä-kirjaimen yläviiva on samanlainen kuin sanoissa: "framträdde", "Länsman" ja "färja". Sen sijaan kirjuri merkitsee i-kirjaimen päälle tarkan pisteen, kuten sanoissa: "Krigsfolk" ja "tilfrågan".

Entiset tulvat

Kaksisataa vuotta vanhojen tulvien suuruuksia ja ajankohtia on melkein mahdoton arvioida monen epävarmuustekijän vuoksi. Koska minkäänlaista arviota ei ole aikaisemmin tehty, se katsottiin kuitenkin vaivan arvoiseksi.

NYKYISEN SILLAN PILARI

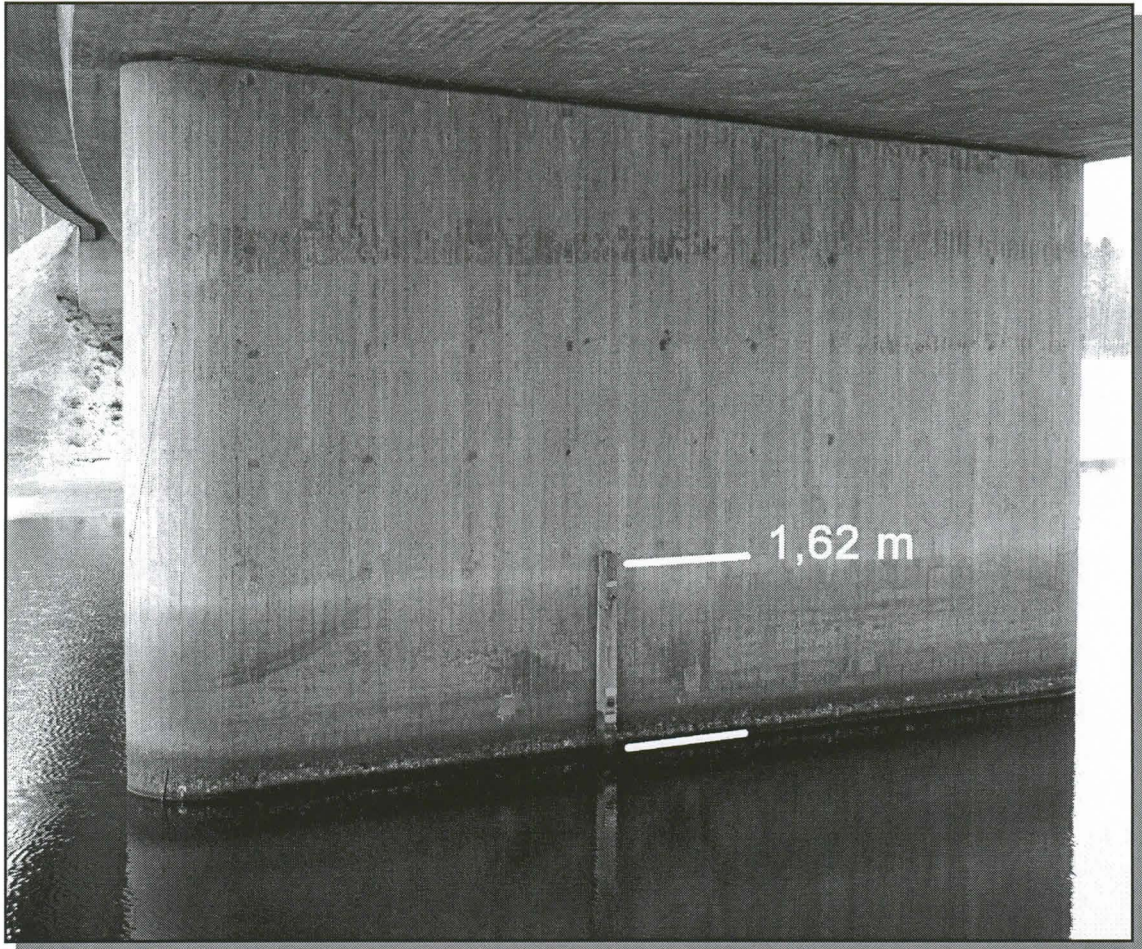
Nykyisen Koljonvirran sillan pilarissa mitattiin talvisen matalimman ja aikaisempien kevättulvien pylväaseen jättämien korkeimpien jälkien välimatka 1,6 metriksi maaliskuussa 2008. On hyvin todennäköistä, että lyhyt ja korkein tulvanhuippu ei ehdi jättää jälkeä pylväaseen.

Koljonvirta laskee vetensä Iisalmen viersä olevaan Poroveteen. Nykyisen sillan aikana 1971-2007 vuosittaisen maaliskuun matalimman vesipinnan ja toukokuussa olevan kevättulvan korkeimman vesipinnan korkeuden erotus on

vaihdellut 1,6-2,2 metrin välillä Iisalmen satama-altaan ja Poroveden Nerokoon mittapisteiden perusteella (suunnitteluinsinööri Ilkka Maksimainen, Pohjois-Savon ympäristökeskus, tiedonanto 3.4.2008). Lisäämällä nyt valokuvatun siltapilarin jälkeen noin +40 %, päästään tulvankorkeudessa suurimman nykysillan aikana tiedossa olleen tulvanhuipun korkeuteen.

Vuoden 2008 kevättulva seurattiin mittaamalla päivittäin tulvan korkeus Porovedessä ja Koljonvirran taistelunaikaisen sillan paikalta (Honkakoski, 2008). Tutkimuksella selvitettiin, kuinka vesi nousee näissä vertailupisteissä.

Vesi alkoi nousta kummassakin mittauspisteessä 23.4.2008. Enimmillään vesi nousi 11 cm/vrk:ssa. Päivittäinen vedennousu oli sama molemmissa mittauspisteissä $\pm$ 1 cm tarkkuudella 11.5.2008 saakka, jolloin tulva saavutti huippunsa Koljonvirralla, ja päivää myöhemmin Porovedessä.

Tämän perusteella Poroveden vedenpinnan vanhoja korkeusmittauksia on mahdollista käyttää arvioissa, kuinka paljon — tai kuinka monta hirsikertaa — tulvat ovat voineet nostaa vedenpintaa aikoinaan myös Koljonvirran sillan kohdalla.

Antti Inkisen valokuvan (1929-1930) sillan silta-arkuissa on 15-18 hirsikertaa. Värjäntyneiden hirsikertojen perusteella tulvavesi on noussut noin 7 hirsikerran korkeuteen. +40 % lisäyksellä tulvien voi arvioida nousseen ainakin 10 hirsikertaa, eli ainakin noin 2 metriä.

Signe Branderin valokuvien (1907) sillassa on näkyvissä noin 18 hirsikertaa, joista tulvavesi on värjännyt hirsiiä noin 7-8 hirsikerran verran. +40 % lisäyksellä tulvat ovat voineet nousta ainakin 10-12 hirsikerran korkeiseksi, eli noin 2,0-2,2 metrin korkeuteen saakka.

Vuonna 1971 valmistuneen nykyisen siltapilarin jäljet. Mittaus ja valokuva 16.3.2008, PH.

Museoviraston noin vuodelta 1872 olevan valokuvan sillan keskellä olevassa silta-arkussa on näkyvissä noin 12 hirsikertaa. Käytännössä tulvavesi on voinut nousta valokuvan vedenpinnan tasosta noin 2,4 metriä, jolloin tulvavesi olisi koskettanut sillan kannen alapuolta josen korkeimmalta kohdalla.

YHTEENVETO

Pelkkien valokuvien perusteella ei voi tehdä tätä luotettavampaa arviota, mutta voidaan kuitenkin ajatella, että tulvavesi on voinut nousta Koljonvirrassa joinakin keväänä 1900-luvun alkupuolella 10-12 hirsikerran verran, eli selvästi yli kahden metrin.

Aikaisemmat kevättulvat

AINEISTO

Yli 50 000 päivittäisen Poroveden Ner-
koon mittausarvoista erotettiin vanhin
aineisto vuosilta 1868-1899. Tästä kol-
menkymmenen vuoden ajanjaksosta et-
sittiin korkeimmat ja matalimmat tulvat.
Näin voitiin hahmotella Poroveden ja
siihen liittyvän Koljonvirran tulvatilan-
ne ennen nykyisen säännöstelyn ja oji-
tuksen aikakautta. (aineisto, suunnitte-
luinsinööri Ilkka Maksimainen, Pohjois-
Savon ympäristökeskus, 3.4.2008).

SUURIMMAT TULVAT

Korkeimmat kevättulvat ovat olleet vuo-
sina 1872, 1877, 1881, 1889 ja 1899.
Tuolloin vesi on noussut Porovedessä
huhtikuun matalimmasta arvosta noin
2,15-2,75 metriä.

SUURTEN TULVIEN LUKUMÄÄRÄ

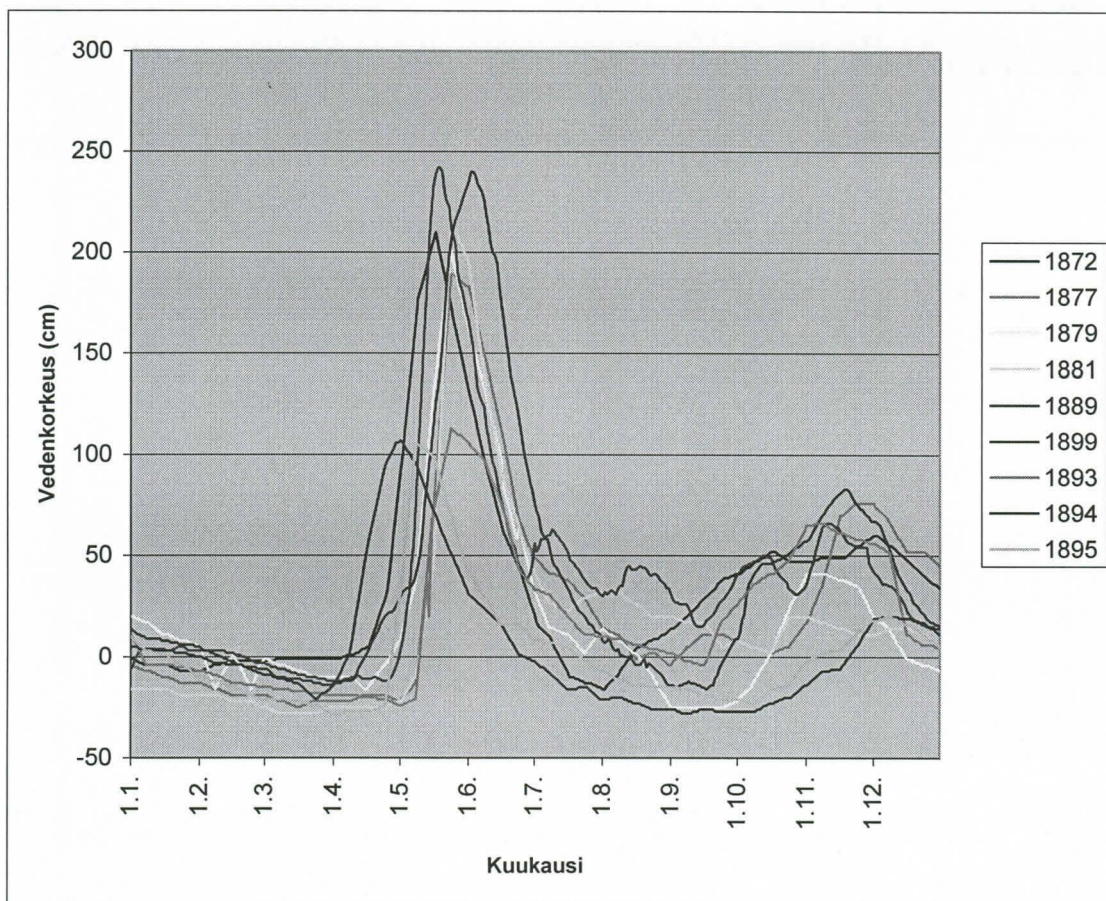
Sellaisia tulvia, jolloin vesi on noussut
yli 2,0 metrin verran, on tutkitun kol-
menkymmenen vuoden aikana ollut yh-
teensä vain viitenä vuotena. Sen sijaan
tulvia, joissa vesi on noussut vähintään
1,5 metrin verran, on ollut yhteensä 17
vuotena, eli vähän tiheämmin kuin joka
toinen vuosi.

PIENET TULVAT

Matalimmat vedennousut kevättulvissa
ovat olleet vuosina 1892 ja 1893 , jol-
loin vesi on noussut Porovedessä vain
1,3 metriä.

TULVIEN HUIPPU

Koko 1800-luvun loppupuolen aineis-
tosta kahdenkymmenen suurimman tul-

van huiput osuvat päivämäärien 9.5-2.6 väliin. Jos katsotaan kaikki tulvat suuruudesta riippumatta, niin valtaosa tulvahuipuista osuu päivämäärien 15.5-25.5 väliseen aikaan.

Ilisalmen Poroveden Nerkoön mittauspisteen vedenkorkeuden päivittäinen vaihtelu suurimpien ja pienimpien kevättulvien vuosina ajanjaksolla 1869-1899. Nollatasoksi on valittu korkeuspiste 8850. Aineisto: Pohjois-Savon ympäristökeskus, Ilkka Maksimainen.

TULVIEN KESTO

Siitä ajanhetkestä, kun tulva on noussut puolitoista metriä, siihen hetkeen jolloin vesi on laskenut samaan pisteeseen, on Porovedessä kulunut aikaa 1800-luvun loppupuolella noin kolme viikkoa (21 vrk $\pm$ 5 vrk).

suurimmat tulvat ovat olleet korkeudeltaan 11-14 hirsikerran korkuisia eli 2,2-2,8 metriä. Tämän lisäksi 1,5 metrin tulvankorkeuden kokonaiskesto on ollut noin kolme viikkoa, ja tulvahuiput ovat osuneet suurimmaksi osaksi päivämäärien 15.5-25.5 välille.

OLETUS

Näin laaja aineisto kertoo monesta muustakin asiasta, mutta tämän tutkimuksen kannalta tyydytään arvioon, että Porovedessä ja todennäköisesti Koljonvirrassakin 1800-luvun loppupuolella

Näitä laskelmia ei saa suoraan yleistää koskemaan 1800-luvun alkua, mutta näistä saadaan aiempaa paremmat ajalliset ja määrälliset rajat, joiden puitteissa jatkossa tehtyjen arvioiden voidaan antaa liikkua.

Kevättulva 1808

Pitäjänskokous, jossa käsiteltiin Paloisvirran sillan särkymistä, pidettiin 26.5.1808. Se oli kutsuttu koolle edellisenä sunnuntaina 19.5.1808 tätä asiaa varten, joten silta on särkynyt ennen tuota päivämäärää.

Nämä tiedot sopivat hyvin ajallisesti yhteen tässä esitettyjen tulvien huippupäivämäärien 15.5-25.5 kanssa. Mikäli silta särkyi useita päiviä ennen 19.5, on mahdollista, että tulvavesi on voinut olla 26.5 pitäjänkokouksen jälkeen jo laskusuunnassa.

Melko korkealla tulva lienee kuitenkin ollut, koska pitäjänkokouksessa keskustellaan lautan hankkimisesta Koljonvirran ja Kaarakkalan joen siltojen kohdalle.

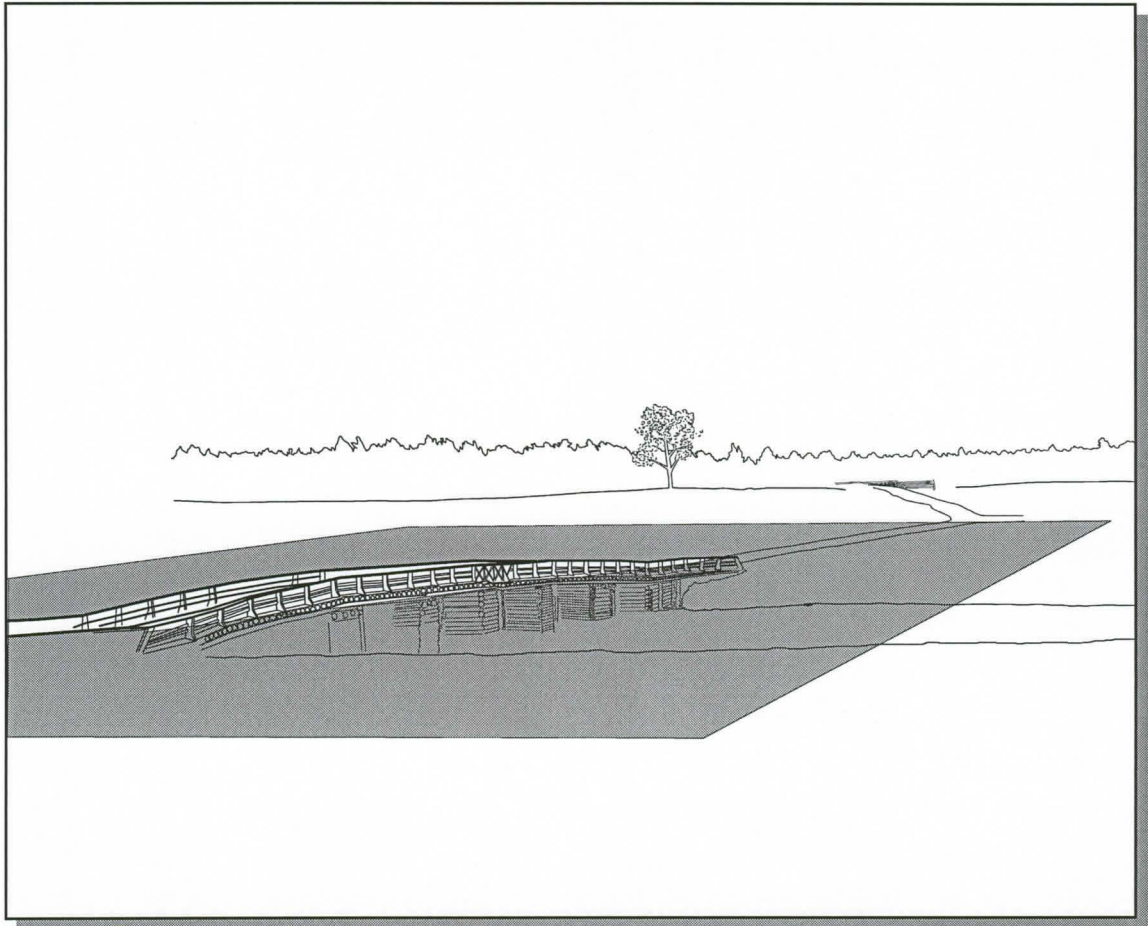
On mahdollista, että pitäjänkokouksessa oli olemassa tieto, että Pohjanmaalta todennäköisesti Kuopion suuntaan tulevat

joukot olivat jo niin lähellä Koljonvirtaa, ettei ehkä voitu ajatella odottaa tulvan laskemista (1,5 metrin nousun arvioitu kesto oli noin kolme viikkoa), jonka vuoksi nimismies otti lautan hankkimisasian esille kokouksessa. Tämän voi olla yksi niistä syistä, miksi näemme tällaisen merkinnän pitäjänkokouksen pöytäkirjassa.

Oliko tilanne Koljonvirran sillan kohdalla sellainen, että vesi tulvi molemmille rannoille siten, ettei sillalle päästy ilman lauttaa, vai menikö vesi sillan kannen ylitse? Siihen ei pitäjänkokouksen pöytäkirja anna vastausta.

Koljonvirran entisten siltojen valokuvien hirsien mukaan vedennousut ovat olleet todennäköisesti käytännössä 7-12 hirsikerran korkuisia (+40%). Siltaa lähellä olevan Poroveden tulvanvaihtelut ovat olleet enimmillään 1800-luvun loppupuolella 11-14 hirsikerran korkuisia

(2,2-2,8 m) ainakin viisi kertaa.

Noin vuonna 1872 otetun valokuvan matala Koljonvirran silta on sijainnut tämän tutkimuksen perusteella hyvin lähellä Koljonvirran taistelunaikaista siltaa ylävirran puolella. Rannat lienevät olleet vuonna 1808 yhtä loivia, kuin miltä ne ovat vuoden 1872 valokuvassa.

12 hirsikerran korkuinen (2,4 metriä) tulva peittäisi tämän muita matalamman vuoden 1872 sillan siten, että sillan kannen keskiosa olisi juuri ja juuri vedenpinnan yläpuolella.

Tällaisessa tilanteessa sillan päädyt olisivat jo 4-5 hirsikerran (0,8-1,0 m) verran vedenpinnan peitossa ja rannat varsin pitkältä matkalta veden vallassa, mikä estäisi normaalin ylikulun. Tulvavesi on voinut joskus ulottua melkein itäranalla näkyvään tienristeykseen saakka.

Koljonvirran sillan (1872) piirrokseen on merkitty 12 hirsikerran (=2,4 metrin) vedenpinnan nousu alkuperäisen valokuvan vedenpinnan tasosta. Sillan kansi olisi juuri ja juuri vedenpinnan päällä ja molemmat rannat olisivat pitkälle veden vallassa. Laskelmat ja piirros 19.4.2008, PH.

Uusi tulkinta sillan rakenteesta

Alexander Amatus Thesleff

A. A. THESLEFF

Koljonvirran taistelun aikaisesta sillasta on olemassa silminnäkijän viipurilaisen majuri Alexander Amatus Thesleffin (1778-1847) akvarelli. Maalaus on yksityisessä omistuksessa, mutta museovierastossa on maalauksesta Marta Hirnin ottama mustavalkoinen valokuva (Neg 101292, Slaget vid virta bro 1808).

Aikaisemmat tutkijat ovat pitäneet Thesleffin akvarellin siltaa tyyliltään jotenkin liian etelänmaalaisena ja viipurilaisena, sekä rakenteeltaan liian korkeana ja liian puistojen kaarisiltamaisena, eikä maalauksen silta-arkkujen rakenne ole sopinut minkään tunnetun hirsipukkisillan rakenteisiin. On ajateltu, että koska maalaus liittyy ruhtinas Dolgorukin kuolemaan, on Thesleff hyvinkin voinut piirtää sillan omien — ehkä viipurilaisten — mielikuviansa mukaiseksi.

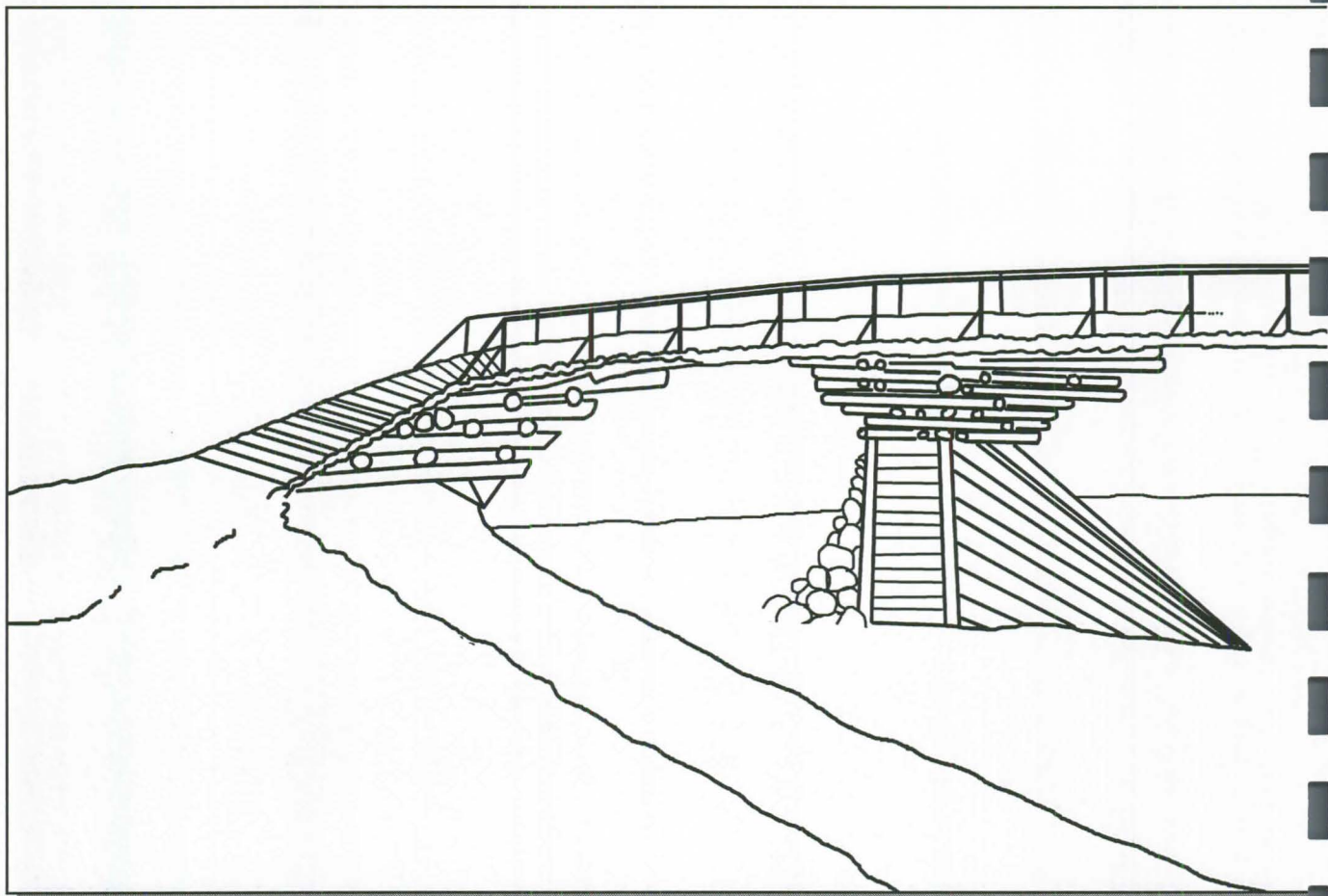
Thesleffin akvarellissa silta on kuvattu ylävirran puolella Koljonvirran itärannalta Ristisaaren suunnasta. Koljonvirran silta on keskellä maalausta. Vasemmalla puolella seisovat todennäköisesti vänrikki Liprandi ja hänen oikealla puolellaan ruhtinas Dolgoruki oikea kylki kohti ruotsalaisten asemia. Ruotsalaisten asemista ammuttu tykinlaukaus osui Dolgorukin oikeaan käteen ja lävisti ylävartalon ja surmasi hänet. Akvarellissa on etualalla Dolgorukin valkoinen hevonen ja venäläisiä sotilaita. Oikealle on piirretty Kauppilan talo, joka paloi Koljonvirran taistelussa (Jouko Pennanen, suullinen tiedonanto, 4.2.2008). Itärannalla on venäläisiä sotilaita. Sillan länsipäätyyn on maalattu ruotsalaisten yritys polttaa silta ja silta-arkut. Sillalla on venäläisiä sotilaita (Jouko Pennanen, suullinen tiedonanto, 4.2.2008). Maalauksen sillassa on neljä silta-arkkia siten, että kaksi niistä on virrasa ja kaksi molemmilla rannoilla.

Jokin osa maalauksesta voi olla historiallisesti tarkempi kuin toinen. Emme tiedä milloin ja missä maalaus on tehty. Vaikka kuva olisi tehty pian Koljonvirran taistelun jälkeen siten, että Thesleff on seissyt maalaajan paikalla ja on voinut katsella suoraan Koljonvirran sillan suuntaan, niin ruhtinas Dolgorukin ja Kauppilan talon maalaamisessa on täytynyt käyttää mielikuvia tai luonnoksia, sillä taistelun jälkeen ruhtinas Dolgoruki oli kuollut ja maalauksessa näkyvä Kauppilan talo oli todennäköisesti palanut.

Koska maalaus on kuitenkin ainoa silminnäkijäkuvaus Koljonvirran taistelun aikaisesta sillasta, on taulu otettu tarkempaan tutkimukseen edellä esitetyt seikat huomioiden.

Koljonvirran taistelu 27.10. 1808. Slaget vid Virta bro 1808. Akvarelli, A. A. Thesleff. Yksit. omistuksessa (1952). Valok. Marta Hirn 1952. Neg 101292. Kuvan julkaisu tässä museoviraston luvalla 175/08.

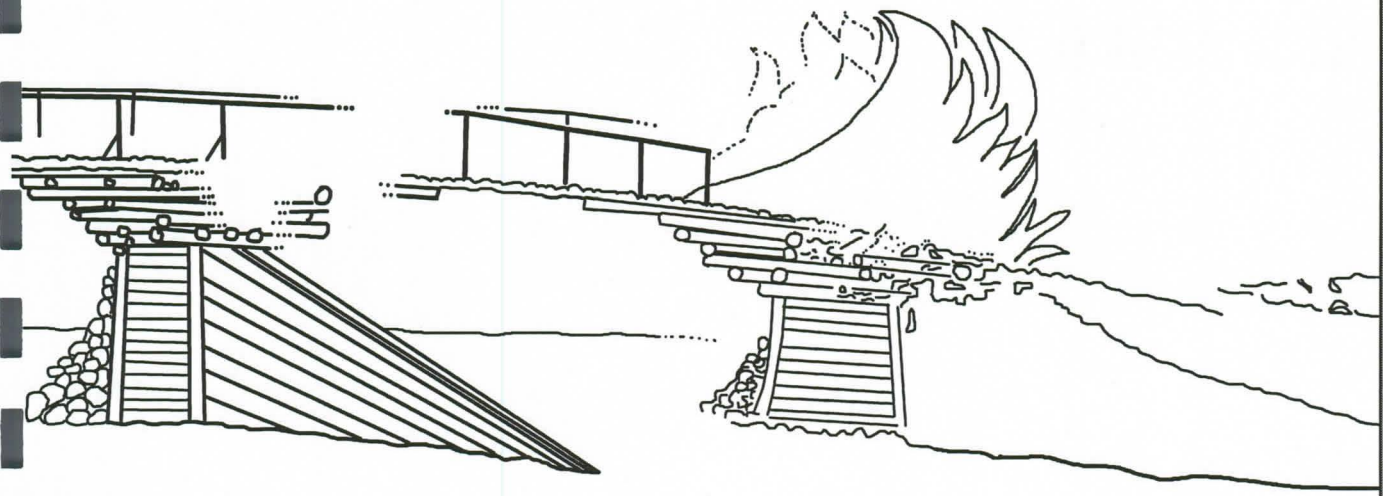
THESLEFFIN AKVARELLIN SIL- LAN RAKENNE

Museoviraston valokuvaamo valmisti 27.2.2008 mustavalkoisesta valokuvasta tarkan digitaalisen kopion (300 dpi). Tämän kuvan perusteella on piirretty havainnepiirros Koljonvirran taistelun aikaisesta sillasta poistaen maalauksesta siinä olevat henkilöt.

Akvarellin silta-arkut ovat hirsisiä ja niissä on ylävirran suuntaan kulkevia vinoja hirsiiä. Silta-arkkujen päälle on piirretty ylöspäin levenevät hirsisalvokset. Näiden päällä näyttäisi kulkevan sillan suuntaisesti jonkinlaiset niskahirret. Sillan kanneksi on piirretty niskahirsien päälle poikittaisia puita. Parhaiten tämä näkyy sillan itäpäässä. Siltaan on piirretty selvät kaiteet, joissa pystytolpissa on vinoon piirretyt tukipuut.

Thesleffin akvarellin valokuvan riittävän tarkan digitaalisen kopion avulla on mahdollista saada selville varsin tarkka sillan rakennekuva.

On syytä muistaa, että kyseessä on tarkka rakennekuva vain akvarellimaalauksen sillasta, mutta ei alkuperäisestä sillasta. Kuinka hyvin piirrosta voidaan käyttää tämän tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti riippuu siitä, kuinka tarkasti Thesleff piirsi todellisen taistelun aikaisen sillan rakenteen akvarelliinsa. Tästä meillä ei ole tarkempaa tietoa.

A. A. Thesleffin akvarellin mukaan tehty havainnepiirros Koljonvirran taistelunaikaisesta sillasta. Silta on kuvattu ylävirran puolelta itärannalta Ristisaaren suunnasta. Piirros 2008, PH.

Thesleffin akvarellin silta-arkku

HIRSIKERRAT JA SILLAN KORKEUS

Thesleffin akvarellin silta-arkku on melko kapea. Tällainen rakenne kestäisi paremmin virran painetta. Yhdessä silta-arkussa on näkyvissä 13 vaakatasoon piirrettyä hirsikertaa (toisessa 15 hirsikertaa). Arkun päällä on vielä lisäksi noin 7 hirsikerran pienemmistä hirsistä tehty ylöspäin levenevä korotus. Yhteensä akvarellin sillassa on noin 20-22 hirsikertaa vedenpinnan ja sillan kannen välillä. Tämä on samaa suuruusluokkaa, kuin Koljonvirran myöhemmissä silloissa lukuun ottamatta vuoden 1872 siltaa; vuonna 1891 Anna Sahlstenin maalauksessa (21 kpl), vuonna 1907 Signe Branderin valkokuvissa (18 kpl) ja 1920-luvulla otetussa Antti Inkisen arkistossa olevassa valokuvassa (15-18 kpl).

Vaikka akvarelliin piirrettyjen hirsiker-
tojen lukumäärä ei anna lupaa näin suo-

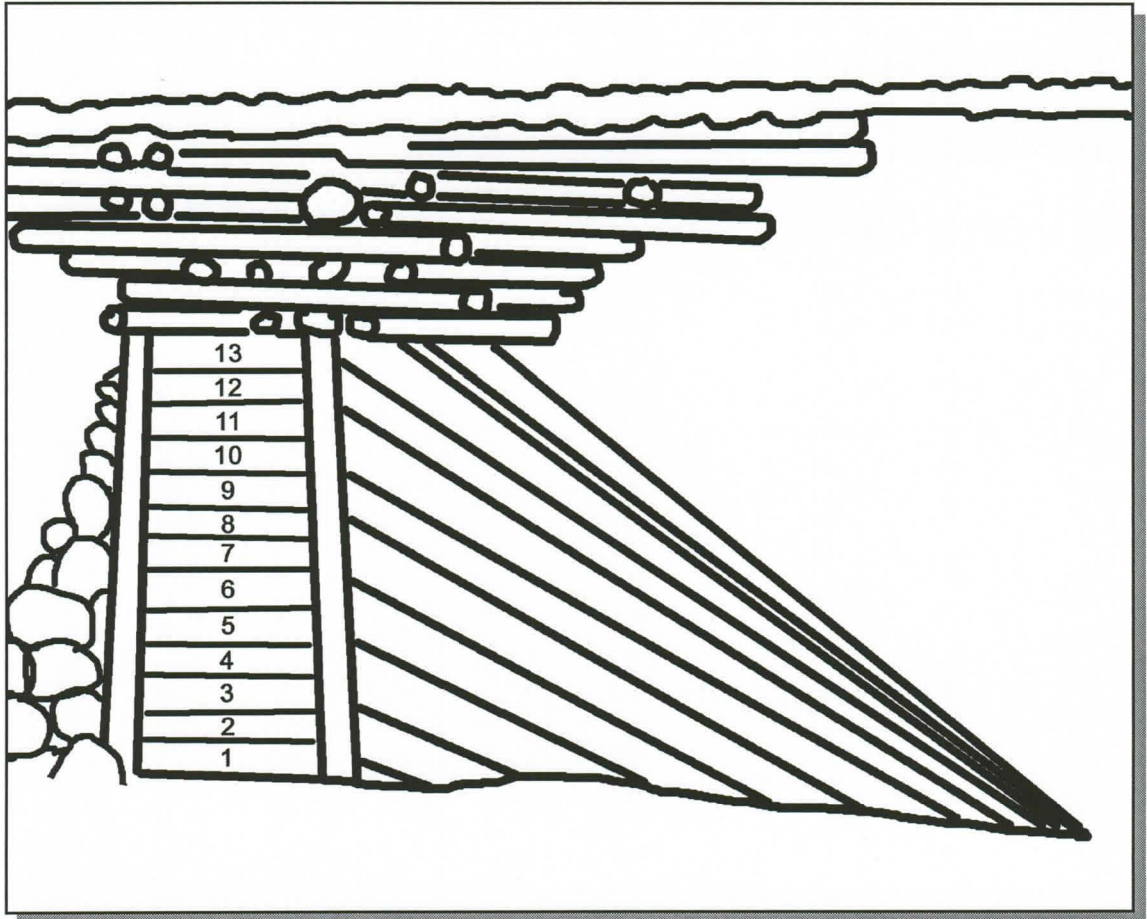
raan vertailuun, niin 1800-luvun lopun Koljonvirran tunnetut suurimmat tulvat nousisivat Thesleffin piirroksen kaltaisessa sillassa 11-14 hirsikertaa, eli silta-arkun päälle tehdyn levenevän osan alkuun, mikäli käytetyt hirret olisivat olleet suuruusluokaltaan samanlaisia kaikkina aikoina.

HIRSISALVOKSET

Silta-arkun hirsii näyttävät pitävän kiinni pystysuorat hirret, mutta akvarellin maalijälkiä hyvin suurella suurennoksella katsottaessa ne voisivat olla myös hirsisalvoksen päitä, jotka vain näyttävät pystysuorilta hirsiltä. Havainnepiirros antaa helposti tästä väärän käsityksen.

Tutkija Juha Karjalainen kävi lävitse museovirastossa vanhoja siltapiirustuksia tämän tutkimuksen siltamallin avulla. Esimerkiksi Paimion Suuri silta 1840-luvulta vaikuttaisi rakenteiden

osalta hyvin samantapaiselta (Juha Karjalainen, tiedonanto 25.7.2008, TVH E: 22:30; sij. 55M 13/11).

A. A. Thesleffin akvarellin sillan silta-arkun rakenne. Piirros 2008, PH.

YLÄVIRRAN PUOLEISET HIRRET

Silta-arkkuihin on piirretty ylävirran suuntaan näkyviin 8-9 paria pitkiä hirsii viistoon asentoon. Ne sopisivat olemaan ns. jäänsärkijöitä, jotka suojaavat silta-arkkua jäidenlähdön aikaan. Voi olla, että näemme Thesleffin maalauksessa todellisuudessa erään 1800-luvun tyyppillisen ruotsalaissuomalainen jäätyvien jokien siltatyypin.

ALAVIRRAN PUOLEISET KIVET

Silta-arkkuihin on piirretty tukikiviä alavirran puolelle. Mikäli tilanne on ollut näin todellisuudessakin, vaikuttaa että silta-arkuista olisi haluttu saada tavallista tukevampia, sillä tämän tyyppisissä silloissa hirsiaarkut on täytetty muutenkin kivillä. Asia jää kuitenkin oletukseksi.

SILTAMAALARIN SILTA

Venäjältä tulleen, tästä kaikesta tietämättömän, akvarellin maalaajan maalauksen silta, on rakenteeltaan yllättävän hyvässä sopuinnussa pitäjänkokouksessa 26.5.2008 esitettyjen tietojen kanssa. Samoin akvarellin silta on korkeudeltaan ja muodoltaan hyvässä sopuinnussa erikseen arvioitujen Koljonvirran entisten tulvanhuippujen suurimpien korkeuksien kanssa.

On todennäköistä, että tulvan rikottua Koljonvirran sillan muutamaa vuotta aikaisemmin, tilalle haluttiin rakentaa jäätä ja tulvia aiempaa paremmin kestävä silta, jonka me näemme A. A. Thesleffin maalaamassa akvarellissa yksityiskohdiltaan enemmän tai vähemmän tarkemmin kuvattuna.

Thesleffin akvarellin levenevät silta-arkut

VIRRAN KESKELLÄ OLEVAT SILTA-ARKUT

Virran keskellä olevien silta-arkkujen ylöspäin leveneillä hirsikehikoilla on sillan kantta korottavan tehtävän lisäksi käytännössä toinenkin tehtävä. Koljonvirta on leveydeltään tältä kohdalta melko tarkasti 60 metriä. Entinen silta on ollut noin 60 metriä pitkä kirjallisten lähteiden perusteella. Jos sillassa olisi ollut vain kaksi silta-arkkua keskellä virtaa — kuten Thesleff on ne piirtänyt — niin silta-arkkujen väliin jäisi ainakin 20 metrin välimatka, mikä tuntuu käytännössä liian suurelta.

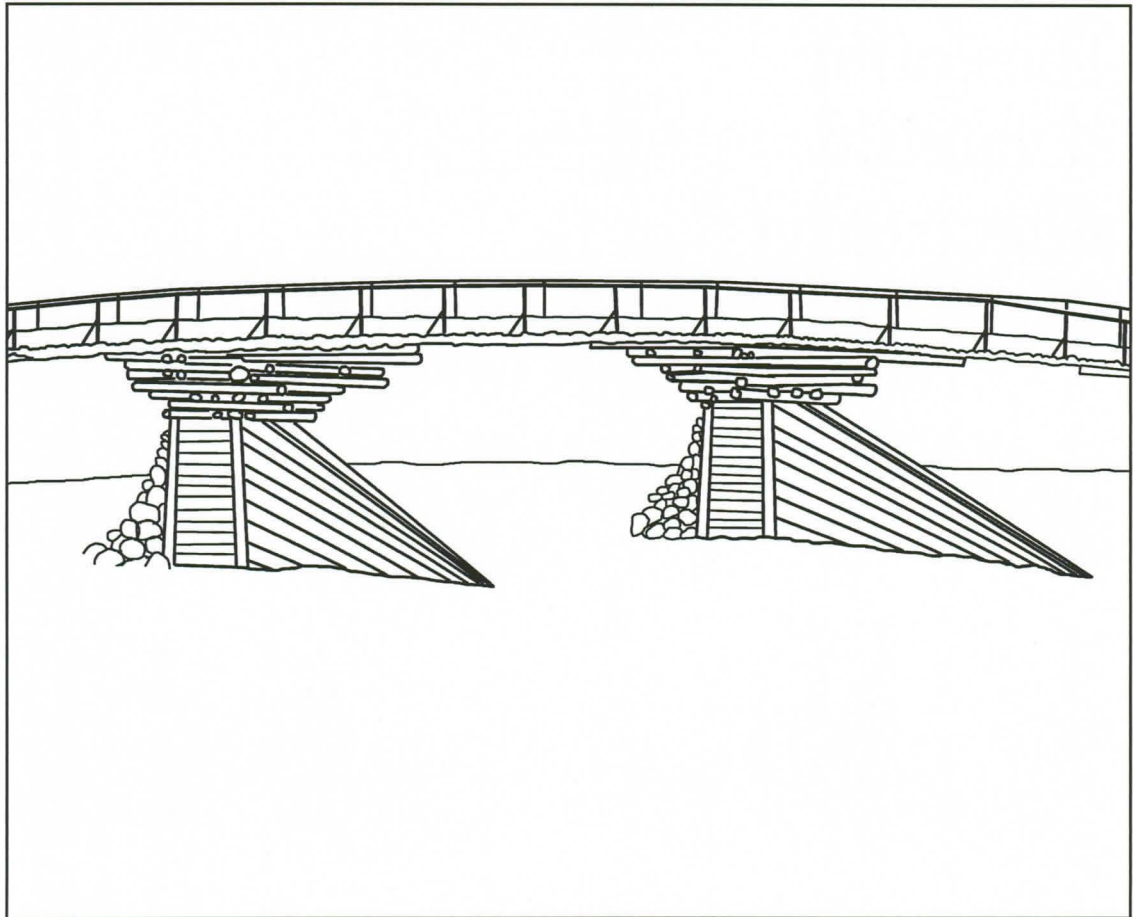
Metsästä saatavan puun pituus katkaisutuna sopivaan latvaläpimittaan määrää suurimman yhdellä parrulla ylitettävän etäisyyden. Tämä lienee lähellä kymmentä metriä ajatellen hevosen ja kärrykuorman painoa ja verratessa matkaa Koljonvirran myöhäisempiin puusiltoihin.

Niina Honkakoski on esittänyt että ehkä Thesleffin akvarelliin ei sopinut todellista virrassa olevien silta-arkkujen lukumäärää piirrosteknisistä ja taiteellisista syistä (suullinen tiedonanto 7.7.2008).

Vaikka silta-arkkujen välimatka ajateltaisiin lyhyemmäksi, välimatkan ylittäminen onnistuisi vain siten, että silta-arkkujen pitäisi levitä yläosistaan sivusuuntaan, niin kuin Thesleff on ne piirtänyt.

UUDISRAKENNUS

Voi olla, että näemme Thesleffin akvarellissa osan siitä puutavarasta, jolla pitäjänkokouksen pöytäkirjan mukaan pitäjäläiset sakottivat sillan ylläpitämiseen velvoitettuja taloja, sen jälkeen kun silta oli rakennettu uudelleen.

AJANKOHTA

Milloin tulva rikkoi Koljonvirran entisen sillan ja milloin uusi silta rakennettiin? Pitäjänkokouksen pöytäkirjassa vallesmanni Lindberg vain mainitsee, että ”muutama vuosi takaperin”. Aiempien pöytäkirjojen läpikäyminen ei selvittänyt tätä asiaa. Ainoa huomio, mikä voisi liittyä tähän asiaan, on se, että ensimmäisen kerran vallesmanni Lindberg mainitaan pitäjänkokouksen pöytäkirjassa vuonna 1803.

Mikäli vallesmanni Lindberg sanoo sillan rakentamisen tapahtuneen ”muutama vuosi takaperin”, ja jos hän itse muistaa sillan rakentamisen ja siihen liittyneet veloitusongelmat, niin yhtenä arvauksena voisi esittää, että Koljonvirran taistelunaikainen silta on voitu rakentaa ehkä vuosien 1803-1808 välisenä aikana.

Nykyisen Koljonvirran leveyden ja kirjallisuudessa olevien siltatietojen perusteella A. A. Thesleffin maalauksen silta-arkkujen olisi pitänyt olla noin 20 metrin päässä toisistaan, mikä tuntuu käytännössä liian suurelta. Piirros 2008, PH.

Ensimmäinen maininta Lindbergistä ei tarkoita, etteikö hän ole voinut toimia Iisalmen alueella jo paljon pidempään, eikä edellä esitetyllä arvauksella ei ole tämän luotettavampia perusteita, mutta yhtenä vaihtoehtona se on haluttu tuoda tässä yhteydessä esille.

Thesleffin akvarellin sillanpäädyt

Thesleffin akvarellissa laitimmaiseta silta-arkut on piirretty kurkottumaan virran päälle. Kuvasta on hankala sanoa, kuinka kauaksi ne olisivat todellisuudessa voineet yltää ja minkälaisia rakenteita rantavedessä on voinut olla.

Akvarellissa silta-arkkujen päälle on piirretty noin seitsemän hirsisalvosta, jotka levenevät ainakin jonkin verran virran suuntaan. Tämä näkyy parhaiten virran itärannan sillanpäädyssä.

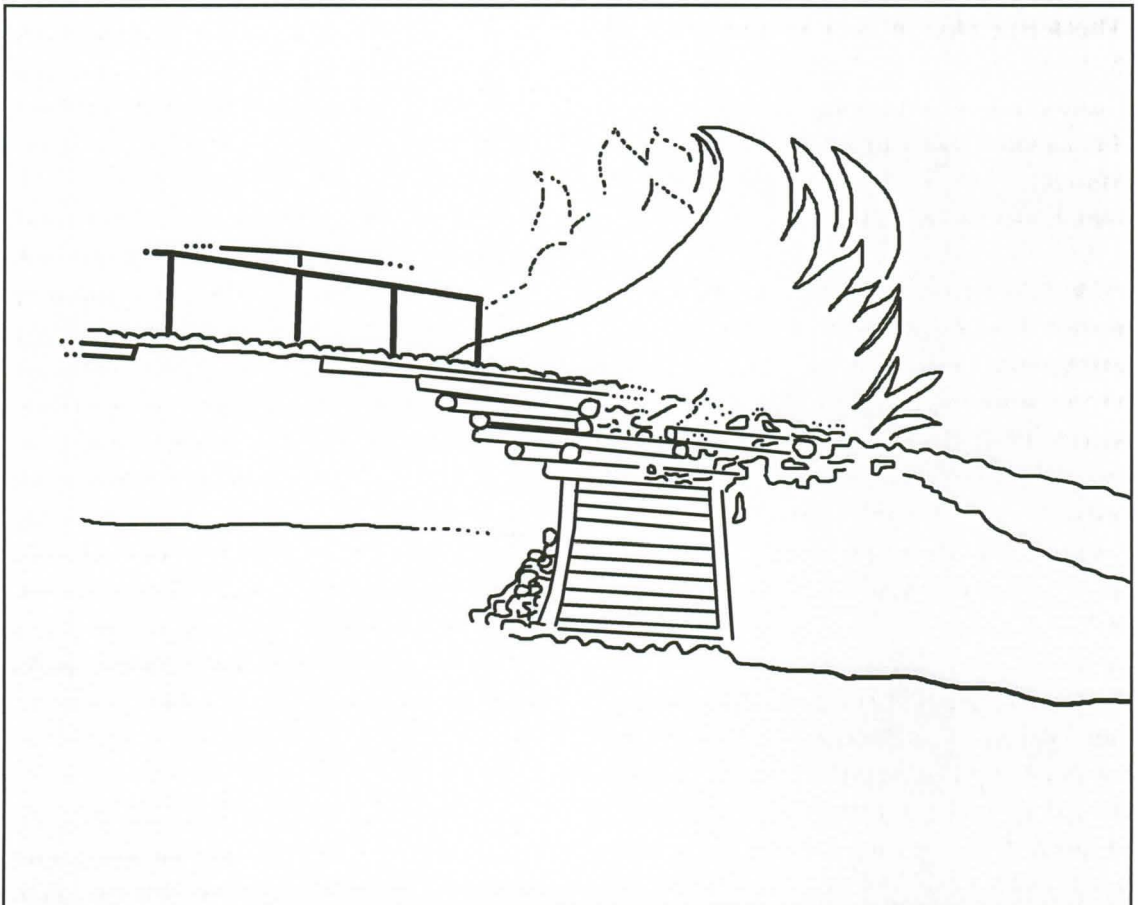
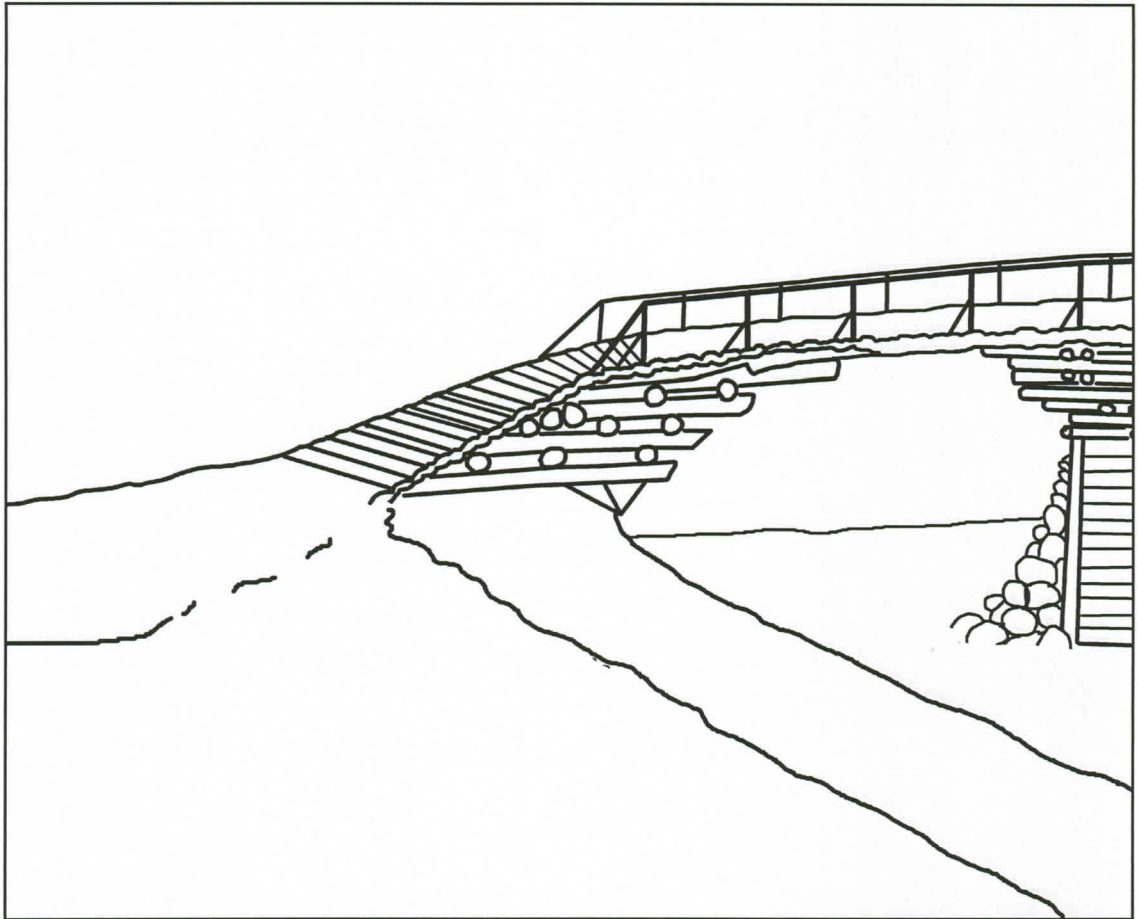
Virran länsirannalla olevassa silta-arkussa on 10 hirsisalvosta, mutta ne ovat maalauksen digitaalisessa suurenoksessakin jo varsin epäselvät.

Sillan länsipäähän on Thesleff piirtänyt ruotsalaisten yrityksen polttaa silta. Itse maalauksessa sillalla näyttäisi olevan venäläisiä sotilaita sammutustehtävissä ja keskelle siltaa on maalattu jokin suuri astia, ehkä vesiastia. Oliko tällainen ti-

lanne ollut todellisuudessa mahdollista taistelun aikaan, vai ovatko sammuttajat vain Thesleffin maalaukseen mukaan ottama asia? Tätä emme tiedä.

Aikaisemmin olemme päätelleet, että akvarelli on tehty taistelun jälkeen, jolloin Dolgoruki oli kuollut ja Kauppilan talo olisi palanut. Vaikuttaa siltä, että Thesleff on halunnut kuvata samaan maalaukseen myös ruotsalaisten yrityksen polttaa ja venäläisten yrityksen sammuttaa silta. Mahdollisesti nämä asiat on maalattu muistikuvien perusteella. Tämän vuoksi maalauksen yksityiskohdista ei voi tehdä yksinään kovin luotettavia todellisuutta koskevia johtopäätöksiä, koska toinen asia voi olla maalauksessa luotettavampi kuin toinen.

Koljonvirran taistelunaikaisen sillan päädyt. Sillankansi näkyy selvimminkin itäpäädyssä. Länsipäättyyn A. A. Thesleff on maalannut ruotsalaisten polttoyrityksen. Piirros 2008, PH.

Muita tietoja sillasta

Hugo Schulman

Kenraali Hugo Schulman kirjoittaa sata vuotta sitten Koljonvirran sillasta: ”Tähän on lisättävä, että virran poikki viepä 200 askeleen mittainen silta hävitettiin; siihen jätettiin sillan arkuille muutama lankku, koska muuten olisi katkaistu paluutie pieneltä rakuunaparvelta, joka oli etuvartiona toisella rannalla” (Schulman, 1908, s. 303-304).

Schulman jatkaa: ”Kolme tuntia oli taistelu kestänyt, kun venäläiset vallinluojat alkoivat laahata aidaksia ja risukimppuja sillalle ja huolimatta murhaavasta luotitsateesta juoksimat pitkin niskahirsiä, joille nuo kerätyt puuainekset laskettiin.” (s. 306).

Schulman kertoo Koljonvirran sillasta seuraavan kerran: ”Ketkä eivät kaatuneet pistimiin, eivätkä saaneet surmansa patterien raehauleista, ne hautaantuivat virtaan, kun sekasortoisenä kasana pae- tessaan aikoivat tuppaantua

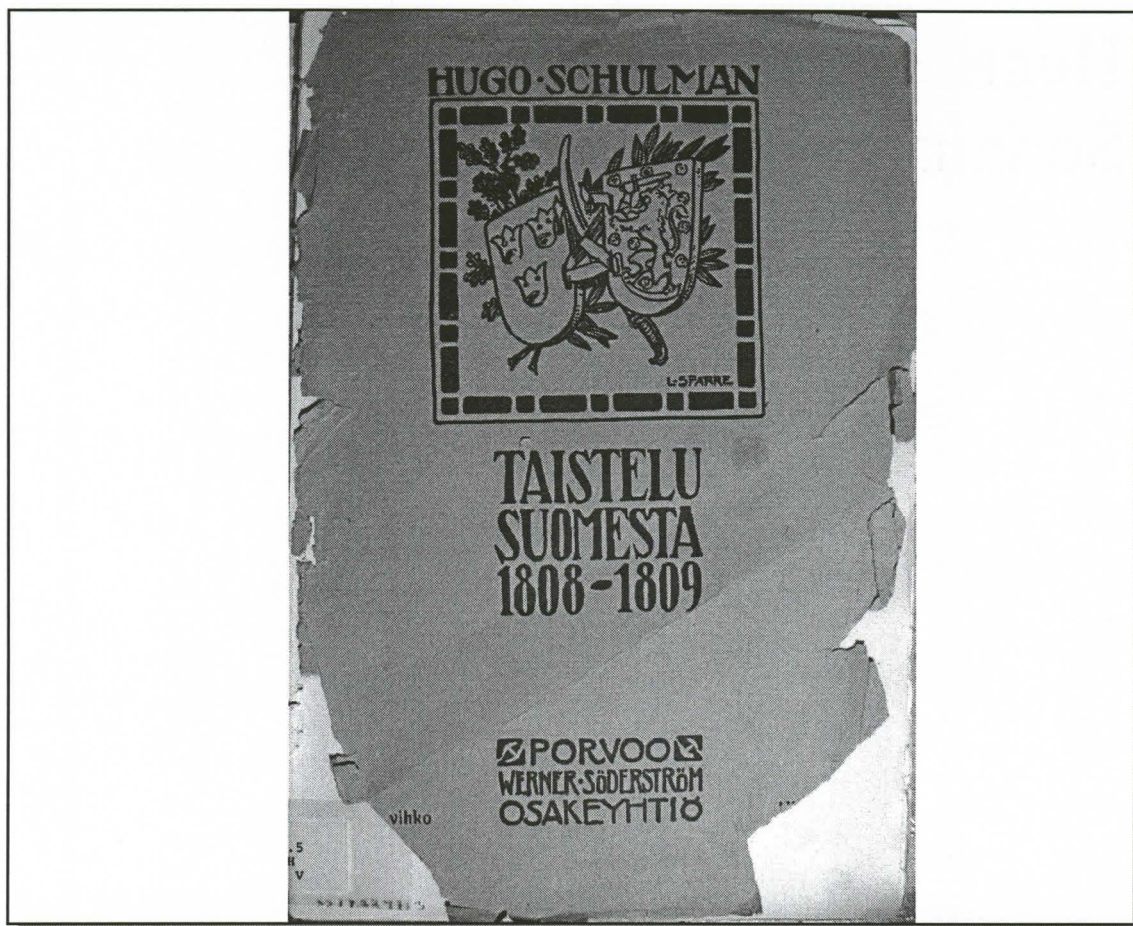
[Koljonvirran] sillan poikki, jolloin tykinlaukaukset ja käsikiväärien tuli tekivät veristä jälkiniittoa”. (s. 307).

Schulman jatkaa aselepoehdotuksesta: ”Sandels lähetti adjutanttinsa, kapteeni Burmanin, Tutshkoville ehdottamaan 36 tunnin aselepoa. Sillalle saapuessaan Burmanin täytyi, eteenpäin päästäkseen, astua ratsunsa selästä maahan ja harpata yli läjien, joissa oli haavoittuneita ja kuolleita”. (s. 310).

Schulman mainitsee Koljonvirran sillan vielä kerran kirjoittaessaan ns. Iisalmen taistelusta 10-11.11.1808. Sandels määräsi Dunckerin johtamaan 900 miestä pitkin vaikeakulkuisia kiertoteitä Iijärven itäpuolitse Koljonvirralle, yllättämään vartijat ja hävittämään silta, mutta tämä yritys epäonnistui (s.311).

Schulmanin tekstin perusteella vaikuttaisi siltä, että Koljonvirran sillassa olisi

ollut silta-arkut. Vaikuttaa myös siltä, että siltaa ei saatu hävitettyä ennen venäläisten ensimmäistä hyökkäystä, ei Sandelsin vastahyökkäyksen jälkeen, eikä marraskuun Iisalmen taistelussa.

Schulmanin tekstin lopullista todistusvoimaa on hankala arvioida, sillä vaikka teksti on paljon kaukaisemmalta ajalta kuin muut kirjoitukset, niin Schulmanin kirjoittaa tapahtumista vasta sata vuotta Koljonvirran taistelun jälkeen, eikä hän käytä viitteitä ainakaan tekstiensä yhteydessä, vaan listaa lähteensä kirjansa loppuun. Tämän vuoksi emme tiedä tarkalleen, mitä tietolähteitä hän on käyttänyt Koljonvirran sillan tapahtumia ja siltaa koskevissa tekstiosuoksissa.

Hugo Schulmanin 13-osaisen kirjasarjan kirjusen kansilehti vuodelta 1908. Louis Sparre (1863-1964) piirsi vihkoon Koljonvirran sillan viivapiirroksen Signe Branderin kuvan perusteella.

Henriikka Sonninen

Emme tiedä tarkalleen, minkälaiseksi Koljonvirran silta jäi ensimmäisen ja toisen Koljonvirran taistelun jälkeen, sillä ruotsalaiset joukot siirtyivät kohti Oulua.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunouden arkistosta löytyy kuvaus taistelun jälkeisestä Koljonvirran mustakaiteisesta sillasta (Jouko Pennanen, suullinen tiedonanto 1.2.2008).

Arkistoon on vuonna 1885 saapunut ”Kertomus Koljonvirran taistelusta Kauppilan mailla”. Muistiinpannun tiedon on kertonut Henriikka Sonninen, joka oli Ulriikka Kauppisen tytär, jonka isä taas oli herrastuomari Johan Kauppinen eli Koljonvirran taistelun aikaisen Kauppilan isäntä [A. A. Thesleffin maalauksen talon isäntä]:

”Sodan merkit olivat näkyneet sitten vuosia jälkeenkin muuallakin,

mutta erittäinkin sillalla, kuin kahden puolen kaitetit mustana kuin tervatut, venäläisten veren ja ravan roiskeista, josta kansalla kauhun ajatukset kauvan olleet siltä sillan kautta kulkiessa nähtensä aina niitä jälkiä” (Jouko Pennanen, suullinen tiedonanto 4.2. 2008, lainaus SKS:n Kansanrunouden arkistosta).

Henriikka Sonninen on syntynyt 26 vuotta Koljonvirran taistelun jälkeen, ja hän kertoo todennäköisesti hänelle kerrottua muisti- ja perimätietoa, ja ajan muokkaava vaikutus pitää ottaa huomioon. Tällainen kuvaus sopisi kuitenkin parhaiten siihen, että Koljonvirran taistelun aikainen silta on ollut kaiteellinen taistelun aikaan, esimerkiksi kuten silminnäkijä A. A. Thesleff on sen maalanut. Vaikka kantta purettiin ennen taistelua, ja vaikka siltaa yritettiin polttaa, niin se on voinut säilyä kuvauksen mukaisena Koljonvirran taistelun jälkeen, mutta meille tuntemattoman ajan.

Koljonvirran ylikulku vuonna 1845

Suomen Kansallisarkistosta löytyy Iisalmen pitäjän kartta — tehty aika laajaa aluetta varten — vuodelta 1845, jossa Koljonvirran silta on piirretty vielä tässä esitetyn uuden tulkinnan mukaisen Koljonvirran taistelunaikaisen ylikulun kohdalle.

On siis mahdollista, että Koljonvirran taistelunaikainen silta on sijainnut kyseisellä paikalla — mahdollisesti korjattuna tai uusittuna — ainakin vuoteen 1845 saakka, koska se oli vuonna 1808 perusrakenteiltaan hyvin uusi.

Maanmittaushallituksen historiallisessa kartta-arkistossa on Iisalmen pitäjänkartta neljä vuotta myöhäisemmältä ajalta (MHA,Ica,45, 1849). Tämänkin kartan mukaan Koljonvirran ylitse menevä tie näyttää menevän virran ylitse tässä tutkimuksessa esitetystä ylimenokohdasta. Karttaan piirretty tie tekee selvän ja tutunnäköisen mutkan Koljonvirran ylitettyään.

Emme tiedä tarkalleen, milloin Koljonvirran todellinen ylikulku on muutettu uuteen paikkaan. Emme tiedä myöskään, milloin karttoihin piirretty ylikulku muuttuu uuteen paikkaan, sillä on mahdollista, että laajojen pitäjänkarttojen piirtäjät ovat käyttäneet apunaan aikaisempia karttoja, ja he vain piirtävät Koljonvirran ylikulun entiselle kohdalle vielä silloinkin, kun kulku on ollut jo todellisuudessa uudessa paikassa. Esimerkiksi vuoden 1884 kartassa silta on vielä piirretty entiselle paikalle. Emme tiedä myöskään, kuinka monta sillankorjausta Koljonvirran taistelunaikaiseen siltaan on ehditty tehdä Koljonvirran taistelun jälkeen.

Näin edeten olemme kuitenkin päässeet kulkemaan ajallisesti 1700 -luvun puolelta hyvän matkaa 1800 -luvun puolelle.

Koljonvirran ylikulun kohta lisälmen pitäjän kartassa vuodelta 1845. Kansallisarkisto.

Koljonvirran
taistelun sillan
vesialueen
tutkimus
1988

VUODEN 1988 TILANNE

Vuonna 1988 oli arvioitu isojaon- ja venäläisen taistelukartan perusteella, että Koljonvirran taistelun aikainen silta olisi selvästi nykyisen sillan eteläpuolella.

KOLJONVIRRRAN RUOPPAUKSET

Epäiltiin, että Koljonvirrassa kulkevan laivaväylän ruoppaus on voinut hävittää jäänteet vanhoista silloista. Savo-Karjala uittoyhdistys ilmoitti, että Koljonvirtaa on ruopattu vuonna 1962 virrassa etelämpänä olevan rautatiesillan yläpuolelta ainoastaan vajaan 100 metrin matkalta, ja muita ruoppauksia uittoyhdistyksellä ei ollut tiedossa (Kaarlo Palmroth, uittopäällikkö, Savo-Karjala uittoyhdistys, 25.8.1988). Koska näytti siltä, että ainakaan vuoden 1962 ruoppaus ei ole ulottunut Koljonvirran ajatellulle taistelun aikaiselle sillan paikalle, Iisalmen urheilusukeltajain tutkimusryhmä katsoi virran pohjan tutkimisen arvoiseksi.

TUTKIMUSLUPA

Tutkimuslupa saatiin museovirastosta 14.7.1988 (dnro 2595/14.7.1988).

TUTKIMUSTAPA

Tutkimus tehtiin parisukelluksina köysiohjauksessa rannalta käsin. Kaikki löydetty tavara jätettiin iästä riippumatta museoviraston luvan mukaisesti koskematta paikoilleen. Raportti museovirastolle valmistui 31.3.1989.

TUTKIMUSTULOKSET

Koljonvirran pohja oli joko hiekkainen tai sitten pohjassa oli uppotukkeja. Sukeltajat löysivät: sinkkivaijeria, lasinpa-

lasia, kuusisen punoksen, peltilaatikon, tuulettimen potkurin ja pohjassa kulkevan vesijohdon. Nykyisestä sillasta noin 150 metrin päässä etelään kulkeneen sähkölinjan alta ei löytynyt ainakaan tällä kerralla muuta erityistä, kuin uppotukkeja.

KIVIRÖYKKIÖT

Nykyisen sillan eteläpuolelta löytyi kaksi kivikasaa noin 33-35 metrin päästä nykyisen sillan keskiviivasta arvioituna.

Kummassakin kasassa oli kivien seassa molemmista päistään veistetyt näköisiä parruja. Kivikasojen sukellushetkellä näkyvissä olevat läpimitat olivat paikalla käyneen sukeltajan arvion mukaan noin 1,5 x 1,5 metriä ja kivien läpimitat vaihtelivat 10-30 cm välillä. Itäisessä kivikasassa havaittiin metallinen rengas. Läntisen kivikasan ylävirran puolella havaittiin erillinen päästään veistetty hirsi, jonka läpimitta oli 20 cm. Koska sukeltajat kartoittivat virran reunoja laajemmalla alueella, kivikasojen tarkkoja paikkoja ja muotoja ei tutkittu.

VUODEN 1988 JOHTOPÄÄTÖKSET

Koljonvirran pohjassa on ainakin kaksi todennäköisesti ihmisten aikaansaamaa kiviä ja hirsii sisältävää rakennelmaa. Löydöt osuvat niin lähelle vuoden 1781 isojakokartan ja vuoden 1808 venäläisten taistelukartan perusteella ajateltua sillanpaikkaa, että kyseessä on todennäköisesti Koljonvirran taistelun aikainen ylikulun paikka ja mahdollisesti tuon aikaisen sillan jäänteet.

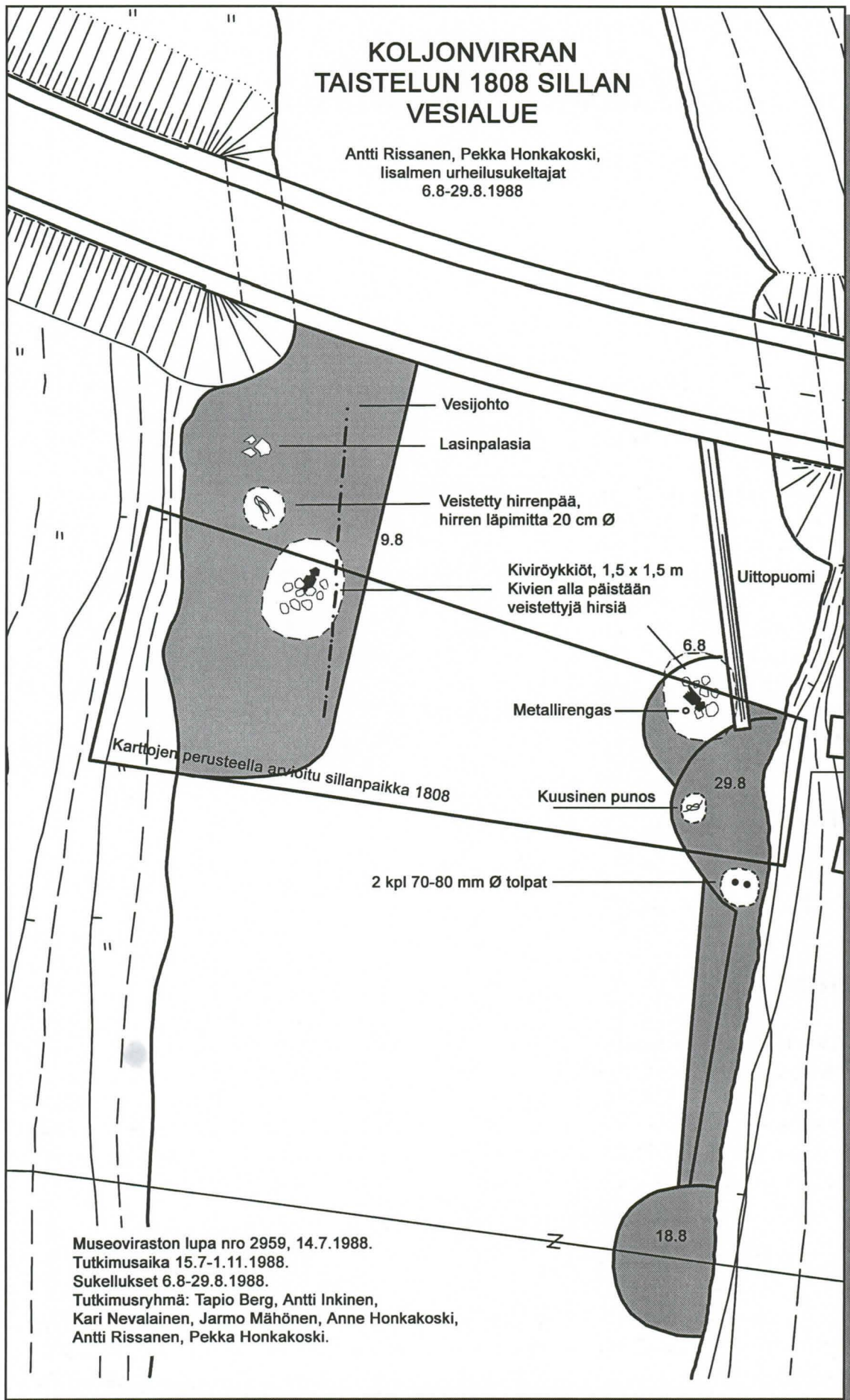
UUSI TUTKIMUS 2008

Museovirastosta anottiin Koljonvirtaa varten uusi tutkimuslupa 08.02.2008 ja se saatiin 14.05.2008 (dnro 2/307/2008).

KOLJONVIRRAN TAISTELUN 1808 SILLAN VESIALUE

Antti Rissanen, Pekka Honkakoski,
lisälmen urheilusukeltajat
6.8-29.8.1988

Museoviraston lupa nro 2959, 14.7.1988.
Tutkimusaika 15.7-1.11.1988.
Sukellukset 6.8-29.8.1988.
Tutkimusryhmä: Tapio Berg, Antti Inkinen,
Kari Nevalainen, Jarmo Mähönen, Anne Honkakoski,
Antti Rissanen, Pekka Honkakoski.

Koljonvirran
taistelun sillan
vesialueen
tutkimus
2008

VUODEN 2008 TUTKIMUSRYHMÄ

Uuden tutkimusryhmän muodostivat: Liisa Honkakoski (pintamittaja), Niina Honkakoski (pintamittaja, GPS), Jarkko Tyyskä (sukeltaja), Arto Tissari (sukeltaja), Ari Tissari (sukeltaja, valokuvaaja), Arto Mähönen (sukellusvanhin) ja Pekka Honkakoski (vastuuhenkilö, suunnittelija, pintamittaja ja valokuvaaja).

PINTAMITTAAJAT

Pintamittajat rakensivat ääntä johtavan koettimen, jolla oli helppo erottaa virran pohjassa oleva savi, hiekka, kivi ja puu toisistaan. Koljonvirran pohjaa tunnusteltiin 27.6.2008 vuoden 1988 kartan perusteella ja sukeltajille merkittiin tarkistettavat paikat seuraavaa päivää varten. Kohteiden suunnat, etäisyydet ja GPS koordinaatit mitattiin. Kiintopisteiksi valittiin nykyisen sillan keskimmäisten silta-arkkujen eteläkärjet, ja korkeuspisteeksi itäisen siltapilarin vedenkorkeusasteikon nollakohta.

Pintamittajat eivät löytäneet kiviröykkiötä vuoden 1988 karttaan merkityiltä paikoilta, vaan ne näyttivät sijaitsevan vajaa kymmenen metriä vuoden 1988 kartan merkintöjen eteläpuolella. Läntisen röykkiön todellinen läpimitta oli selvästi suurempi, kuin mitä sukeltajat vuonna 1988 arvioivat. Todennäköisesti Koljonvirran huono näkyvyys on aikoinaan vaikuttanut sukeltajien arvioon.

LÄNSIRANNAN RÖYKKIÖ (1)

Länsirannan röykkiö, sijaitsee 41,4 metriä nykyisen virrassa olevan läntisen siltapilarin eteläkärjestä alavirran suuntaan ja 16 metrin päässä rantaviivasta, lähimmillään 0,8 metrin päässä vedenpinnasta (vedenkorkeusasteikon nollakohdasta)

UUSI RÖYKKIÖ (2)

Samassa pintamittauksessa löytyi uusi, aiemmin tuntematon, varsin suuri kivi- ja puuröykkiö virran länsipuolelta, mutta kauempaa rannasta. Tästä ei ole ollut aiemmin mitään tietoa. Röykkiö sijaitsee 36 metriä nykyisen sillan läntisen pilarin eteläpuolella ja 27 metrin päässä läntisestä rantaviivasta itään. Röykkiö oli 3,0 metrin syvyydessä. Keskeltä löytyi kohta, joka oli 2,6 metrin syvyydessä, mutta se oli pohjassa olevan hirren pää.

ITÄRANNAN KOHDE (5)

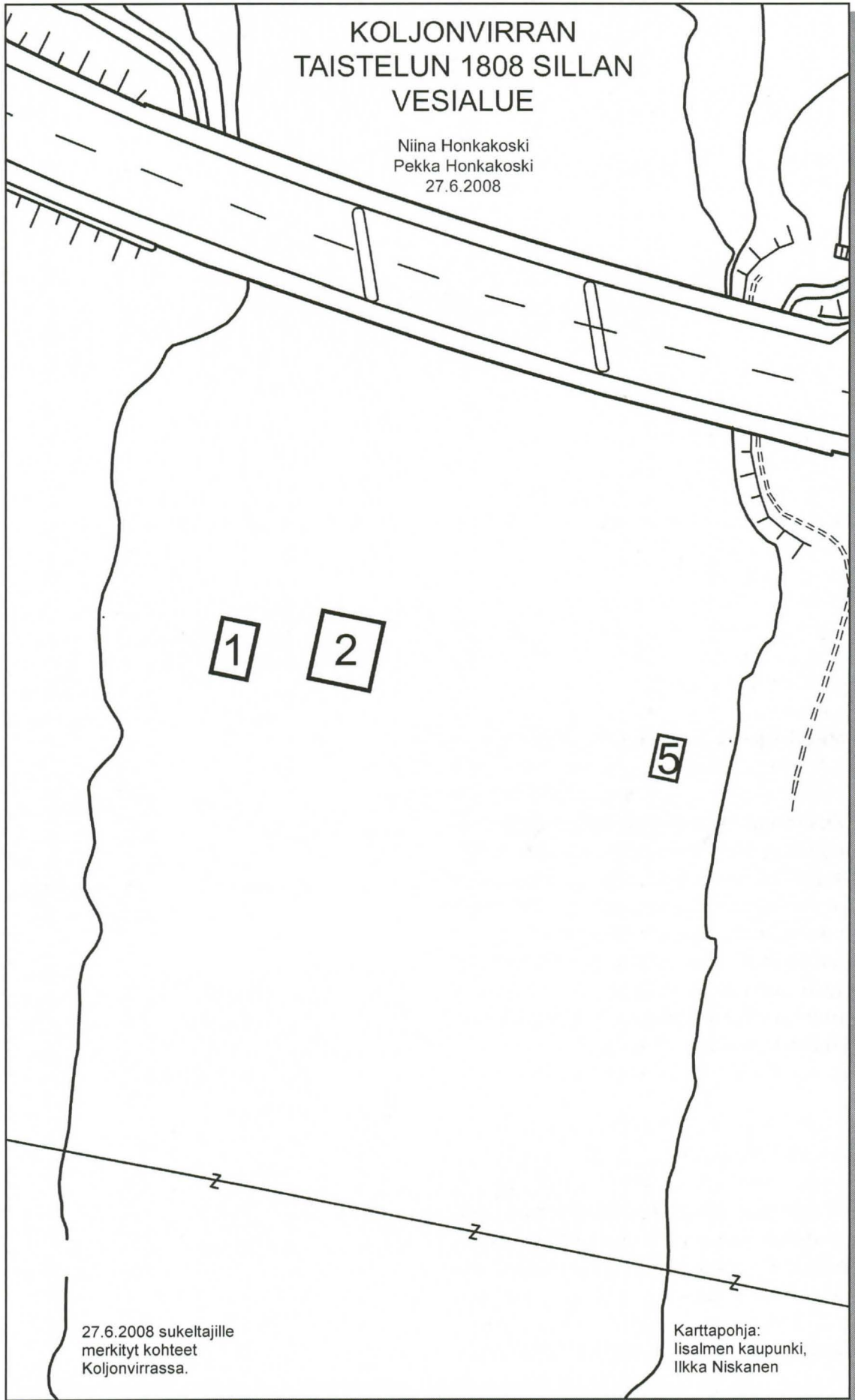
Itärannan puolelta pintamittajat etsivät sukeltajien vuonna 1988 merkitsemää röykkiötä, mutta sitä ei löytynyt. Epäselvä kohta merkittiin 38,3 metriä nykyisen virrassa olevan itäisen siltapilarin eteläkärjestä alavirran suuntaan ja 9,3 metrin päässä rantaviivasta sukeltajia varten. Matka vedenpintaan oli 2,8 metriä.

Merkitseminen

Kaikki nämä kolme kohtaa merkittiin sukeltajien tarkastuskäyntiä varten.

KOLJONVIRRAN
TAISTELUN 1808 SILLAN
VESIALUE

Niina Honkakoski
Pekka Honkakoski
27.6.2008

27.6.2008 sukeltajille
merkityt kohteet
Koljonvirrassa.

Karttapohja:
Iisalmen kaupunki,
Ilkka Niskanen

Sukeltajien tarkistuskäynti 28.6.2008

PIIRTÄMISEN HANKALUUS

Sukeltajat olivat harjoitelleet vedenalaista piirtämistä sukellusvarusteet päällään kirjoittajan pimennetyn saunan lattialla kivi- ja hirsirakenteiden mallien ja tutkimusruudukon avulla. Piirtäminen todettiin melko hankalaksi huonossa näkyvyydessä. Sukeltajat menivät 28.6.2008 kohteeseen vedenalaisten piirtolevyjen, kynien ja vedenalaisen kameran kanssa.

LÄNTINEN KIVIRÖYKKIÖ (1):

Koska läntisin röykkiö oli lähellä pintaa, se valmisteltiin ensimmäiseksi tutkimusta varten laskemalla sen päälle tätä tarkoitusta varten valmistettu pieniruutuisen mittaverkko.

Sukeltaja Ari Tissari kertoo: ”Sukeltajan näkemä matka oli tässä kohteessa noin

60-70 cm. Kun sukelsin, pohjasta oli noussut jonkin verran ”höttöä” veteen, mutta kun sukelsi eteenpäin, niin jonkinlainen kokonaisuus alkoi hiljalleen hahmottua”.

Kun verkko oli laskettu, vesi jätettiin selkiytymään. Veden sameudesta huolimatta kohde päätettiin valokuvata kuvassa näkyvän verkon yksi ruutu kerrallaan vedenalaisen kameran lähimmällä 60 cm tarkennusetaisyydellä, koska valokuvaus on piirtämistä selvästi tarkempaa.

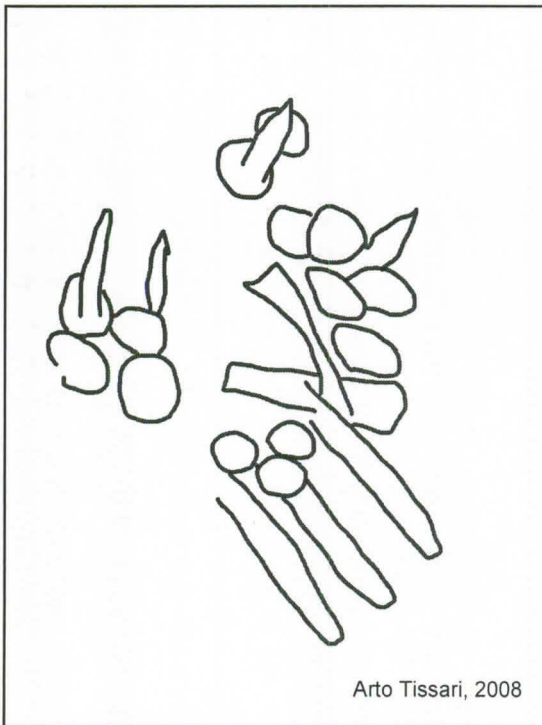
Vuoden 2008 sukellusryhmä. Kuvassa vasemmalta Arto Mähönen, Arto Tissari, Ari Tissari ja Jarkko Tyyskä. Taustalla nykyisen Koljonvirran sillan itäinen siltapilari. Valokuva 28.6.2008 PH.

Sukeltajat laskevat verkkoa. Ruskean ja humuspitoisen veden vuoksi verkko katoaa huolestuttavan nopeasti näkyvistä. Valokuva 28.6.2008 PH.

Läntinen röykkiö (2)

Veden selkeytymistä odotellessa sukeltajat tarkastivat edellisenä päivänä löydetyin uuden kivi- ja hirsiröykkiön (2), joka oli keskemällä virtaa.

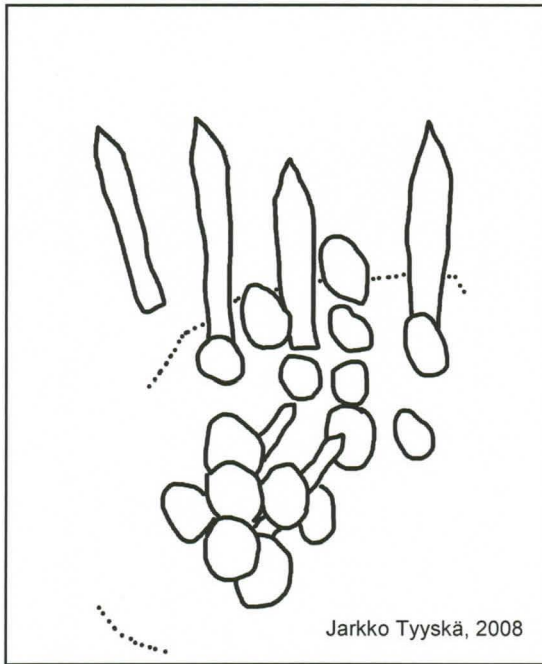
ARTO TISSARI

Sukeltaja Arto Tissari kertoo: ”Laskeuduin virran pohjaan röykkiön sivulle Jarkon kanssa. Syvällä oli pimeää. Pohjalta rinne alkoi nousta röykkiötä kohden melko jyrkästi penkkamaisena koko ajan ylöspäin. Kun saavuin röykkiölle, siinä alkoi nähdä jo hiljalleen ilman sukeltajan lamppua. Siinä se oli! Tiesin, että olemme oikealla paikalla. Tuli mieleen heti, että tämä on jonkun tekemä, eikä luonnostaan syntynyt. Kun kiersin kohdetta, niin näin että tukkeja tuli maan sisästä ja kivien alta. Osa oli säännöllisesti toisiinsa nähden ja osa oli sikin sokin. Ajattelin heti, että tässä se on!”

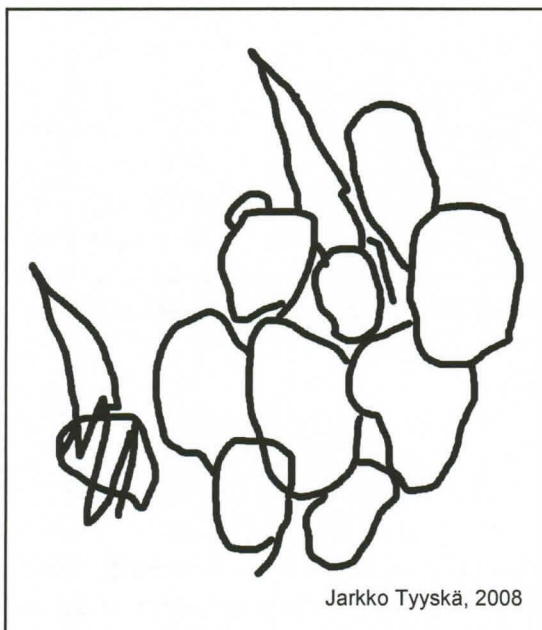
JARKKO TYYSKÄ

Sukeltaja Jarkko Tyyskä kertoo: ”Laskeutumisen jälkeen aloin nousta Arton

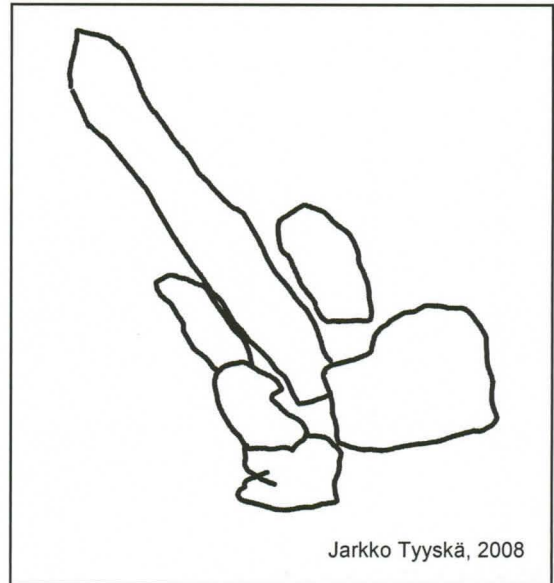

kanssa kohti röykkiön keskustaa. Pohja nousi reunamaisesti huomattavasti. Sitten lampun valossa alkoi näkyä hiljalleen kiviä ja osia röykkiön päällyksestä. Kun näköala laajeni, alkoi näkyä hirssiä, jotka tulivat kiviröykkiön alta ja heti huomasi, että tämän täytyy olla ihmisen tekemä. Hirret tulivat isojen kivien alta esiin noin puolen metrin verran. Hirret olivat paksuja. Pitempiä hirssiä oli kasan ulkopuolella. Näytti siltä, kuin jokin olisi sortunut. Hirsien päät olivat teräviä 10-15 cm matkalta, joko veistetyt tai sitten veden syömiä”.

Jarkko Tyyskä jatkaa: ”Minä tein siellä vielä kaksi erillistä piirrosta. Ensimmäisessä on kivien alta tulevien terävien hirrenpäiden muotoja. Toinen on yksityiskohta kiviröykkiön ulkorajalta. Siinä nousi iso parru vinosti pohjan sisältä kivien keskeltä ylöspäin ainakin metrin matkan. Olisikohan se voinut olla jonkinlainen rakennelman kehyspuu?”

ARI TISSARI

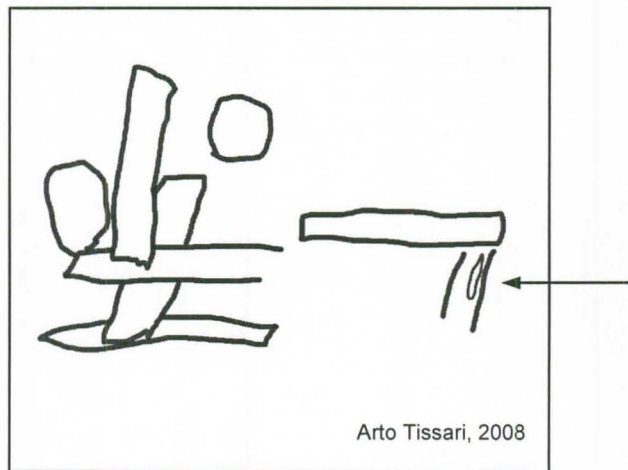
Kohteen valokuvaamista odottanut sukeltaja Ari Tissari kertoo: ”Tässä kohteessa näkyvyys oli jollakin tavalla parempi kuin rannan lähellä. Ilmeisesti suurempi virtaus teki sen, että vedessä ei ollut sakkaa niin paljon. Kohteessa oli kiviä ja puita läjässä melko laajalla alueella. Hirret näkyivät noin puolen metrin matkalta ja ne menivät viistosti joen pohjan sisään ja niiden päät olivat syöpyneitä. Hirssiä näin ainakin kymmenen tai vähän enemmän”.

Itäranta (5)

ITÄRANTA (5)

Jarkko Tyyskä kertoo: ”Kun laskeuduin itärannan puolelle asetetun merkin kohdalle, laskeutumipaikalla ei näkynyt aluksi mitään erityistä. Siellä näkyi yksittäisiä kiviä, kooltaan sellaisia jalkapalloa suurempia ja melko laajalla alueella. Pohja oli siellä luonnostaan pehmyt, eikä siellä ollut luonnollisia kiviä virran pohjassa. Pohjassa näkyi joitakin hirrenpätkiä siellä täällä. Hirrenpätkät eivät olleet uittotukkien näköisiä”

Arto Tissari kertoo: ”Virta oli itäpuolella voimakkaampi. Merkityltä laskeutumipaikalta en aluksi löytänyt rökkiötä, mutta kun nousin virran tekemästä uomasta ja urasta penkkaa pitkin ylöspäin kohti rantaa, niin sieltä löytyi muutama hirsi! Hirret ovat samanlaisia kuin virran keskellä olevassa kohteessa, mutta se ero on siinä, että kiviä oli alueella äärettömän vähän. Olikohan siinä minun

piirroksessani niitä kiviä vain kaksi”.

Arto Tissari jatkaa: ”Puut eivät olleet kuitenkaan uppotukkeja, vaan ne tulivat maan sisästä. Yhdessä tukissa oli lovi, niin kuin minä sinulle kerroin. Minä sukelsin tukin pintaa pitkin ja tunnustelin sitä kädellä ja luulin että tukki loppui siihen. Siinä oli kuitenkin lovi, ei kovin

iso, sellainen korkeintaan etusormen ja peukalonhangan levyinen, mutta ihan tekemällä tehty lovi. Tämä kohde oli siistimpi kuin aikaisemmat ja kiviä oli huomattavasti vähemmän. Olisikohan ruoppaus tai tukkien uitto vienyt ne mukanaan tai levittänyt ne paikoiltaan?"

SUKELLUSPAIKAN JA RANNAN VÄLI

Itäisen sukelluspaikan ja rannan välissä sukeltajat havaitsivat haravan, mopon sylinterin, uitto-ohjurin puolittain pohjan sisällä, erilaista muovivomua, auton pölykapselin, useita metrejä pitkän tukin virran myötäisesti lähellä rantaa, kaksi tai kolme noin kahden nyrkin kokoista palanutta tiivistä puukekettä vierekkäin.

VALOKUVAUS

Veden selkiintymisen jälkeen länsirannan kohde (1) valokuvattiin mittaverkon yksi ruutu kerrallaan ja valotettu filmi tuotiin ylös. Tämän jälkeen verkko siirrettiin keskemällä virtaa olevaan länsirannan röykkiöön (2) ja se valokuvattiin laajasti. Jälkimmäisessä kohteessa verkkoa siirrettiin kerran mittansa verran ylävirran suuntaan ja kuvaus ulotettiin myös verkon ulkopuolelle. Viimeiseen kohteeseen käytettiin useampi filmirulla.

TARKASTUSSUKELLUKSEN PÄÄTELMÄT

Sukeltajien suulliset kuvaukset ja piirrookset sopivat selvästi ihmisten aikaansaamiin rakenteisiin. Nämä löydöt vahvistavat olemassaolollaan tähän rakennettua kokonaiskuvaa.

Kiviröykkiön alta lappeellaan pohjan suuntaisesti tulevat pitkät hirret voisivat olla hirsiarkkuisen sillan arkkujen poh-

japuita, joiden päälle silta-arkkujen upotuskivet on aikoinaan ladottu.

Pohjassa pystyssä tai vinosti pystyssä olevat hirret voisivat olla jäänteitä hirsiarckun seiniä tukevista tai silta-arkun pohjaan kiinnittävistä rakenteista, varsinkin silloin kun ne sijaitsevat pohjan-suuntaisten hirsien lähellä. Tämä selitys on todennäköinen, vaikkakaan ei ole poissuljettu, etteikö ainakin osa vinosti pystyssä olevista hirsistä voisi olla jäänteitä jostakin aiemmista tai myöhemmästä pukkimaisestakin siltarakenteista.

Itärannan puolelta löydetyt hirret ja muutama kivi voisivat olla peräisin esimerkiksi rannalta virran päälle tulevasta sillan rakenteesta.

LISÄÄ RÖYKKIÖITÄ

Sukeltajien käynnin jälkeen pintamittausryhmä arvioi tilanteen uudelleen ja ryhtyi etsimään pintamittaajien mielestä ”puuttuvia” kivi- ja hirsiröykkiöitä. Ne löydettiin 4-5.7.2008.

RÖYKKIÖ 1

Kohde on virran suunnassa 8,5 metrin ja poikkivirran suuntaan 4,5 metrin kokoinen. Se sijaitsee 0,8 - 2,0 metrin syvyydessä. Röykkiön jälkeen ylä- ja alavirran suuntaan pohja painuu 3,0-3,5 metrin syvyyteen ja jatkuu kivettömänä pitkälle. Röykkiön ja rannan välissä on laakea, kivetön ja liejuinen kaksi metriä syvä kuoppa.

RÖYKKIÖ 2

Kohde on 6 x 4 metrin kokoinen. Keskusta on 3,0 metrin syvyydessä. Röykkiön etelälaita loppuu melko tarkkaan röykkiön 1 puolenvälin kohdalle (A). Joen pohja jatkuu kivettömänä ylä- ja alavirran suuntaan 4,0 metrin syvyydessä.

RÖYKKIÖ 3

Aiemmin tuntematon kivi- ja hirsiröykkiö löytyi 42 metrin päästä länsirannasta ja 40 metrin päästä läntisestä siltapilarista. Puuaines sopii noin 10 x 10 metrin kokoiselle alueelle ollen tämän kohdan laajin löytö. Keskusta on 4,7 metrin syvyydessä. Pohja syvenee röykkiön vieressä 6,0 metriin ylä- ja alavirran suuntaan. Hiekkainen kannas yhdistää röykkiön vieressä oleviin löytöihin.

RÖYKKIÖ 4

Alun perin etsitty itärannan kivi- ja hirsiröykkiö löytyi 16,5 metrin päästä itärannasta. Röykkiön korkein kohta on 3,2 metrin syvyydessä. Röykkiön ympäristössä pohja jatkuu ylävirran puolella 4,5 metrin ja alavirran puolella 5,7 metrin syvyydessä kivettömänä.

KOHDE 5

Merkityn kohteen vieressä muutama metri rannan ja pohjoisen suuntaan on muutamia kiviä ja hirsä. Toistaiseksi on hankala sanoa, liittyykö tämä pelkästään vedessä olleeseen rakenteeseen, vai mahdollisesti rannalta virran päälle tulevaan rakenteeseen.

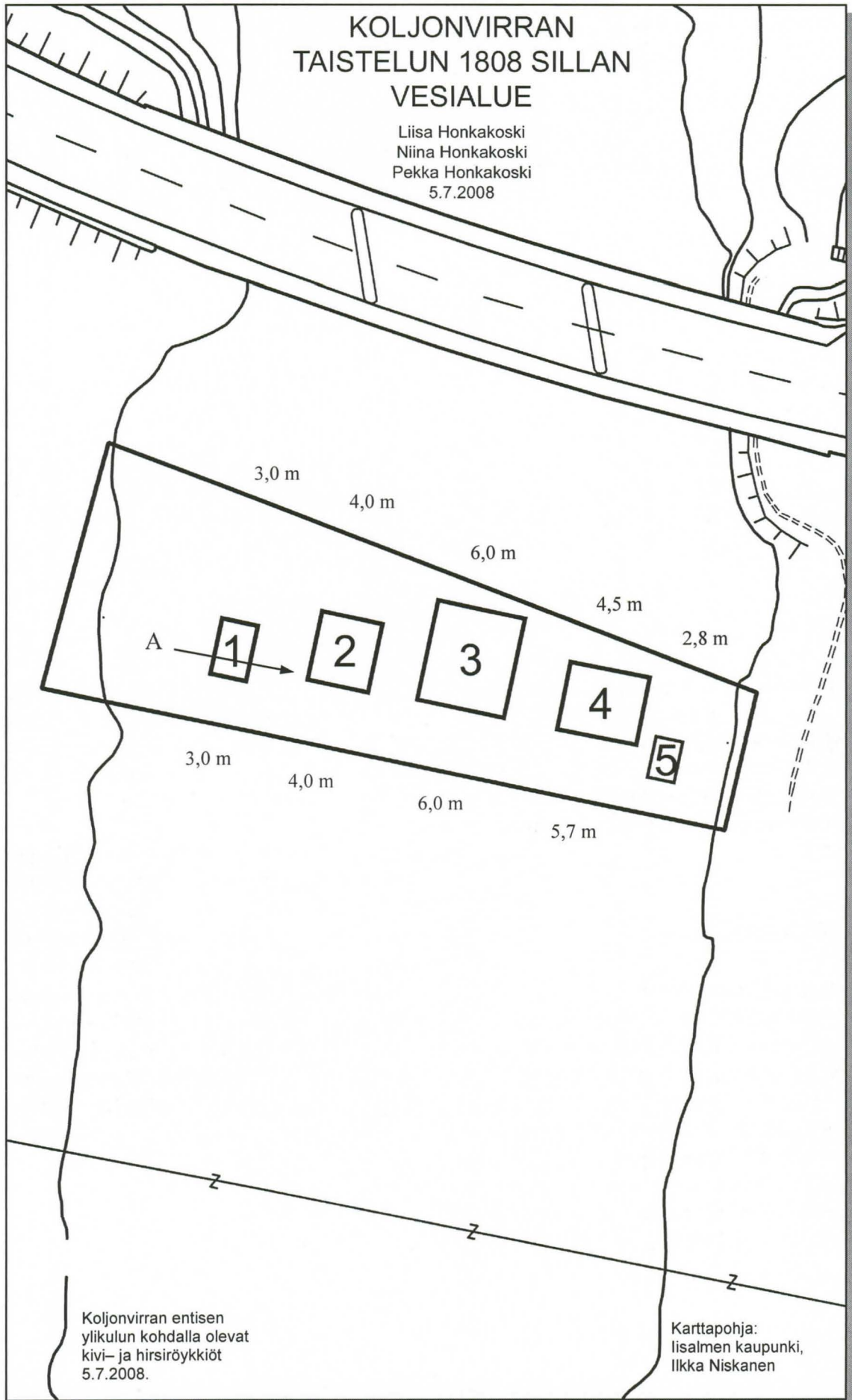
KESKINÄISET SUHTEET

Löydetyt kivi- ja hirsiröykkiöt osuvat aiemmin ajatellulle Koljonvirran entisen ylikulun kohdalle. Ylikulussa voisi olla neljä tai viisi silta-arkkua virrassa 11-16 metrin etäisyydellä toisistaan.

Röykkiöt eivät ole aivan suorassa linjassa toisiinsa nähden. Pelkän pintamittauksen perusteella on hankala sanoa, tekeekö röykkiön mahdollinen kaatuminen johonkin suuntaan tämän vaikutelman, vai ovatko ne todellisuudessaakin olleet eri linjassa, jolloin tutkitulla paikalla voi olla useamman kuin yhden sillan jäänteet. Pitäjänkokouksen pöytäkirjan mukaan tällä paikalla luulisi löytyvän vähintään kahden sillan jäänteet.

KOLJONVIRRAN
TAISTELUN 1808 SILLAN
VESIALUE

Liisa Honkakoski
Niina Honkakoski
Pekka Honkakoski
5.7.2008

Koljonvirran entisen
ylikulun kohdalla olevat
kivi- ja hirsiröykkiöt
5.7.2008.

Karttapohja:
Iisalmen kaupunki,
Ilkka Niskanen

Koljonvirran
pohjassa olevien
röykkiöiden
rakenne
2008

Virta ei paljasta salaisuuksiaan helpolla

VALOKUVAUS

Kun veden alla valotetut filmit saapuivat kehityksestä, ne olivat kaikki epäonnistuneet. Samanaikaisesti sukeltajat olivat siirtyneet jo toisaalle vesijohtolinjan upotustöihin, eikä Koljonvirta näyttänyt paljastavan salaisuuksiaan helpolla.

VIDEO

Pintatutkimusryhmä päällysti web-kameran vedenpitäväksi. Tämä yhdistettiin sukeltajain käsivalaisimeen ja laskettiin hiljalleen kivien ja hirsien päälle. Kaikissa videoissa näkyy vain häivähdyksiä kivistä, mutta mitään kokonaiskuvaa rökkiöstä ei saatu. Yksityiskohdita erottavaksi näköetäisyydeksi mitattiin vain vähän yli 30 cm tällä yhdistelmällä ja tähän aikaan vuodesta.

Veden valokuvauksellinen näköetäisyys tarkistettiin paremmalla vedenalaisella kameralla (Canon PS 320 + WP-DC8). Näkyväisyys jäi tälläkin yhdistelmällä

vain 50 senttimetriin, vaikka kohteena oli mustavalkoinen mittakeppi. Nyt pintatutkijoille alkoi valjeta, että Koljonvirran pohjan ruskeiden kivien ja hirsien valokuvaaminen ruskeassa vedessä ei ole helppo tehtävä.

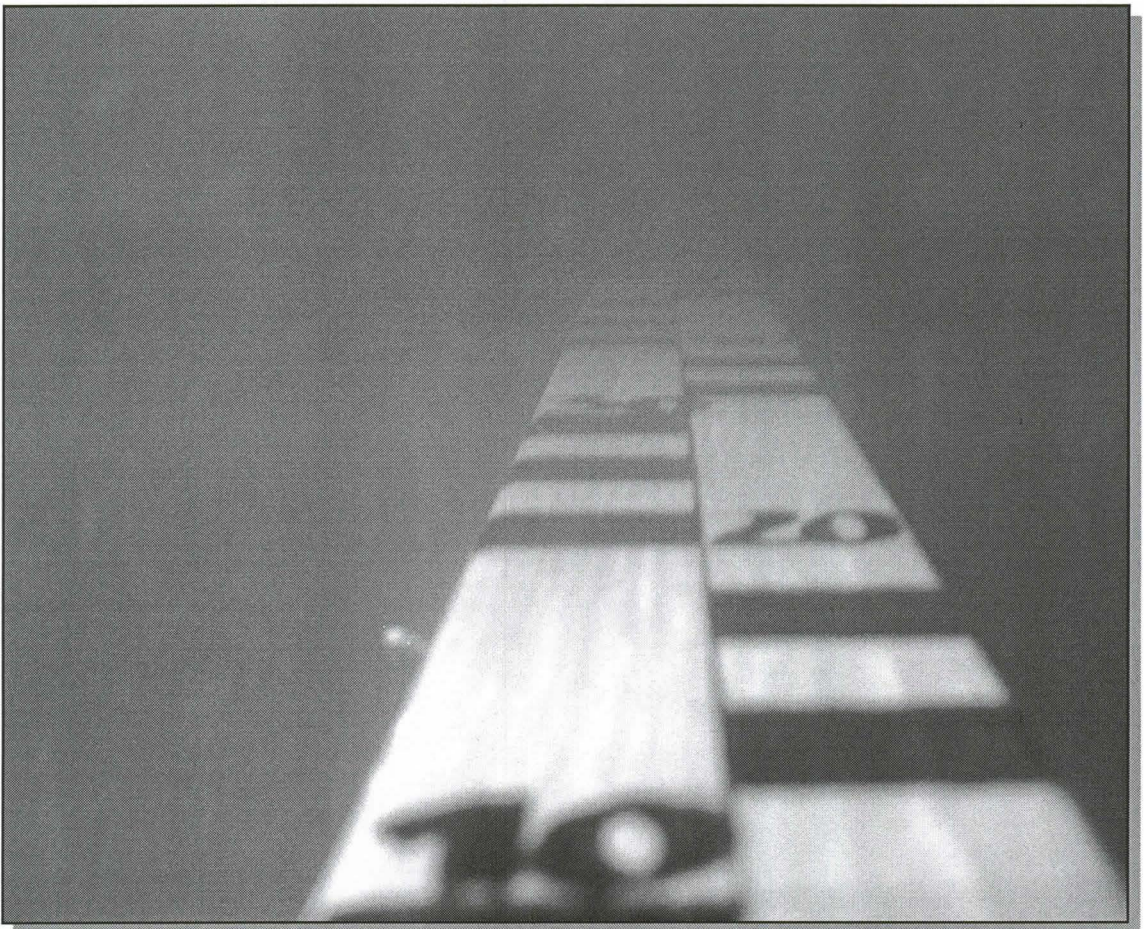
UUSI LAITTEISTO

Jotta tutkimus ei pysähtyisi tähän, kirjoittaja rakensi laitteen, jolla tämä ongelma voitiin ratkaista.

Rökkiöön (1) lasketun WEB-kameran pysäytetty kuva. Valonlähteen vieressä on heijastuksia pohjasta. Kuvan yläosassa näkyy pari epäselvää kivenhahmoa.

Canon PS 320 + WP-DC8 yhdistelmällä mitattu valokuvauksellinen näköetäisyys oli juuri ja juuri puolisen metriä mustavalkoiseen kohteeseen 4.7.2008 ja vielä 9/2008. Valokuvat 4.7.2008 PH.

Laitteisto

HARVOIN KÄYTETTY

Tällaista laitteistoa on käytetty harvoin vedenalaisessa arkeologiassa Suomessa. Ruotsissa ennen Vasa-laivan nostamista lienee tehty jonkinlaisia vastaavia kuvauskokeiluja, josta meillä ei ole tarkempaa tietoa.

VEDEN VAIHTAMINEN

Koska laitteisto on prototyyppeä, se on ulkoisesti erikoisen näköinen, mutta sen toimintaperiaate on hyvin yksinkertainen. Laitteella syrjäytetään kuvattavan kohteen ja kameran välissä ollut Koljonvirran ruskea ja humuspitoinen vesi puhtaalla ja kirkkaalla vesijohtovedellä. Tämän jälkeen valokuvaus voitiin suorittaa ”normaaliin” tapaan kirkkaan veden lävitse.

RAKENNE

Itse laite on kiinnitetty pinnalta ohjattavaan kuusi metriä pitkään mittavarteen (a), jota pitkin sähkönsyöttö (b) ja web-kameran kaapeli (c) kulkevat. Laitteen yläosan muodostaa takakammio (g), jos-

sa on web-kamera kammion sisässä kohdassa (d). Takakammioon liitetään kuvaustilanteessa varsinainen kamera kammion ulkopuolelle kohtaan (e). Veden tasapainotusaukko (f) saatiin luonnollisella tavalla riittävän lähelle kameraa, jolloin se toimi käytännössä hyvin. Tiivistetty liitos yhdistää takakammion etukammioon (h). Kokonaisuus on tasapainotettu virran olosuhteisiin sukeltajien lyijypainoilla, joista yksi näkyy kuvassa (i). Etukammioon on kiinnitetty valaistus (l), takertumisen estäjä (k) ja läpinäkyvä iskunkestävä lasi (j). Aivan alimmaisena ovat mitta-asteikko (m) ja kompassi (n), jotka osuvat kameran kuvaamalle alueelle. Etupinnan lasilevyn hyvin ongelmalliset heijastukset ratkaistiin laitteen sisälle rakennetuilla peiliheijastusten estäjillä. Ne tehtiin molempiin kammioihin erikseen. Tämän lisäksi kamerakotelo ja kamera vaativat hieman muutostöitä.

Rakennettu laite ilman ulkoista kameraa, 2008, PH.

Kuvakollaasi länsirannan röykkiöstä (1)

KUVAUS

Soutaja ja kuvaaja olivat pienessä veneessä kohteen päällä. Laitteisto laskettiin pitkän mittavarren avulla kohteeseen. Kuvaus suoritettiin soutamalla venettä hiljalleen kivi- ja hirsiröykkiön laidasta toisen laitaan.

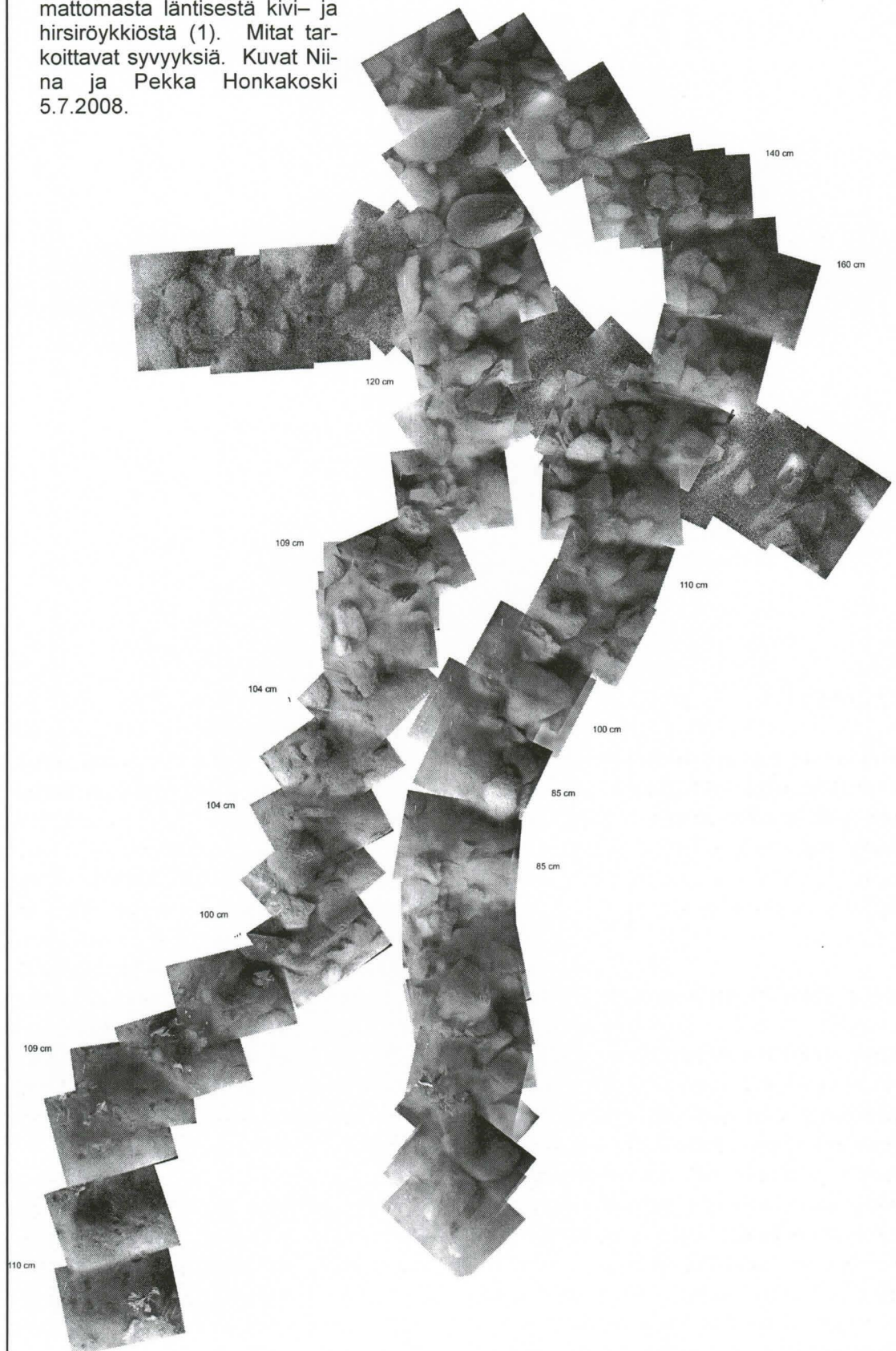
KUVIEN YHDISTÄMINEN

Laitteen lävitse otetut kuvat on yhdistetty toisiinsa. Tästä kuvakollaasista tuli sillä tavalla harvinainen, että sukeltajakaan eivät pääse katselemaan viereisellä sivulla näkyvää pohjan rakennetta yhdellä kertaa, vaan he näkevät veden alla kahden tai kolmen erillisen kuvan alueen verran. On hyvin todennäköistä, että pääset nyt tämän laitteiston avulla otettujen kuvien kautta katselemaan ensimmäistä kertaa kahteensataan vuoteen Koljonvirran pohjaa tällä tarkkuudella.

KOHTEEN RAKENNE

Läntisessä röykkiössä on paljon kiviä ja vähän puuta muihin röykkiöihin verrattuna. Todennäköisesti tämä johtuu siitä, että puuainees on ollut kaikkein helpoin nostaa pois näin lähellä pintaa ja rantaa olevasta kohteesta. Näissä kuvissa röykkiön pohjoispäädyssä on yksi pystyssä oleva puu kivien välissä. Röykkiön etelälaidalla on kaksi virran pohjan suuntaista kivikasan alta tulevaa hirrenpäätä. Keskustassa on yksi osittain hiekan alla oleva puu. Kuvassa näkyvät mitat ovat syvyyksiä.

Kuvakollaasi Koljonvirran entisen ylikulun tarkemmin ajoittamattomasta läntisestä kivi- ja hirsiröykkiöstä (1). Mitat tarkoittavat syvyyksiä. Kuvat Niina ja Pekka Honkakoski 5.7.2008.

Länsirannan röykkiö (1)

Piirros

Röykkiön koko, muoto ja puuaineksen asema suhteessa kiviröykkiöön tulee parhaiten selville kuvakollaasin ja alkuperäisten kuvien avulla tehdystä viiva-piirroksesta.

Mitat ja rakenne

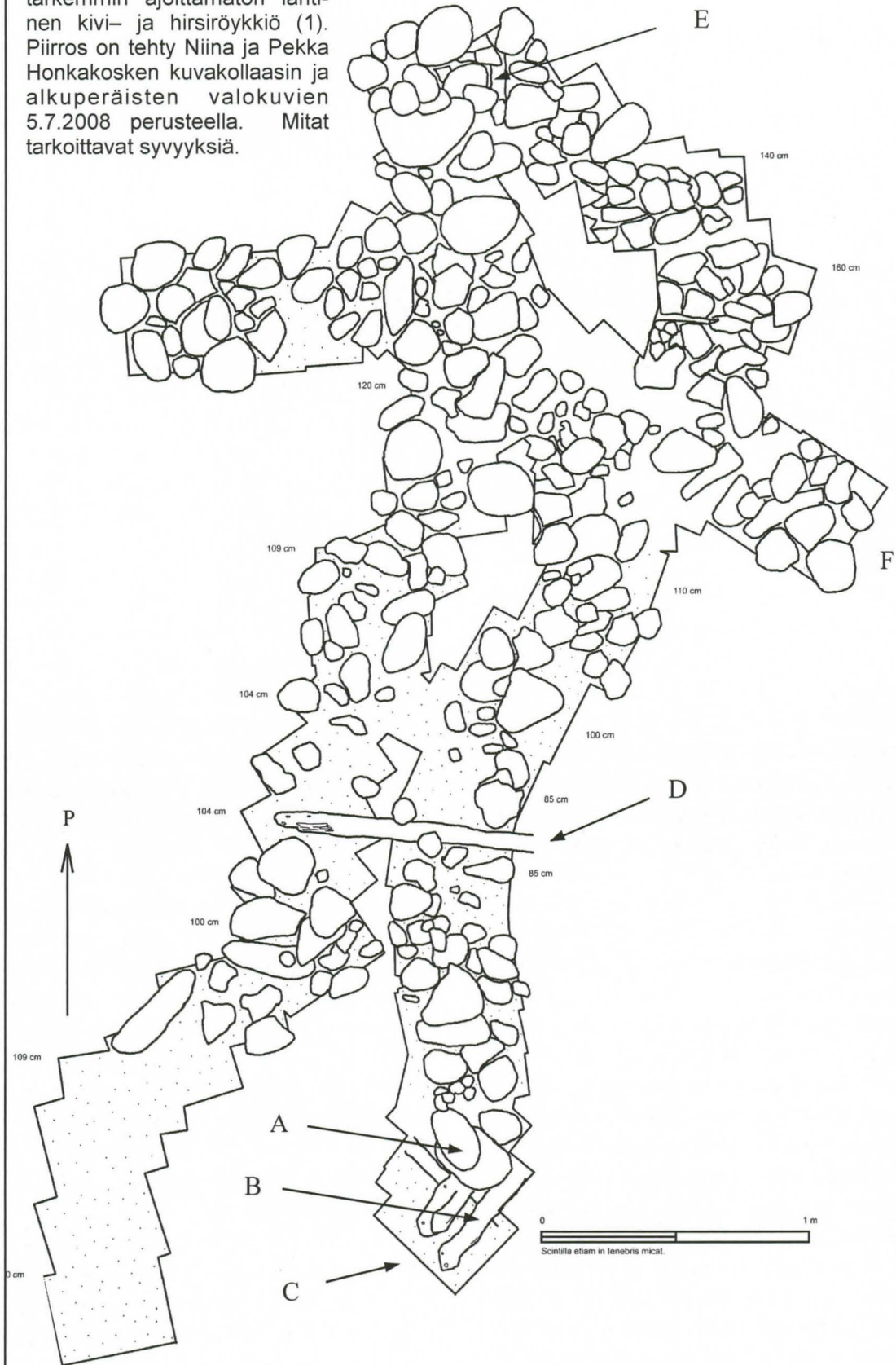
Koko röykkiö on suurempi kuin tässä kuvassa, noin 5 x 7 metriä. Viimeiset kivet pohjoissuuntaan loppuvat 2,0 metrin syvyydessä vähän tämän kuva-alan ulkopuolella. Viimeiset kivet eteläsuuntaan (A) loppuvat röykkiön alta tulevien hirsien kohdalla. Röykkiön alta tulevat puut (B) ovat 10-15 cm läpimittaisia, ja ne ovat päistään virran kuluttaman ja vanhan näköisiä. Kamera voi laskeutua hirsien vierestä noin puoli metriä alas-päin, jolloin se saavuttaa hiekkaisen joenpohjan (C). Hiekkainen, liejuinen ja kivetön joenpohja jatkuu tästä pitkälle etelänsuuntaan.

Röykkiön korkeimmassa kohdassa on hiekka-alueen keskellä 10 cm läpimittainen puu (D), jonka pää on virran kuluttama.

Röykkiön pohjoispäässä kivien välissä on pystyyn vinosti nouseva ohuempi päästään kulunut puu (E). Tästä länsirannan suuntaan 2,5 metrin päässä on 15 cm läpimittainen hirsi röykkiön ja rannan välissä olevan liejuisen kuopan reunalla. Puuta ei ole piirretty tähän karttaan. Hirren kohdalla ei ole enää kiviä, vaan aivan kuin hirsi olisi vierähtänyt röykkiöstä liejuisen kuopan reunalle.

Idän suuntaan röykkiö syvenee nopeasti ja kivet loppuvat pian tämän piirroksen itäisimmän piirtokohdan jälkeen (F). Röykkiön itäpuolelle tehdystä kahdessa erillisessä virransuuntaisesta tätä vastavassa kuvauksessa löytyi vain hiekkaa, ja lopulta ensimmäiset röykkiön suuntaan alkavat kivet. Kuvauksia ei ole piirretty tähän karttaan.

Koljonvirran entisen ylikulun tarkemmin ajoittamaton läntinen kivi- ja hirsiröykkiö (1). Piirros on tehty Niina ja Pekka Honkakosken kuvakollaasin ja alkuperäisten valokuvien 5.7.2008 perusteella. Mitat tarkoittavat syvyyksiä.

Röykkiö (2)

MITAT

Tämä hirsi- ja kiviröykkiö on 3-4 metrin syvyydessä mitoiltaan 9 x 7 metrin kokoisena.

PIIRROS

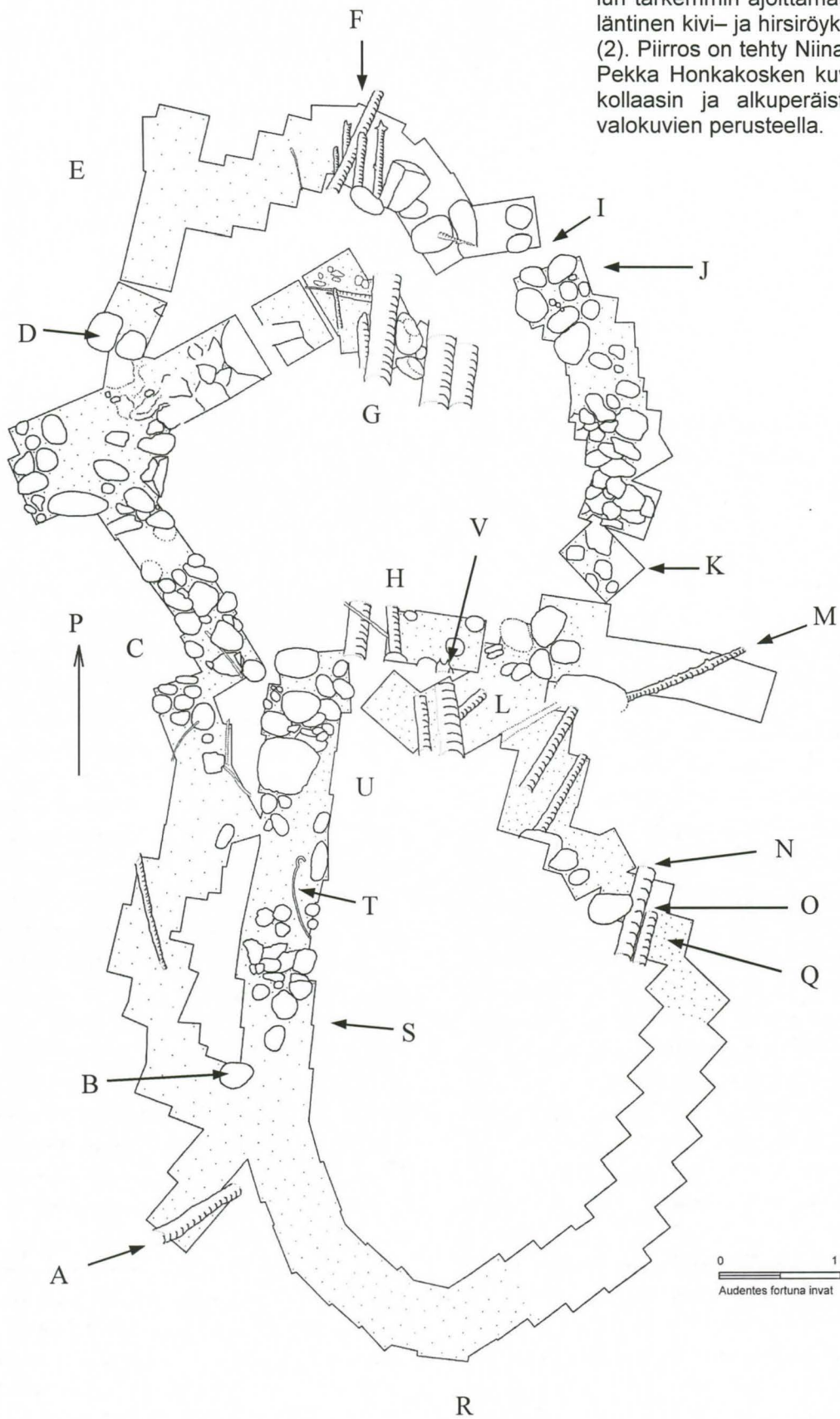
Kamera laskeutuu suoraan hirren päälle kohdassa (A). Tämän pohjoispuolella on virran pohjan hiekkaa ja ensimmäinen suuri kivi (B). Hiekka-alue nousee lännessä alueeseen, jossa on paljon kiviä, hiekkaa (C). Kivet jatkuvat yhtenäisesti kohtaan (D), jossa ne äkkiä loppuvat. Pohja laskeutuu hiekkaisena kohtaan (E). Röykkiön todennäköinen pohjoisraja on kohdassa (F). Tällä kohdalla on useita kivien alta ja päältä tulevia hirsiiä, jotka osoittavat melko tarkalleen ylävirran ja pohjoisen suuntaan. Vastaavia, mutta paksumpia (20-25 cm) hirsiiä on kohdassa (G) suurten kivien alla. Hirsialue (G) voi sijaita todellisudessa sijansa verran sivussa tähän karttaan merkityltä paikalta, koska tätä hirsialuetta muuhun kuvasarjaan liittävää kuvaa ei ole olemassa. Vastaavanlaisia paksuja pohjois-etelä suunnassa olevia hirsiiä on myös alueella (H). Hirsirakenteiden (F,G) itäpuolella kamera laskeutuu kivikossa nopeasti yli metrin syvemmälle, jonka vuoksi kuvasarjaan on jätetty aukko (I). Tässä on todennäköisesti kiviröykkiön itäinen reuna (J-K) tai

ainakin sen alku. Täältä kamera nousee hietikolle, jossa on kiviä ja hirsiiä (L). Paikan itäpuolella näkyy pitkä ja ohut puu (M), jonka alla näkyi tässä kuvauksessa vain pimeyttä.

Aikaisemmin kuvatun syvenevän kivi-reunuksen (J-K) suuntaisesti 4 metriä etelän suuntaan on suuren kiven alla paksu lähes pohjois-eteläsuunnassa oleva hirsi (N). Suoraan tämän alapuolella on toinen yhdensuuntainen hirsi (O), ja kolmas pilkottaa pystysuorassa linjassa vielä näiden alla. Piirrosteknisistä syistä hirret näyttävät olevan tässä kuvassa vierekkäin, mutta todellisuudessa ne ovat suorassa linjassa toistensa päällä. Kivi- ja hirsiröykkiön reuna syvenee tällä kohdalla noin metrin matkan pystysuorassa suunnassa ja kamera törmää heti hirsien vieressä hiekkaiseen ja kivettömään joen pohjaan (Q). Tämä kohta sopii hyvin olemaan silta-arkun laita. Hiekkainen kivetön pohja jatkuu aina valokuvausveneeseen takaisinkaartamiseen saakka (R). Kiviröykkiön alkaessa (S) röykkiön päältä löytyy koukkumainen esine (T). Tästä kamera nousee kohteen päälle, jossa on hiekkaa, kiviä ja hirsiiä (U). Eräs 25 cm paksu hirsi jatkuu todennäköisesti toisen kuvasarjan alueelle, jossa juuri ja juuri näkyy tämän saman hirren vanha ja virran syövä pää (V).

Koljonvirran entisen ylikulun tarkemmin ajoittamaton läntinen kivi- ja hirsiröykkiö (2). Piirros on tehty Niina ja Pekka Honkakosken kuvakollaasien ja alkuperäisten valokuvien perusteella.

Röykkiö (3)

MITAT

Tämä kohde on laajin. Se sopii kokonaisuudessaan noin 15 x 15 metrin kokoisen alueen sisälle.

PIIRROS

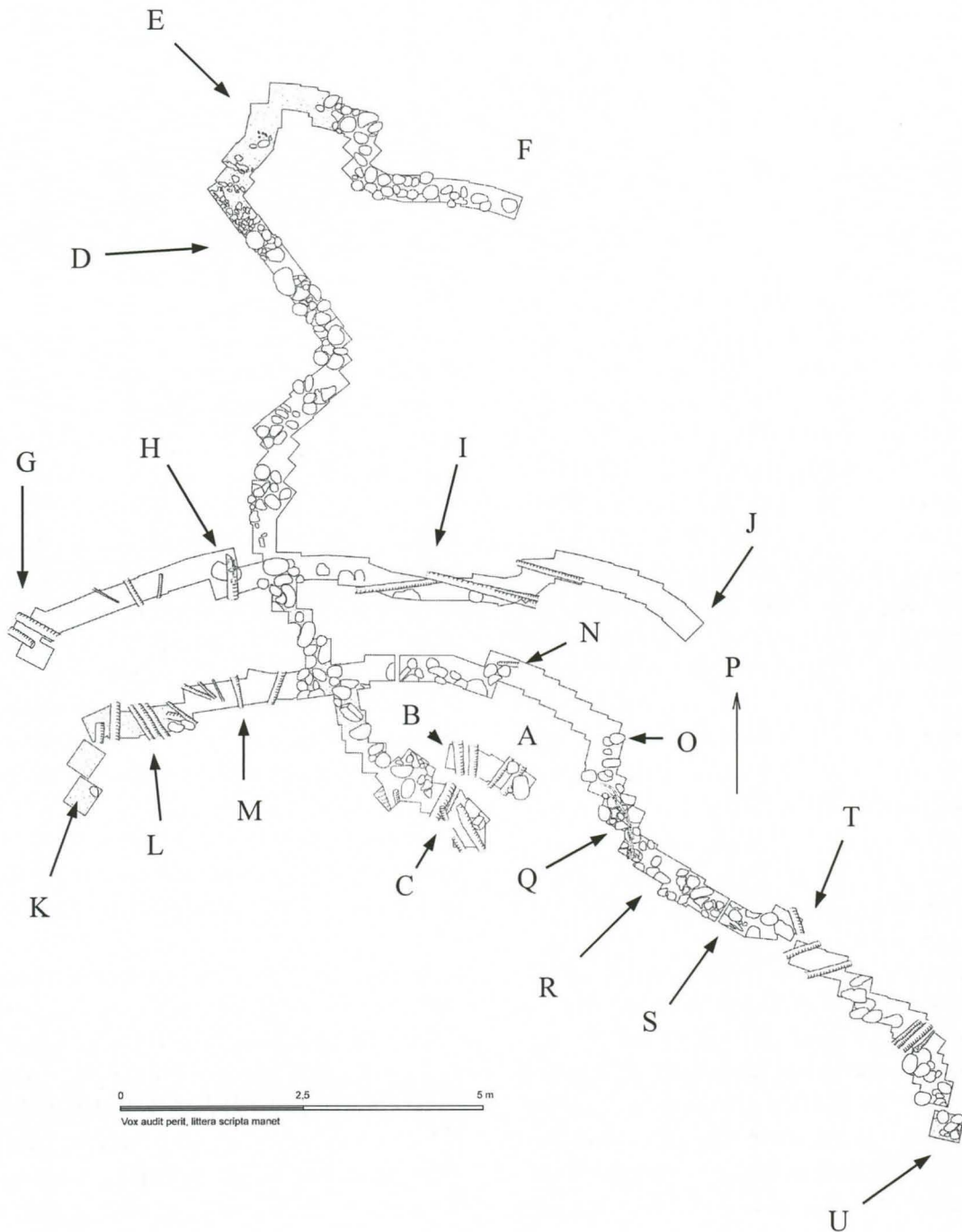
Hirsialue (A-B) voi olla todellisuudessa sijansa verran sivussa tähän karttaan merkityltä paikalta, koska tätä aluetta muuhun kuvasarjaan liittävää kuvaa ei ole olemassa. Hirret tulevat kivien alta. Paksuja pohjois-eteläsuuntaisia hirsiiä on kohdassa (B). Näiden vieressä on paljon hirsiiä vähän nurkkauksen tyyliisesti (C). Tästä alkaa kivialue, joka jatkuu pohjoisluoteeseen kahdeksan metrin päähän (D). Siellä kivet muuttuvat pienemmiksi ja terävämmiksi kohti hietikkoa (E). Veneen soutuun vaihdettiin kohti kivikkoa (F), mutta siellä ei ollut nyt kuvatulla alueella hirsiiä.

Virran poikkisuuntaan tehdyssä kuvauksessa ensimmäiset hirret osuvat kameran kohdalle paikassa (G). Pohjois-eteläsuuntainen päästään kulunut paksu

hirsi löytyy kohdasta (H). Pidempiä ja ohuempia puita on kohdassa (I). Tunustellen tämän alueen lähellä oli enemmän puita, kuin mitä tässä kuvassa näkyy. Kuvausta jatkettiin kohdasta (J) itään niin kauas, että törmättiin seuraavaan kivi- ja hirsiröykkiöön (4). Yhdistävää kuvausta ei ole piirretty tähän karttaan. Röykkiöiden välissä pohjassa on karkeaa hiekkaa.

Joen hiekkainen pohja (K) muuttuu hirsii- ja kivialueeksi (L). Hirsistä osa on vinosti pystyssä pohjassa (M). Kivialue jatkuu kohtaan (N) saakka, jossa menettiin kuvayhteys pohjaan, mutta suhteellisen luotettavan kuvaparien yhdistämisen avulla uusi pohjakontakti on tällä kartalla arvioitu kohtaan (O). Tästä jatkuvassa kivikossa on metallinen ankkurikettinki (Q), joka aiheuttaa kameran kompassiin tarkemmin arvioimattoman rotaatiovirheen kohtaan (R) saakka. Päästään kulunut puu (S) on kivien välissä melkein kokonaan pohjahiekan sisällä. Tästä alkaa uusi kivi- ja hirsialue (T-U).

Koljonvirran entisen ylikulun tarkem-
min ajoittamaton virran keskellä oleva
kivi- ja hirsiröykkiö (3). Piirros on teh-
ty Liisa, Niina ja Pekka Honkakosken
kuvakollaasin ja alkuperäisten valoku-
vien perusteella.

Röykkiö (4)

MITAT JA RAKENNE

Tämä kohde on 3-4 metrin syvyydessä 10 x 10 metrin kokoisena. Kohde oli hankalin kuvattava, sillä voimakkain virta menee läheltä tätä paikkaa ja se aiheuttaa soutajalle vastavirtaan etenemisen ongelmia. Suuri kuvauslaitteisto saatiin pysymään pohjassa, koska aivan kivien pinnasta mitattu veden virtausnopeus oli kuitenkin vain 2 cm/sek. Tämä aiheutti toisen hankaluuden liikuttaessa soutajalle helpompaan myötävirrän suuntaan. Suuremman virtauksen tälle paikalle tuoma pohjan runsaampi karkeampi pöly jäi kameran etulevyn imun vaikutuksesta leijumaan pohjan ja laitteiston etulevyn väliin kulkien kamaran matkassa pilvimäisenä alavirrän suuntaan.

PIIRROS

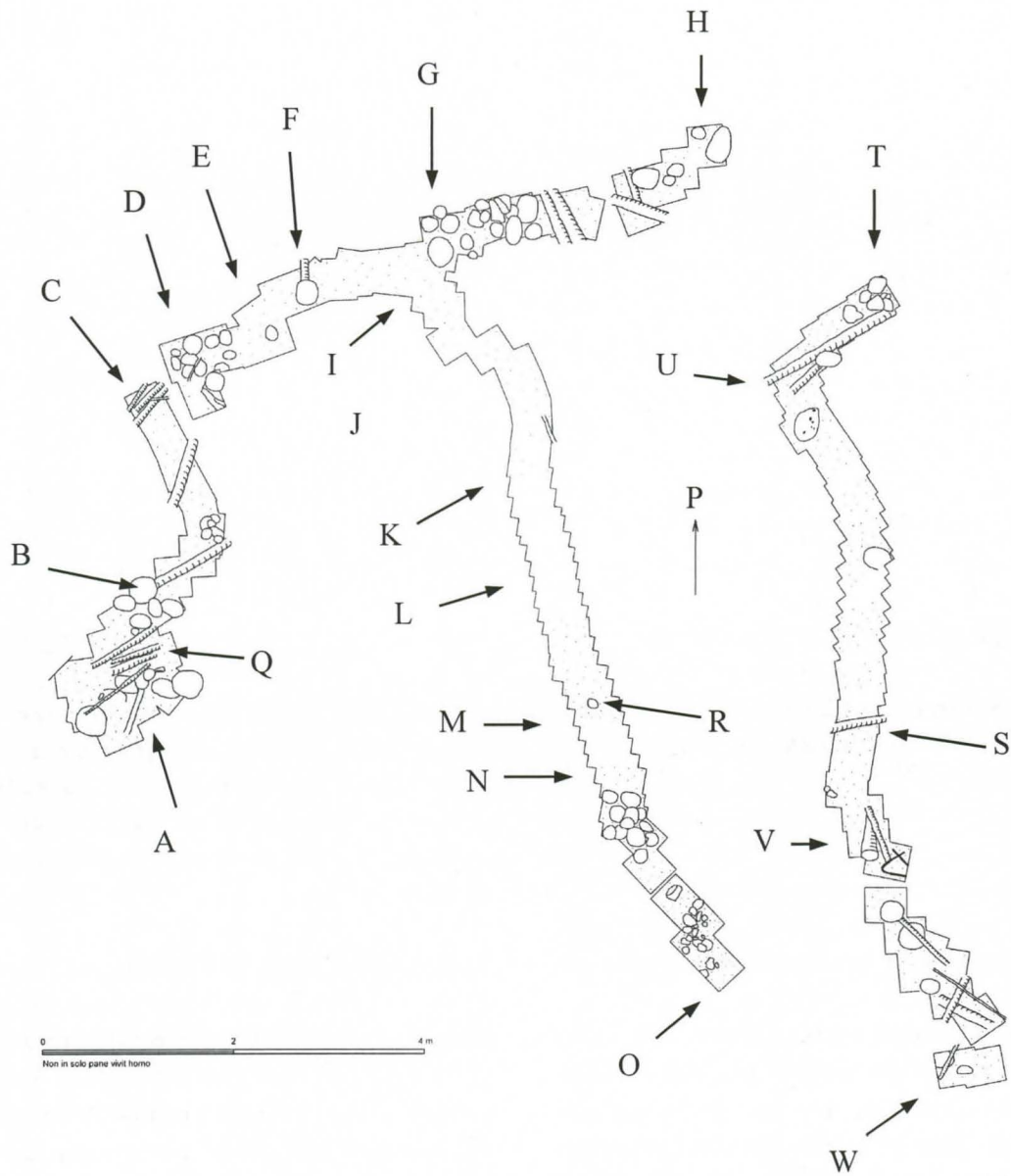
Kohdassa (A) on useita koillis-kaakko suuntaisia hirsiä, joista paksuimmat tulevat kivien alta (B). Kuvaus on tällä kohdalla tavallista tarkempi, sillä kuvia saadaan monesta eri suunnasta ja päällekkäin, koska virta hidastaa vastavirtaan soutajaa niin paljon että koko kuvausjakso loppuu kohdassa (C) olevien puiden kohdalla, eikä orgaaninen aines haitannut vastavirtaan kuvaamista. Kivialue (D) muuttuu hiekkaisemmaksi alueeksi (E), jossa on ainakin yksi pohjoisen suuntaan osittava kiven alta tuleva hirsi (F). Kivi- ja hirsialue jatkuu kohdasta (G) kohtaan (H).

Siinä missä vene eteni vastavirtaan lyhyen välin A—C, se etenee lyhyemmässä ajassa myötävirtaan pitkän välin I—O, mutta valitettavasti pohjasta irtoava aines kulkee kameran mukana yhtenä pilvenä. Pisteillä merkitty osuus on voitu paikallistaa, mutta välit K—L ja M—N ovat laskennallisia. Kuvaus päättyy kivialueeseen N—O, jossa ei ole hirsiä.

Kohteen itälaidan kuvausta ei saatu sidottua edellisiin kuvauksiin. Vaikka se on todennäköisesti melko lähellä todellista paikkaansa, se voi olla itälänsisuunnassa sivussa tähän karttaan merkityltä paikalta. Sen sijaan veden yläpuolelle rakennettu ns. virtuaaliviiva sitoo pohjois-eteläsuunnassa puun (S) pieneen kiveen (R) ja kohdan (A) keskimmäisen hirteen (Q) siten, että ne kaikki sijaitsevat samassa virran poikki ilmassa kulkevassa kuvittelussa linjassa.

Kohdassa (T) on todennäköisesti kyse samasta G—H alueen kivi- ja hirsialueesta. Sieltä kamera liukuu pitkän matkaa kiven alta tulevan hieman alaspäin laskeutuvan hirren liukasta pintaa pitkin hietikolle (U), jossa näkyy toinen kiven alta tuleva hirsi. Hirsi (S) sijaitsee aiemmin mainitussa virtuaalilinjassa. Pian tämän jälkeen löytyy sikin sokin oleva kivi- ja hirsialue (V-W), joka liittyy N—O alueeseen. Tällä alueella yhden hirren pää on sahalla katkaistu (V) eikä paljoa virran kuluttama, joten kyse voi olla uppotukista. Tämän puun vieressä on metallinen mutkalla oleva rakenne.

Koljonvirran entisen ylikulun tarkem-
min ajoittamaton itäinen kivi- ja hirs-
röykkiö (4). Piirros on tehty Liisa ja
Pekka Honkakosken kuvakollaasin ja
alkuperäisten valokuvien perusteella.

Virtuaalilinja

VIRTUAALILINJA

Koljonvirran vilkkaan vesiliikenteen vuoksi virran pinnalle ei voitu merkitä mittauslinjaa. Vetokalastajien vuoksi luovuttiin pohjaan merkittävästä linjalangasta. Tutkimuspaikan yläpuolelle rakennettiin ilmaan pintatutkijoille aina näkyvissä oleva, mutta muuta vesiliikennettä häiritsemätön ns. virtuaalilinja.

Pohjassa otetut kuvat kiinnitettiin kuvausvaiheessa tämän linjan avulla toisiinsa yhden kuvanleveyden tarkkuudella. Koska vene ja virran pohjassa ollut kuvauslaitteisto eivät aina olleet toistensa päällä, kuvien yhdistämisessä voi olla selvästi suuruusluokaltaan ± 1 metrin poikkeamia.

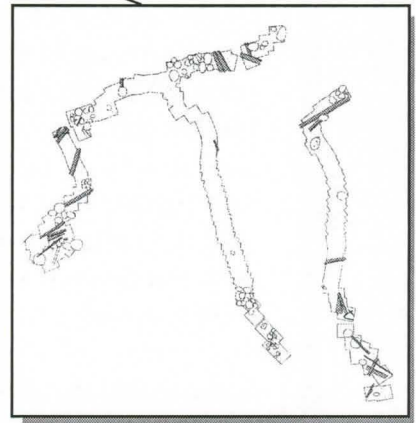
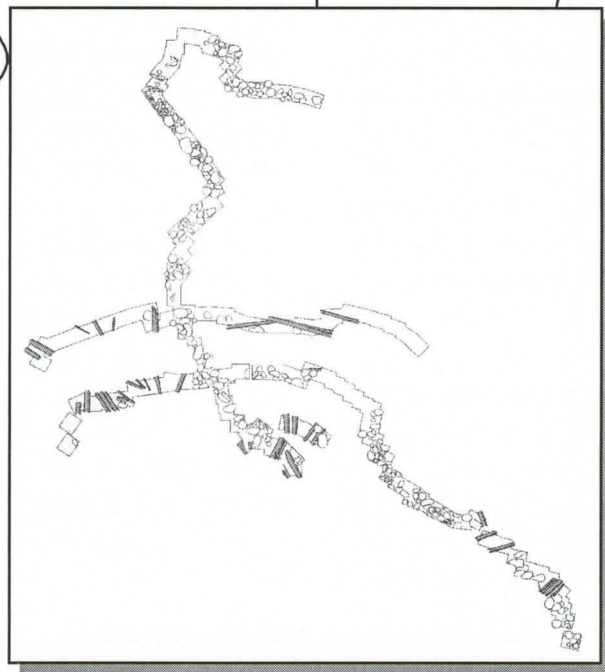
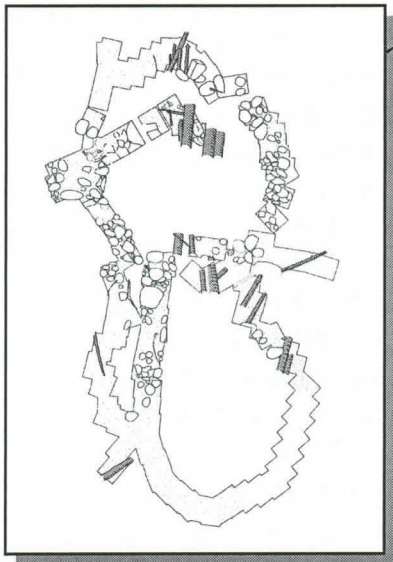
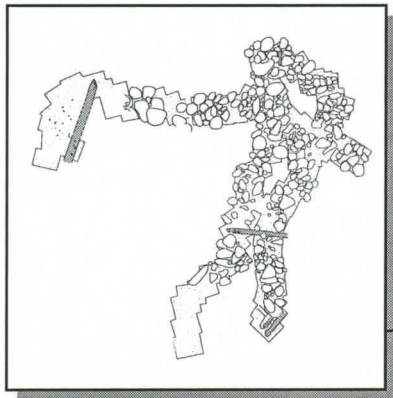
Virtuaalilinjan kohdalla itärannalla pohjan hiekka oli vähän karheampaa kuin muualla. Sen vuoksi tämä alue myös kuvattiin, mutta kuvissa oli vain hiekkaa

ja yksi rautakankea ohuempi hieman taipunut esine. Hirsi- ja kiviröykkiön rakenteita ei tällä kohdalla ollut. Sukeltajien löytämät itärannan hirsirakenteet ja kaksi kiveä ovat parin metrin päässä virtuaalilinjasta.

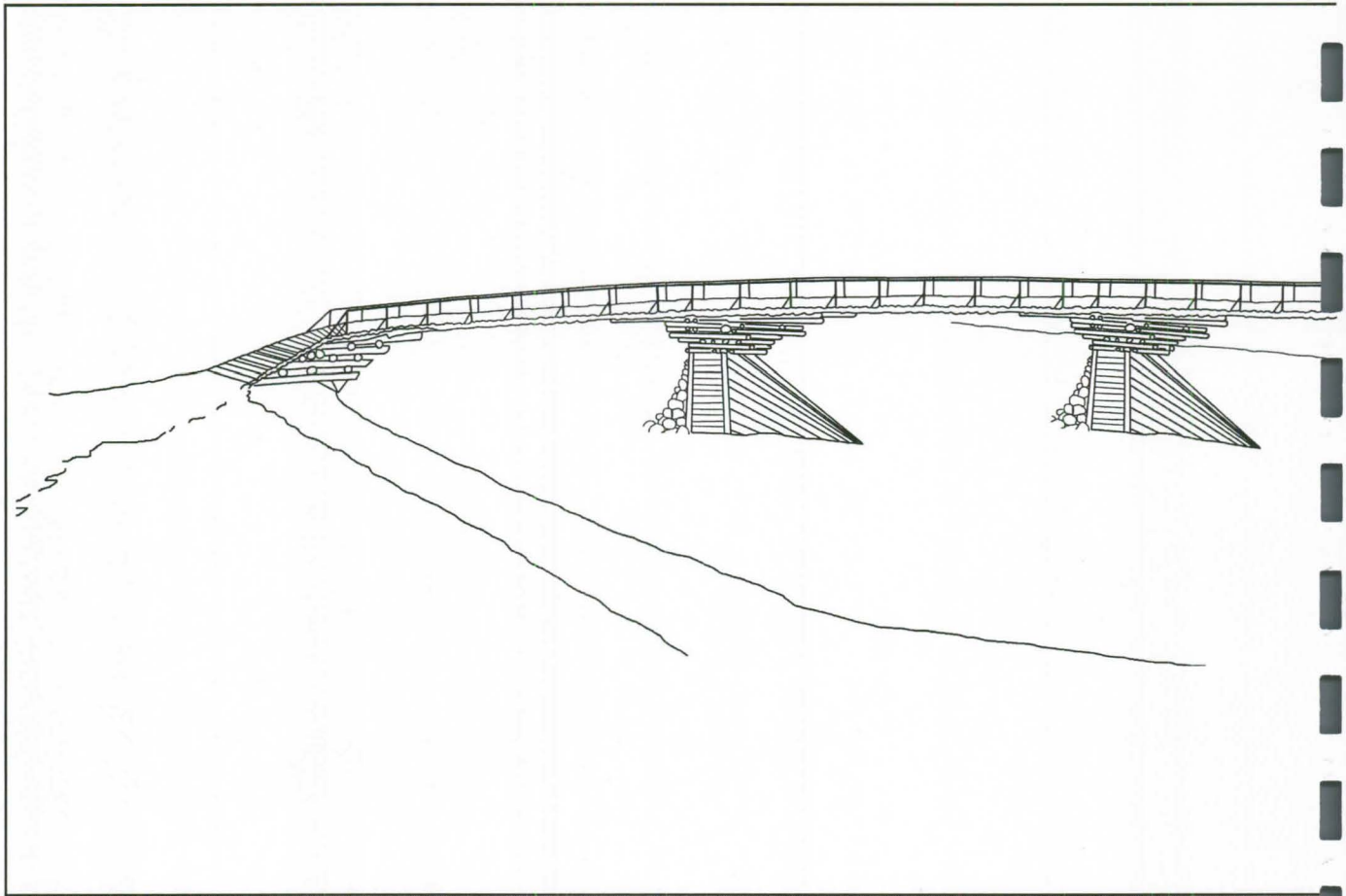
Kun röykkiöiden tämänhetkiset kartat liitetään samassa mittakaavassa virtuaalilinjan avulla toisiinsa, nähdään että tällä paikalla on sijainnut vähintään kaksi entistä siltaa. Ylikulun kohdalla virrassa näyttää olleen neljä (tai viisi) silta-arkkua. Tämän tutkimuksen löytämää puuainesta on vielä liian vähän todistusvoimaisiin johtopäätöksiin, mutta yhdistetyn kartan puun ja kivien perusteella näyttää siltä, että ainakin kaksi siltaa on voinut sijaita toisiinsa nähden siten, että sillan päädyt ovat olleet lähellä toisiaan virran länsilaidalla ja vähän etäämpänä toisistaan virran itärannalla.

KOLJONVIRRRAN TAISTELUN AIKAISEN YLIKULUN JÄÄNTEET KOLJONVIRRRAN POHJASSA IISALMESSA

Liisa Honkakoski
Niina Honkakoski
Pekka Honkakoski
Arto Mähönen
Jarkko Tyyskä
Arto Tissari
Ari Tissari
2008

Karttapohja:
Iisalmen kaupunki,
Ilkka Niskanen
Piirokset:
Pekka Honkakoski

HAVAINNEPIIRROS

Emme voi koskaan tietää aivan tarkasti, miltä Koljonvirran taistelunaikainen silta näytti. Sen rakennetta on kuitenkin mahdollista hahmotella.

Tähän laadittu havainnepiirros perustuu Marta Hirnin mustavalkoiseen valokuvaan (1952) A. A. Thesleffin akvarellista (1808), pitäjänkokouksen pöytäkirjojen tietoihin (1808), Henriikka Sonnisen perimätietoon ja tämän tutkimuksen tuloksiin.

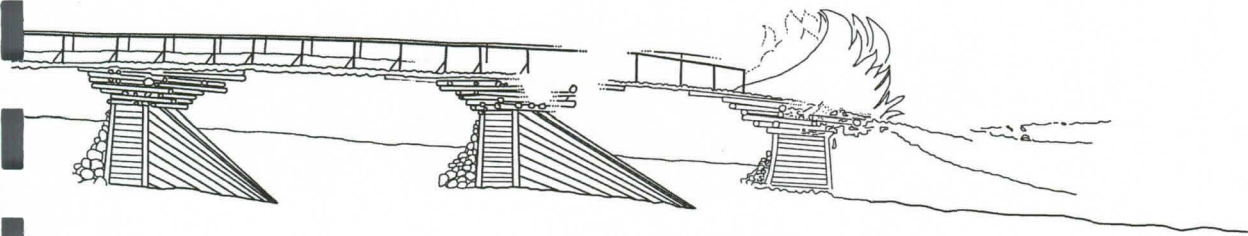
Toistaiseksi on oletettu, että sillassa on ollut vähintään neljä jäänsärkijöillä varustettua silta-arkkua virrassa, mutta viisikään ei ole poissuljettu. Toistaiseksi on oletettu, että rannoilla oli tukirakenteita, jotka kurottuivat enemmän tai vähemmän virran päälle.

Jos sillassa ajatellaan olleen neljä silta-arkkua virrassa, niiden välimatkat ovat olleet itärannan suunnasta noin 17m, 16 m, 11 m, 11 m ja 16 m. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että silta-arkuissa on pitänyt olla huomattavan laajalle leviävät alapuoliset tuet ja rannalta pitkälle virranpäälle ulottuvat rakenteet ja mahdollisesti vielä viides silta-arkku itärannan puolella.

Niina ja Liisa Honkakoski ovat esittäneet, että jos Thesleff olisi piirtänyt akvarelliinsa Koljonvirran normaalin levyiseksi ja siltaan kaikki siinä olleet silta-arkut, niin akvarellin ihmisistä olisi tullut hyvin pieniä. On todennäköistä, että Thesleff maalasi Koljonvirran huomattavan kapeaksi, koska ihmiset ja tapahtumat olivat hänen maalauksessa tärkein aihe.

Kun siirrämme Thesleffin akvarellin silta-arkut nyt laadittuun havainnepiirroks-

Alexander Amatus Thesleff, akvarelli, 1808
Marta Hirn, mustavalkoinen valokuva, 1952
Pekka Honkakoski, piirros, 2008

seen, sillan koko tai muoto vääristyy väistämättä enemmän tai vähemmän. Tämän vuoksi havainnepiirros ei ole kuva Koljonvirran taistelunaikaisesta sillasta, vaan kuvitelma, millainen silta on tuolloin voinut olla.

Ristiriidat katoavat

RISTIRIIDAT KATOAVAT

Kun Koljonvirran taistelunaikainen silta ajatellaan tässä esitetyn ylikulun kohdalle ja tyyliään suunnilleen A. A. Thesleffin akvarellin mukaiseksi ja rakenteeltaan suunnilleen tässä esitetyn kaltaiseksi, lähes kaikki aikaisemmissa tiedoissa olleet ristiriidat katoavat.

Tämän tutkimuksen sillanpaikan arvion ja aiempien arvioiden ristiriidat katoavat, jos hyväksytään että aikaisempien tutkijoiden johtopäätökset ovat perustuneet karttakopioiden piirtäjien tietojen tarkkuuteen.

Ei ole myöskään ristiriitaa aiemmissa tiedoissa, että molemmat sillat ovat olleet tulvan rikkomia. Koljonvirran silta on vain särkynyt muutamaa vuotta ennen Koljonvirran taistelua (1808), ja särkyneen sillan tilalle on ehditty rakentaa uusi ja todennäköisesti rakenteellisesti tulvia paremmin kestävä silta, joka oli

Koljonvirran taistelua edeltävänä keväänä 1808 tulvan vallassa.

Näin ajatellen katoavat kaikkien aiempien sillanmuotojen arvioiden ja A. A. Thesleffin akvarellin ongelmia tuottaneet hankalat ristiriidat helposti ja ymmärrettävällä tavalla. A. A. Thesleff näyttää myös maalanneen akvarelliinsa silta-arkkuja todellista vähemmän ilmeisesti piirrosteknisistä ja taiteellisista syistä.

Tässä esitetty uusi tulkinta on hyvässä sopuinnussa erillisen isojakokartan sekä erillisen venäläisen taistelukartan kanssa. Tulkinta sopii hyvin J. J. Burmanin piirtämään alkuperäiseen Koljonvirran karttaan. Tämä malli ja Henriikka Sonnisen kautta kirjautunut suullinen perimätieto Koljonvirran sillan taistelunjälkeisistä sillankaiteista sopivat toisiinsa. Virran pohjasta löytyvät rakenteet vahvistavat olemassaolollaan tässä esitettyä arviota.

JATKOTUTKIMUKSET

Koljonvirran pohjan laajemman tutkimuksen avulla on mahdollista tehdä luotettavampia arvioita tällä paikalla sijainneista silloista, niiden rakenteista, lukumääristä ja suhteista toisiinsa.

Vanhoja hirssiä voidaan ajoittaa vuosilustoihin perustuvan dendrokronologisen iänmäärityksen avulla. Tällainen ajoitus on syytä tehdä tulevaisuudessa ainakin osaan virran pohjassa oleviin pohjan suuntaisiin kivien alta tuleviin hirsiiin. Myös pohjan sisässä pystyssä olevat hirret lienevät alkuperäisiä, eivätkä virran mukanaan tuomia. Jos tällainen ajoitus tehdään ja se onnistuu, tuloksen perusteella on mahdollista tehdä hyvinkin tarkkoja päätelmiä tällä paikalla olleiden siltojen rakentamisen ajankohdista, siltojen lukumääristä, jäänteiden keskinäisistä suhteista tai jopa mahdollisista korjaamisen ajankohdista.

Koljonvirran pintamittaajat Liisa ja Niina Honkakoski. Koljonvirran yli kaksisataa vuotta vanhan entisen ylikulun pohjassa olevien röykkiöiden etelä- ja pohjoisreunat on saatu merkittyä. Valokuva 2008, PH.

Tulevat tutkimukset tulevat osoittamaan, kuinka lähelle todellisuutta tällä hetkellä käytettävissä olevan lähdeaineiston perusteella tehdyt päätelmät nyt osuvat.

Jotta muistaisimme

Koljonvirta on säilyttänyt salaisuutensa kaksisataa vuotta. Tämä tutkimus tuo esille uutta ja aikaisempaa varmempaa tietoa Koljonvirrassa aiemmin sijainneiden siltojen paikoista ja rakenteista.

Vaikka tämä työ alkaa heti valmistumisensa jälkeen vanheta, ja siinä on monenlaista tarkentamisen ja korjaamisen tarvetta nyt ja myöhemmin, niin perustulos lienee melko tukevalla pohjalla. Luulen, että tästä voidaan vielä sadan vuoden kuluttua sanoa — yksinkertainen, vähän vanhanaikainen, mutta vieläkin käyttökelpoinen. Mikäli näin käy, silloin tässä käytetyt menetelmät ja päätelytavat ovat olleet oikein valittuja.

Koljonvirran taistelun aikalaisille ei ollut olemassa mitään erityistä Koljonvirran salaisuutta. Kaikki tiesivät, missä silta oli ja mitä sillalla tapahtui.

Aikojen kuluessa asiat unohtuvat. Kun Koljonvirtaa tutkitaan jatkossa, tärkeintä ei ole tietää ainoastaan, missä silta sijaitsi tai minkälainen se oli. Vähintään yhtä tärkeää on muistaa miksi Henriikka Sonninen — halusi unohtaa.

Kun sadan vuoden kuluttua suunnitellaan Koljonvirran taistelun 300-vuoden muistopäivää, ja jos silloin muistetaan, missä silta oli ja minkälainen se oli, mutta varsinkin mitä sillalla tapahtui ja miksi Henriikka Sonninen halusi unohtaa, niin silloin tähän tutkimukseen ryhtyminen ja tämän kirjoittaminen on kannattanut.

27.10.2008
Pekka Honkakoski

Liitteet

[Tämän työn valmistumisen jälkeen löytyi vielä kartta vuodelta 1755, jossa Koljonvirran ylikulku on merkitty nyt löydetylle paikalle. Kartan perusteella vaikuttaa siltä, että ylikulku olisi ollut ainakin sata vuotta 1755-1845 tässä samassa paikassa. Nyt löydetty kartta vahvistaa olemassaolollaan tähän rakennettua kokonaiskuvaa.]

Koljonvirran taistelupaikan inventointi vuonna 2000

Ylimaunu; Timo, Museovirasto, Rakenushistorian osasto, 2000, s. 9.

Koljonvirran taistelunaikaisen sillan rakenne

Runeberg; J.L., Fänrik Ståhls sägner, 1848 ja 1860, Rasmussen; Thor, Staaf; Carl Theodor (1816-1880), Malmström; August (1829-1901), Edelfelt; Albert (1854-1905), Thesleff; Alexander Amatus (1778-1847).

Tutkimusmenetelmät

Niskanen; Ilkka, Iisalmen kaupunki, karttapohja, 2008.

Väisänen; Erkki, Iisalmen kaupunki, Koljonvirran kartat, 1988.

Renvall; Pentti, Nykyajan historiantutkimus, WSOY:n graafiset laitokset, Juva 1983.

Signe Brander

Dölle; Sirkku; museovirasto, suullinen tiedonanto, 1.2.2008.

Signe Branderin valokuvat on otettu vuonna 1907, ja niitä säilytetään museovirastossa Helsingissä: 1. Virta bro, sedd fån Kaupila strand, 2 Vid Virta bro från Linna by mot Fredriksdal, 3 Virta by vid höggra sidan af bron. Näiden lisäksi Brander on kuvannut Koljonvirran pohjoispuolella olleen Kaarakkalan joen [Karholan joen] sillan ja risupadon. 4 Från Linna öfver Karhalojoki och Pieni Iijärvi, 5 Virta? utsikt från Linna öfver Karhalojoki mot Fredrisdal.

Vuoden 1900 korjaus, Anna Sahlsten

Pennanen; Jouko; suullinen tiedonanto 1.2.2008.

Huttunen; Pentti; suullinen tiedonanto 2.4.2008).

Huttunen; Pentti; Tutkielma Koljonvirran sillan rakennushankkeesta vv. 1875-1877, laadittu Rakennusinsinöörien liiton historiatoimikunnalle 10.3.2006.

Sahlsten; Anna, Virran talo, 1891, öljyvärimaalaus, Iisalmen kaupungin taidekokoelmat, nro 48.

Vuoden 1877 korjaus

Huttunen; Pentti; Tutkielma Koljonvirran sillan rakennushankkeesta vv. 1875-1877, laadittu Rakennusinsinöörien liiton historiatoimikunnalle 10.3.2006.

Vuodet 1872-1873

Dölle; Sirkku; museovirasto, suullinen tiedonanto 1.2.2008.

Huurre; M, Vahtola; J, Oulujokilaakson historia, Osakeyhtiö Liiton Kirjapaino, Oulu 1991.

Koljonvirran ympäristönhoitosuunnitelma luonnos 7.9.1998, Iisalmen kaupunginkirjasto.

Nordensvan

Kartta kirjasta Finska Kriget 1808-1809, Skildrad af C.O.Nordensvan, Stockholm, Albert Bonniers förlag 1898, s. 370.

J. J. Burman

Anteckningar förda under tiden från år 1785 till år 1816 jemte relation on Savolaks-brigadens operationer under 1808 och 1809 årskrig.

J. C. Burman

J. C. Burmanin kirjassa (1865, s. 82-83) on tuntemattoman kartanpiirtäjän piirros Koljonvirran taistelusta.

R. A. Renvall

Renvall; Robert, Bidrag till Känedom om Finlands Natur och Folk, utgifna av Finska Vetenskaps-Societen, Andra Häftet, Helsingfors, Finska Litteratørsällskapet tryckeri 1858.

Johan Jakob Burman, kartta 7 ja 3

Lappalainen; Jussi, T., Wolke; Lars, Ericson, Pylkkänen; Ali, Sota Suomesta, Suomen sota 1808-1809, Kustannusosakeyhtiö Tammi, Hki, Karisto Oy kirjapaino, Hämeenlinna 2007.

Kevättulvat ja tilapäinen hirsipukki-silta

Lappalainen; Jussi, Sota Suomesta, Karisto, Hämeenlinna, 2007, s. 313

Pennanen; Jouko, Ruhtinas Dolgoruki ja verinen Koljonvirta, Iisalmi, Ylä-Savon säätiö, 1978.

Pennanen; Jouko, Sven Dufva ja Koljonvirta 1808, Iisalmi, Ylä-Savon säätiö, 1982.

Räisänen; Tauno, Iisalmen kauppalan ja kaupungin historiassa 1860-1930, Kuopio, Savon sanomain kirjapaino, 1959.

Schulman; Hugo, Sota Suomesta 1808-1809, WSOY, Porvoo, 1908.

Tulva särki vain Paloisvirran sillan

Iisalmen pitäjänkokouksen pöytäkirja 26 Maj 1808, mikrofilmi TK 1458, sivut 153-154.

Käännös: Birgitta Lehtinen, Tulkkaus- ja käännöstoimisto ABL Ky Lehtinen, Rovaniemi, 4/2008.

Entiset ja aikaisemmat tulvat

Maksimainen; Ilkka, suunnitteluinsinööri, Pohjois-Savon ympäristökeskus, Poroveden ja Nerkoon mittapisteiden vedenkorkeusarvot 1865-2007, tiedonanto 3.4.2008.

Uusi tulkinta sillan rakenteesta

A. A. Thesleff, Slaget vid Virta bro 1808, akvarelli, yksityisomistuksessa, valokuva museovirastossa Neg 101292, valokuvaaja Marta Hirn 1952.

Muita tietoja sillasta

Schulman; Hugo, Sota Suomesta 1808-1809, 1908, WSOY, Porvoo, s. 303-304, s. 306, s. 307, s. 310, s.311.

Pennanen; Jouko, suullinen tiedonanto 4.2.2008.

Sonninen; Henriikka, SKS:n Kansanrunouden arkisto. Kertomus on osana ”Kansanmuistannaisia Iisalmen pitäjäs-tä” (KOTUS/nimiarkisto), SKS KRA, Iisalmi, Rutakko, Ruotsalainen, L.B. 1885 ”Kertomus Koljonvirran taistelusta Kauppilan mailla” (lähde: Jouko Pennanen, SKR KRA)

